

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju

Drago Slekovec,

**podpolkovnik VKJ – načelnik najboljšega
obveščevalnega centra VKJ v Ljubljani**

**Elektronska knjiga (1. del)
Ljubljana, 2017**

Vsebina:

I. Namesto predgovora	3
II. Drago Slekovec, podpolkovnik VKJ, predzadni načelnik obveščevalnega centra VKJ v Ljubljani	4
III. Emil Wedam, poročnik nemškega Abwehra v Celovcu, slovenski supervohun	60
IV. Danilo Zelen, rez. častnik ObC VKJ v Ljubljani, Dušan - tajni sodelavec ObC VKJ na Sušaku in v Ljubljani, britanskega IS in Soe v Beogradu, vojaški vodja TIGR-a	79
V. Nikola Dušana Vilhar, rez. stotnik letalstva II. razreda, tajni sodelavec ObS VKJ na Sušaku, »Gabel« – tajni agent sovjetske vojaške obveščevalne službe v Švici, diplomatski svetovalec kraljeve vlade v Južni Ameriki	120
VI. O avtorju	161

I.

Namesto predgovora

Drago Slekovec, podpolkovnik VKJ, je bil eden od vrhunskih obveščevalcev VKJ. To velja posebno za obdobje ko je opravljal dolžnost načelnika ObC VKJ na Sušaku in v Ljubljani, saj je pridobil za tajno sodelovanje naslednja tri sodelavca:

- Emila Wedama, koroškega Slovenca, poročnika in prevajalca Abwehra v Celovcu, ki je prvi sporočil datum nemškega napada na Juoslavijo aprila 1941;
- Danila Zelena, vojaškega vodjo organizacije TIGR, tajnega sodelavca in rez. častnika v ObC VKJ v Ljubljani, preko katerega je strokovno usmerjal delovanje TIGR-a proti Italiji;
- Nikola Dušana Vilharja, rez. letalskega stotnika II. razreda VKJ, častnega španskega konzula na Sušaku, tajnega sodelavca ObS VKJ proti Italiji in Nemčiji, tudi tajnega sodelavca – »Gabel« sovjetske vojaške obveščevalne službe v Švici in posebnega diplomatskega svetovalca kraljeve vlade v Južni Ameriki.

Potomci in znanci so lahko izredno ponosni na klenega obveščevalca VKJ, ki je častno prestal ne samo torture v nemškem ujetniškem taborišču, temveč tudi šikaniranje povojnih varnostnih organov, pa tako ni bil sprejel v JLA kot izreden obveščevalni strokovnjak.

S to knjižico, pa tudi s podrobnejšo elektronsko knjigo, se želimo oddolžiti vrhunskemu obveščevalcu in slovenskemu častniku v VKJ.

II.

Drago Slekovec,

podpolkovnik VKJ, predzadnji načelnik uspešnega obveščevalnega centra VKJ v Ljubljani

V svoji knjigi *Legendarni slovenski obveščevalci*¹ sem leta 2011 podpolkovnika Draga Slekovca uvrstil med vrhunske slovenske vojaške obveščevalce. Na str. 302 sem zapisal: *Predvsem sem želel predstaviti slovenske generale (admirale), častnike in podčastnike, ki so se izkazali kot uspešni obveščevalci, izvidniki in varnostniki, saj so zasedali tudi vodilne položaje – načelnika obveščevalne službe v generalštabih (feldmaršalporočnik Karel Tegetthoff v avstro-ogrski vojski ter generalpolkovnik Rade Pehaček in admiral Stane Brovet v JLA), med njimi pa je bilo tudi več uspešnih vodij vojaških obveščevalnih centrov (polkovniki Andrejka, Kopinič, Pirc in Kobal, podpolkovnik Slekovec, poročnik Kranjec) in vojaških atašejev (polkovnika Vauhnik ter Stropnik).*

Predhodni publicistični zapisi o podpolkovniku Dragu Slekovcu

Revija *Nаша obramba* je že med letoma 1971/72 objavila feljton (6 nadaljevanj) avtorja Radovana Timotijevića pod naslovom *Zadnji iz vohunske mreže »Cezar«*, v katerem je bilo netočno predstavljeno delovanje obveščevalnega centra Vojske Kraljevine Jugoslavije v Ljubljani, predvsem pa vloga tedanjega načelnika majorja Draga Slekovca in njegovega tajnega sodelavca Emila Wedama, poročnika Abwehra v Celovcu, in njegove prijateljice Marije Tomaševe.

Namreč, avtor, sicer znani srbski pisec monografij o partizanskih enotah, je po vsej verjetnosti vsebino povzel iz tedaj še tajnega arhiva Udbe o rekonstrukciji delovanja nemške in bivše jugoslovanske obveščevalne službe. Čeprav je vsebino dokaj všečno romaniziral, je vendarle zagrešil nekaj velikih napak. Poročnik Wedam je bil tajni sodelavec majorja Draga Slekovca, ki ga je dolgo časa pred tem pripravljal, kako bi ga »vgradil« kot prevajalca v Abwehrov obveščevalni center v Celovcu. Drugič, takratni jugoslovanski konzul v Celovcu (pa tudi v Trstu in drugih mestih) je bil častnik VKJ in samo »podaljšana roka« ObC v Ljubljani. In nenazadnje, poročnik Wedam in Marija Tomaševa nista bila ustreljena leta 1941, temveč 22. 7. 1943. Tudi sam naslov podlistka je neposrečen, saj je »Cezar« pomenil obveščevalni center v Celju, v katerega pa poročnik Wedam kot prevajalec ni bil vključen. Zdi se, da je avtor feljtona bolj mislil na Boška Lazića, orožnika v Celju, ki je bil kot zadnji nemški agent poslan v partizane, ujet in leta 1947 obsojen na smrt kot vojni zločinec. O njem je objavil tudi več fotografij.

¹ Marijan F. Kranjc, *Legendarni slovenski obveščevalci*, Pro-Andy, 2011 Maribor.

Leta 2002 je dr. Jerca Vodušek Starič v knjigi *Slovenski špijoni in SOE 1938–1942*², na podlagi podatkov iz udbine rekonstrukcije o JOS (Jugoslovanska obveščevalna služba) fragmentarno navedla naslednje podatke:

- Str. 15: Dragotin (netočno, opomba MFK – Drago, tudi Dragutin) Slekovec, komandir obmejne čete v Žireh (netočno, opomba MFK – Logatec) 1930–1937 je izjavil: »Orožje za organizacijo istrskih beguncev je prihajalo neposredno od vojske«;
- Str. 126–127: Obveščevalni center VKJ se je nahajal v Židovski ulici. Na vratih napis: Slavko Sušnik. V isti stavbi je leta 1940 stanoval Dragotin Slekovec, kapetan, pozneje major, rojen 1898 v Sarajevu. Po vojni je delal v Slovenija-eksportu. Center v Ljubljani je dobro sodeloval s centrom na Sušaku, ki ga je pred tem vodil Dragotin Slekovec. Obveščevalni častniki Slekovec, Simončič in Tomič so se poznali že od prej. Skupaj so obiskovali obveščevalni tečaj v Beogradu leta 1930.
- Str. 152–156: Iz ARS III, ZA 405-13, *Zaslišanje oseb o JOS* zvemo, da je Gestapo zasliševal majorja Slekovca v vojnem taborišču Spital (netočno, opomba MFK – Lienz) julija 1942. Slekovec je ščitil tiste (Bizjaka), ki so jih zajeli Nemci, bremenil pa tiste, ki so bili mrtvi (Plhak). Ob odhodu pa Plhak registra svojih agentov in sodelavcev ni dal nasledniku Slekovcu, ampak ga je izročil Britancem (netočno, opomba MFK – ob primopredaji je vedno navzoč predpostavljeni starešina, ki odloča komu se bo kaj predajala na zvezo, Danilo Zelen je gotovo bil predan na zvezo majorju Slekovcu saj je bil že njegov tajni sodelavec na Reki). Sledi ocena slovenske Udbe: major Slekovec ni bil človek Plhakovega kova. Bil je oficir v pravem pomenu besede. Zahteval je natančnost, poročila o vsem in raziskal je vsako nepravilnost, s podrejenimi je vedno govoril srbsko. Tudi zvez z Britanci ni imel niti se je z njimi sestajal. V Beograd je sporočil, da je Plhak svoje sodelavce izročil Britancem. 1. aprila 1941 je major Slekovec dobil ukaz, da dolžnost izroči majorju Predragu Stefanoviću (po letu 1945 je postal podpolkovnik JLA).
- Str. 210: Orožnik Lazić iz Celja je bil nemški agent, zaprt in izpuščen, pa je major Slekovec dosegel, da so ga ponovno aretirali.
- Str. 271: Kapetan Slekovec je 1930 v Zadru proti Italijanom angažiral za sodelovanje Stanoje Simića, poznejšega konzula.
- Str. 321: 1. maja 1941 (netočno, opomba MFK – 17. ali 20. aprila 1941) so Nemci zajeli majorja Slekovca, ki je vso vojno ostal v nemškem ujetništvu.
- Str. 415: Dragotin Slekovec je bil po zaslišanju na Udbi Slovenije angažiran za sodelovanje in dobil agenturno ime »Savinjčan«.

V svoji knjigi *Legendarni slovenski obveščevalci*³ sem majorja Draga Slekovca omenil 18 krat na str. 125–143 v poglavju z naslovom:

Emil Wedam – poročnik nemškega Abwehrea, tajni sodelavec ljubljanskega vojaškega obveščevalnega centra, slovenski supervohun.

Celotni primer, ki ga je nadvse uspešno vodil major Drago Slekovec, novi načelnik Obveščevalnega centra v Ljubljani, sem podrobno predstavil v omenjenem poglavju in pod naslednjimi naslovi:

- **Abwehrstelle Celovec – avstrijsko-slovenska sestava**
- Center vojaške obveščevalne službe VKJ v Ljubljani

² Jerca Vodušek Starič, *Slovenski špijoni in SOE 1938–1942*, samozaložba, 2002, Ljubljana.

³ Ibidem.

- Velikanski uspeh – direktni obveščevalni vdor v Abst Celovec
- **Dvojniki ključa od sefa šefa Abst, največji obveščevalni uspeh slovenskega agenta**

Na podlagi skopih podatkov sem lahko opravil rekonstrukcijo primera: že na Sušaku je Slekovec spoznal Wedama in ga pridobil za tajno sodelovanje z nalogo, da se vrine v nemško vojaško obveščevalno službo. Tako je poročnik Wedam uspel postati prevajalec v Abwehrovem obveščevalnem centru v Celovcu.

Odločilni uspeh – prvo obveščevalno sporočilo o napadu na Jugoslavijo

Poleg ostalih podatkov je poročnik Abwehra Wedam poslal v Ljubljano strateško informacijo o začetku nemške agresije na Jugoslavijo – bombni napad na Beograd. Depeša je glasila takole:

»Napad na Jugoslavijo 31. marca + 5x. Bombardiranje Beograda 31. marca + 5x. Trajanje 4–6 ur. Isti čas velja za vse organizacije »Jupiter«. Nepretrgoma na sprejemu Maribor in Ljubljana 30. marca + 5x00.«

Nemci so datume še posebej kodirali, pri čemer je 5x pomenilo »pet dni pozneje v naslednjem mesecu«. Torej, napad na Jugoslavijo in bombardiranje Beograda se bo začelo 5. aprila 1941! (V naslednji depeši je sledil popravek – 6. aprila 1941).

- **Tragičen konec obveščevalnega para (obsodba na smrt – 14. 5., ustrelitev pa 22. 7. 1943)**
- **Preverjanje podatkov – poskus Gestapa, da zabriše sledove jugoslovanskega obveščevalnega vdora v celovški Abwehrstelle**
- **Nacistično »ljudsko sodišče« 1943 v Berlinu – obtožnica, sodba in obrazložitev**

Podrobno sem raziskal potek preiskave in sojenje. Zanimivo je predvsem to, da gestapovci niso ugotovili glavnega podatka, ki ga je Wedam ob pomoči Marije Tomaševe poslal v Ljubljano. Oba sta, kljub grozovitemu mučenju, priznala samo nepomembne stvari. Pridobil sem tudi nemške dokumente, iz katerih je vidno, da sta bila obsojena in ustreljena šele 22. 7. 1943, ne pa leta 1941, kakor so »poročali« nekateri domači feljtonisti.

Raziskovalcem se le redkokdaj nasmehne sreča.

Meni se je tokrat zares zgodilo, pa čeprav sem dobil v roke najbolj grozljivi dokument – smrtno obsodbo dveh vrhunskih tajnih sodelavcev. Zgodba je seveda tudi romantično obarvana, saj sta Marija Tomaš in Emil Wedam bila ljubimca, v usodnem trenutku pa sta tudi žrtvovala življenje na oltar nekoč obljubljenе domovine – Jugoslavije!

Če je verjeti nemškim (gestapovskim) dokumentom (obrazložitvi sodbe, tudi bolj podrobni obtožnici in ostalim), potem je gotovo samo to, da sta Wedam in Tomaševa priznala, prostovoljno ali pa po mučenju, samo nebistvene in celo smešne stvari (golobja pošta), medtem ko bistvenega podatka, da je poročnik Wedam imel dvojniki ključa od šefove železne blagajne in je lahko prebiral najbolj zaupne dokumente, tudi tistega o napadu na Jugoslavijo

aprila 1941, gestapovci niso zvedeli niti odkrili. Manj je verjetno, da so gestapovci prikrili celotno zadevo.

Zato si poročnik Emil Wedam zares zasluži avreolo slovenskega vojaškega supervohuna. Poklon velja tudi njegovi sodelavki Mariji Tomaš, saj sta v boju proti nemškemu nacionalizmu na oltar obljubljenе domovine položila ne samo svojo ljubezen, temveč tudi žrtvovala svoji življenji.

V zgodovini obveščevalnih služb se podobni uspehi (prodor v tuji vojaški obveščevalni center) pripisujejo operativcu – načelniku, ki je bil nosilec celotne akcije. In podpolkovnik Drago Slekovec je bil izredno uspešen obveščevalec, saj mu je uspel celo prodor v Abwehrov center v Celovcu, obenem pa je prvi izvedel za nemški napad na Jugoslavijo, kar se navadno pripisuje polkovniku Vladimirju Vauhniku, vojaškemu atašeju v Berlinu, ki je isti podatek izvedel nekaj dni kasneje (v istem zaporu je pristal na sodelovanje z nemškim SD)! Žal pa strateški obveščevalni podatek sploh ni bil izkoriščen, saj so odgovorni voditelji Kraljevine Jugoslavije domnevali, da gre za britansko provokacijo.

V sprotni priponki 61 na str. 125 sem zapisal:

V dislociranem AS 1931 Rsnz, škatla 942, se nahajajo zapisniki zaslišanj podpolkovnika Draga Slekovca, ki so jih opravili v Udbi Slovenije (in Hrvaške) med leti 1949–1950, ko so pripravljali rekonstrukcijo delovanja nemške obveščevalne službe. Podpolkovnik Drago Slekovec, rojen 20. 10. 1898 v Sarajevu, od maja 1940 do 1. 4. 1941 načelnik vojaškega obveščevalnega centra VKJ v Ljubljani, nakar je bil premeščen v Niš, kjer je bil nato tudi zajet, pa je vse do 1945 bil v nemškem ujetništvu. Bil je večkrat zaslišan s strani Gestapa in Ovre, vendar je izjavil, da ni izdal svojih glavnih sodelavcev niti sprejel ponudbe o sodelovanju.

Dne 3. 9. 2010 sem podrobno pregledal vse zapisnike zaslišanj podpolkovnika Draga Slekovca na Udbi Slovenije leta 1950, vendar v njih nisem nikjer našel omembe Wedama in Tomaševe. Le v zapisniku z dne 25. 2. 1949, str. 339, ki pa je opravljen na Udbi v Zagrebu, je podpolkovnik Slekovec omenil, da je v Sušaku imel stike z nekim Millerjem, pripadnikom avstro-ogrske vojne mornarice, kar se mi je zdela kot aluzija na Wedama. Seveda pa niso znani (ohranjeni?) gestapovski in ovrovski zapisniki zaslišanj ujetega podpolkovnika Slekovca.

Osebni in družinski podatki

Na pobudo družine Slekovec (vnukinje Brede in sina Aleksandra Slekovca) sem se odločil za pisanje in objavo strokovnega članka o podpolkovniku Dragu Slekovcu, vrhunskem obveščevalcu VKJ, saj doslej slovenski strokovni (zgodovinski, vojaški) javnosti ni bil celoviteje predstavljen.

Fakralina: (Prenoms):		Br. 78:		KRAJINA: (Prenoms):	
Mati: Makarija (Kraljica):		Vjeka Slavica		KRAJINA: (Prenoms):	
Poljanski ovin: (Prenoms):		Kraljica: (Prenoms):		KRAJINA: (Prenoms):	
KRSTNI LIST (TESTIMONIUM BAPTISMI)					
(Infra scriptis presentibus fides facta et recognoscitur: quod inspecta Matricula Baptistarum r-arch. P-arch. Sarajevae, sequentibus nominibus, ac ad legitimum requisitionem)					
Die (Dies)	Annus, mensis, dies	Kršćenik (Baptisati)	Roditelji (Parentum)	Mati (Mater)	
20. 10.	1898	Karlo Slekovec	Alojz Slekovec Marija roj. Gatti.	Korošica, Luttenberg, Sarajevska.	
Da je sve tako najdeno i u matriculi, točno prepisano vlastoručno poljanski i dopisni pečati.					
Super quibus taliter repertis ac lathis: emittit transcriptis has proprie manus subscriptione parochi.				Ha sigilli appensione munitis extrahit.	
U Sarajevu				die 25 mensis augusti	

Krstni list – Karlo Slekovec, 1898, Sarajevo
(Zasebni arhiv A. Slekovca)

Drago (Karl) Alojza (Vjekoslav) Slekovec, pehotni podpolkovnik obveščevalne službe Vojske Kraljevine Jugoslavije, je bil rojen 20. 10. 1898 v Sarajevu, Bosna (v kadrovskem dosjeju VKJ je napačno naveden kraj rojstva – Logarovci pri Ljutomeru). Oče je izviral iz bogate kmečke družine v vasi Kokoriči pri Križevcih. Torej, Prlek!

Njegov oče Alojz, tudi Vjekoslav (1866–1945), je bil po poklicu višji računski svetnik in je od leta 1890 služboval v Sarajevu. Leta 1897 se je poročil z Marijo roj. Gatti, Korošico, ki je živela pri bratu v Sarajevu. Imela sta dva sinova – poleg Draga tudi Ivana (1901). Po upokojitvi 1921 sta živela v Ljutomeru.

Družina Slekovec (oče Alojz, mati Marija in brata Drago in Ivan), Ljutomer, 1918
(Vir: zasebni album A. Slekovca)

V Sarajevu je leta 1908 končal osnovno šolo in leta 1916 maturiral na t. i. »Veliki šoli Franja Josipa« (realni gimnaziji). Študij je nameraval nadaljevati na tehnični fakulteti v Gradcu, vendar je bil takoj po maturi vpoklican v AOV.

Med službovanjem v 39. pehotnem polku v Celju se je kot kapetan II. razreda dne 28. 2. 1929 v Ljutomeru poročil z Marijo, roj. Streinigg (1908–2009), uslužbenko s končano trgovsko akademijo. V zakonu sta imela sina Aleksandra (1930), univ. dipl. ing. gradb., upokojenec, živi v Izoli. On mi je tudi posredoval dokumente in fotografije iz očetove zapuščine, seveda, brez spominov, saj obveščevalci le-teh navadno ne pišejo.

Poročna, Ljutomer, 1929
(Vir: zasebni album A. Slekovca)

Aleksander je bil poročen z Dagmar, roj. Škerlj (1929–2012), prof. biologije in prizadevno rodoslovko, iz znane vipavske in novomeške družine dr. Boža Škerlja, prvega doktorja antropologije v Sloveniji in Čehinje Ružene Kropač, profesorice biologije. V zakonu so se jima rodile tri hčerke: Breda, Eva in Nadja⁴.

Častnik treh vojska: avstro-ogrske, slovenske generala Maistra in Kraljevine Jugoslavije ter nemški ujetnik

Takoj po maturi je bil 15. 7. 1916 vpoklican v avstro-ogrsko vojsko, v 87. pehotni celjski polk, nazadnje pa je bil v 117. pehotnem polku, ki je bil formiran leta 1918. Končal je enoletno šolo za rezervne pehotne častnike (1. 6. 1916–1. 3. 1917). 1. 11. 1916 je v šoli dobil čin desetnika (kaplarja), 1. 5. 1917 nižjega vodnika (podnarednika) – mitraljezec in nazadnje 1. 9. 1917 čin praporščaka (prvi častniški čin) – poveljnik mitralješkega oddelka. Bil je poslan na soško in tirolsko fronto, kjer je bil ranjen in je tudi prejel odlikovanje.

Ranjen je bil 3. 8. 1917 na soški fronti v bojih za Sv. Gabriel (krogla in vbod z bajonetom v desno podlaktnico – težave pri pisanju) in 5. 8. 1918 na tirolski fronti – v Dolomitih 8zastrupitev s fozgenom).

Zato je sledil umik s frontne črte, pa je bil od 1. 8. do 1. 12. 1918 poveljnik železniške postaje v Celju.

⁴ Spletni leksikon *Primorci.si* – Dagmar, Slekovec.

Iz dunajskega vojnega arhiva so sinu Aleksandru sporočili, da nimajo kadrovskega dosjeja za podporočnika Karla (Draga) Slekovca, ker ga je verjetno maja 1941 izvzel Gestapo ali pa je bil že prej poslan vojaškemu arhivu VKJ v Beogradu.

Klemen L., zgodovinar in raziskovalec zgodovine 87. peh. polka, je leta 2012 z istega naslova na Dunaju pridobil le (slabo) kopijo Belohnungsantraga 117 peh. polka – predlog za odlikovanje. V sestavu 117 peh. polka je bil tudi 3. bataljon 87. peh. polka iz Celja, v katerem se je nahajal tudi praporščak Karl Slekovec. Iz dokumenta je bilo mogoče razbrati le, da je podporočnik Slekovec dne 2. 9. 1917 predlagan za odlikovanja.

Na osnovi tega podatka je vneti raziskovalec ugotovil tudi dragocen podatek: 87. peh. polk je bil do 31. 8. 1917 na položajih Sv. Gabriela (kota 646 m), z izjemo oddelka mitraljezov, ki mu je poveljeval praporščak Slekovec, in XIX. pohodnega bataljona, ki sta ostala na obrambni črti sedlo Dol-Zagorje vse do 3. 9. 1917! Torej je preživel pekel Gabriela in bil samo ranjen!

K. u. k. Infanterieregiment Nr. 117		3. Okt. 1918	
Zu Nr. 221/18		Slekovec	
Belohnungsantrag 69			
1	Charge	Karl Slekovec	
2	Vor- und Zuname	Karl Slekovec	
3	Standeskörper	188 cm	
4	Dienststellung	1. Bataillon 117. Infanterieregiment	
5	Personaldaten	Geburtsdatum: 28. 12. 1885, Geburtsort: ...	
6	Anlass (Waffentat, Dienstleistung usw.) bei Angabe von Ort und Zeit	... (detailed handwritten description of the award reason) ...	
7	Seit wann im Felde (von - bis)	...	
8	Voraussetzungen, weshalb oder wegen	...	
9	Etwas unerledigter Antrag	...	
10	Beitrag bereits erteilterer Fehlschüsse und Verwundungen	...	
11	Antrag des Verfassers	...	
12	Datum und Unterschrift des Verfassers	...	
13	Brigadiers	K. u. k. 36. Infanteriebrigadekommando ...	
14	Divisionärs	K. u. k. Infanteriebrigadekommando ...	
15	Korpskommandanten	K. u. k. VI. Korpskommando ...	
16	Armee-Kommandanten	K. u. k. I. Armee-Kommando ...	
17	Für eventuelle Bemerkungen mit Anträgen sonstiger Kommandanten und Dienststellen	...	

Belohnungsantrag (predlog za odlikovanje)

117. pešpolka, 30. 7. 1918

(Vir: dunajski vojni arhiv, zasebni arhiv A. Slekovca)

Dne 1. 2. 1918 pa je bil povišan v čin pehotnega podporočnika. Končal je tudi minersko-saperski in t. i. »jurišni« tečaj. Bil je nosilec treh vojaških odlikovanj.

*

3. celjski prostovoljski bataljon 39. pešpolka, 1918/19,

* poročnik Drago Slekovec, sedi v prvi vrsti

(Vir: zasebni album A. Slekovca)

Po razpadu Avstro-Ogrske se je Drago Slekovec 1. 11. 1918 kot prostovoljec priključil slovenski vojski generala Rudolfa Maistra kot pehotni poročnik in poveljnik strojniškega (mitralješkega oddelka (8 težkih strojnic, mitraljezov) v Celjskem prostovoljskem bataljonu. Najprej je sodeloval pri razoroževanju avstrijskih enot v Maribor, nato pa je bil poslan na Koroško, v enoto, ki ji je poveljeval major Anton Kos. V bojih za Črno, 28. 5. 1919, se je odlikoval z izrednim pogumom, zato je bil odlikovan z zlato medaljo za hrabrost⁵. Nekoč je doma povedal, da se je nahajal na Koroškem v bojni skupini nadporočnika Franja Malgaja, ko je le-ta pogumno padel (naredil častni samomor, da ne bi ranjen padel v roke krutim avstrijskim brambovcem) na Tolstem vrhu⁶ (Zanimivo je, da kljub prigovarjanju koroških borcev ni hotel napisati svojega pričevanja, seveda z razlogom)! V Celovškem odredu, ki je sodeloval pri napadu na Koroško, je do 20. aprila 1920 opravljal dolžnost obveščevalnega častnika. O tem je sam povedal naslednje⁷:

Dne 1. 11. 1918 sem vstopil v Celjski prostovoljni bataljon v Celju v činu rez. peh. podporočnika. Celjski bataljon je takoj po formiranju poslan v Maribor na razpolago generalu Maistru ter sodeloval pri razorožitvi nemških formacij v Mariboru. Po izvršeni nalogi je bataljon odšel na Koroško – Velikovški mostobran.

Po umiku z Velikovškega mostobrana v Dravogradu je bataljon dopolnjen in je potem kot 3. bataljon Celjskega pešpolka sodeloval v spomladanski ofenzivi 1919 v bojih pri Črni na Koroškem (kjer je bil odlikovan z zlato medaljo za pogum), Sv. Pavlu v Labodski dolini, Velikovcu in Trušnjah, kjer so se boji končali, pa je tako 3. bataljon zasedel demarkacijsko črto Vetrinje – Vrba na Vrbskem jezeru.

⁵ Marijan F. Kranjc, *Odlikovanci na koroški fronti 1918–1920* – prof. zgod. L. Klemen iz Novega mesta, raziskovalec 87. celjskega polka, je leta 2012 ugotovil, da je na seznamu odlikovancev napačno naveden Senegačnik Drago namesto Slekovec, kar sem tudi popravil in objavil na svoji spletni strani.

⁶ Marijan F. Kranjc, *Franjo Malgaj, Vojni spomini*, Pro-Andy, 2010, Maribor. Po moji inačici je izvršil častni samomor, da ne bil ranjen padel v roke brambovcem avstrijske vojske. V Malgajevih spominih se Drago Slekovec ne omenja.

⁷ Zvezi prostovoljcev borcev za severno mejo 1918–1919 – Mestni odbor Ljubljana, 6. 9. 1967 – poslani podatki po zahtevi iz krožnice št. 2.

Do 1. 9. 1919 sem bil na dolžnosti poveljnika mitralješke čete 3. bataljona, zatem pa do 3. 3. 1920 drugi pribočnik poveljnika Celovškega odreda – majorja Antona Kosa. Marca 1920 smo zapustili severno mejo ... Spomenice nisem dobil.

Njegov bojni tovariš na Koroškem, rez. poročnik Tine Pavlič, je podrobno opisal tudi (svoje) zasluge ter pogum poveljnika strojniške (mitralješke) čete – Draga Slekovca, podporočnika⁸. Zanimiva je tudi Paveličeva navedba, da je poročnik Slekovec leta 1929 v srbščini napisal (verjetno prevedel) zgodovino 87. Celjskega pehotnega polka.

№ 6 4542

МИНИСТАРСТВО ВОЈСКЕ И МОРНАРИЦЕ
КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

КАРТОН
ЛИЧНИХ И СЛУЖБЕНИХ ПОДАТАКА ОФИЦИРА (ВОЈНИХ ЧИНОВНИКА)

3) Род или струка	РЕШАДИЈА	
4) Име	Мас Павлич	
Презиме	СЛЕКОВЕЦ	
5) Очево име	ВЈЕКОСЛАВ	
Име	П-А-В-Л-И-Ч-И-К - 2-г-а-к	
6) Државна опис:	Стан: средњи	Врста: стусовани
	Лаз: ovalno	Уста: pravilna
	Коса: smeđa	Брза: brije
	Очи: zelene	На семену тој салији од рана кап и на погла ктис.
Нос: pravilan		
7) Ступањ развоја:	Активни	
Година	1908	
Страна	371	31
Број	848	43

ЛИЧНИ ПОДАЦИ:

Свој:	Logarovec	90,
Отечско:	Logarovec	
Свој:	Ljutomer	Датум рођења: октобра 1898 год.
Васељна:	Dravica	
Војна окуп:	Mariborski	

Karton osebnih in uradnih podatkov

(Vir: arhiv VKJ, Beograd, pridobljeno marca 2016)

Dne 21. 10. 1920 je bil sprejet v Vojsko SHS oz. Kraljevine Jugoslavije⁹ s činom pehotnega podporočnika.

Od 4. do 17. 4. 1932 je obiskoval kratek obveščevalni tečaj v Glavnem GŠ VKJ.

Napredovanja v Vojski Kraljevine Jugoslavije:

- pehotni poročnik: 1. 10. 1924,
- pehotni kapetan II. razreda: 15. 8. 1929,
- pehotni kapetan I. razreda: 6. 9. 1932,
- pehotni major: 6. 9. 1937.

⁸ Tine Pavlič, *Z Malgajem na Koroškem*, TV-15, Ljubljana, 22. 1. 1969 in *Boji za Velikovec pred 50 leti*, TV-15, Ljubljana, 20. 8. 1969.

⁹ Podatki iz kadrovskega dosjeja VKJ so bili pridobljeni leta 2011 po diplomatski poti, na zahtevo, marca 2016 pa tudi kopije.

D. Slekovec, poročnik VKJ, Celje 1925

(Vir: zasebni album A. Slekovca)

Poveljniške dolžnosti:

- peh. podporočnik – poveljnik voda v Dravskem pehotnem polku v Ljubljani od 1. 2. do 1. 5. 1920;
- peh. podporočnik – poveljnik voda v 39. pehotnem polku v Celju od 2. 5. do 17. 7. 1920;
- peh. podporočnik – poveljnik voda v 5. pehotnem polku »Kralja Milana« v Zagrebu od 18. 7. 1920 do 31. 1. 1921;
- peh. podporočnik – poveljnik voda v 11. pehotnem polku »Karadjordja« v Kotorju in Splitu od 1. 2. 1921 do 27. 7. 1922;
- peh. podporočnik – poveljnik mitralješkega oddelka 39. pehotnega polka v Celju od 28. 7. 1922 do 7. 3. 1923;
- peh. podporočnik – poveljnik pregonskega oddelka 39. pehotnega polka v južni Srbiji (Gornji Balvan) od 8. 3. do 10. 5. 1923;
- peh. podporočnik – poveljnik mitralješkega oddelka 39. pehotnega polka v Celju od 11. 5. do 7. 6. 1923;
- peh. podporočnik – poveljnik 2. čete 39. pehotnega polka iz Celja pri blokiranju (zapiranju) meje med Carevim selom in Sasem v južni Srbiji od 8. 6. do 25. 11. 1923;
- peh. podporočnik – poveljnik detaširane čete 39. pehotnega polka iz Celja v Sv. Nikoli (okraj Ovčepolje) in pregonskega oddelka od 26. 11. 1923 do 28. 7. 1924;
- peh. poročnik – poveljnik 10. čete 39. pehotnega polka v Celju od 28. 7. 1924 do 21. 4. 1925;
- na prestajanju sodne kazni v Celju (za KD iz čl. 102 VKZ in čl. 104 AKZ) od 21. 4. do 21. 7. 1925;
- peh. poročnik – poveljnik 10. čete 39. pehotnega polka v Celju od 22. 7. do 1. 12. 1925;

- peh. poročnik – zastopnik pribočnika poveljnika 39. pehotnega polka v Celju od 2. 12. 1925 do 1. 12. 1926;
- peh. poročnik – poveljnik 6. čete 39. pehotnega polka v Celju od 2. 12. 1926 do 15. 12. 1927;
- peh. kapetan II. razreda – v. d. pribočnik poveljnika 39. pehotnega polka v Celju¹⁰ od 16. 12. 1927 do 23. 3. 1930;
- peh. kapetan II. razreda – na službi v obveščevalnem odseku poveljstva pehote Jadranskega divizijskega območja v Splitu od 23. 3. 1930 do 13. 1. 1932;
- peh. kapetan I. razreda – poveljnik 48. obmejne čete v Logatcu (Žireh?) od 18. 1. 1932 do 25. 5. 1937;
- peh. major – na službi v Obveščevalnem oddelku Glavnega GŠ VKJ (štab 2. planinskega pehotnega polka) – načelnik obveščevalnega centra na Sušaku od 5. 6. 1937 do 26. 6. 1940;
- peh. major – na službi v Obveščevalnem oddelku Glavnega GŠ VKJ (v štabu Dravskega divizijskega območja) – načelnik obveščevalnega centra v Ljubljani od 26. 6. 1940 do 1. 4. 1941;
- peh. major – na službi v Obveščevalnem oddelku Glavnega GŠ VKJ (načelnik obveščevalnega oddelka v štabu 5. armade v Nišu) od 2. 4. 1941 do 17. 4. 1941, ko je bil zajet s strani nemške vojske.

Odlikovanja:

- zlata medalja za pogum – na Koroški fronti (11. 4. 1920),
- medalja za vojaške vrline (5. 1. 1928),
- zlata medalja za prizadevno službovanje (1933),
- red jugoslovanske krone 5. stopnje (1937),
- spomenica za boje pri osvoboditvi severnih krajev Jugoslavije 1918–1919 (priznan leta 1940, spominski znak 1918–1919 pa je dejansko prejel šele 1. 11. 1979 v Ljubljani).

Načelnik obveščevalnega oddelka Glavnega GŠ VKJ je konec leta 1940 majorju Dragu Slekovcu napisal zelo pozitivno uradno oceno in predlagal, da se 6. 9. 1941 poviša v čin pehotnega podpolkovnika!

¹⁰ Poveljnik je bil polkovnik Jovan M. Naumović, ki je nato bil povišan v čin brigadnega generala in postavljen za poveljnika Jadranske divizije v Splitu, pa s seboj povedel tudi svojega pribočnika Draga Slekovca, ki je potem v Splitu že leta 1930 prešel v obveščevalno službo. Polkovnika Naumovića so poznali tudi Slekovčevi stari.

Prva medalja v VKJ, Celje, 1928
(Vir: zasebni album A. Slekovca)

Vrhunski obveščevalec – načelnik slovitega obveščevalnega centra VKJ v Ljubljani

Omenil sem že, da je poročnik Slekovec že leta 1920 v Celovškem odredu na Koroškem opravljal dolžnost obveščevalnega častnika. V letih 1930–1932 je v Splitu v poveljstvu Jadranske divizije vršil dolžnost v obveščevalnem odseku, potem pa je bil postavljen za poveljnika 48. obmejne čete v Logatcu s tem, da je aprila 1932 opravil kratek obveščevalni tečaj v Obveščevalnem oddelku GGŠ VKJ v Beogradu.

Potrebno je povedati, da so bili poveljniki obmejnih čet tudi kandidati za obveščevalne častnike, le da niso še imeli na zvezi tajnih sodelavcev. Vsekakor je prav gotovo, da je bil kapetan Slekovec prav v Logatcu seznanjen z dinamiko obveščevalnega delovanja proti Italiji, pa je tako spoznal tudi vse druge dejavnosti, ki so se dogajale na sami meji (ilegalni prihodi primorskih beguncev, prehodi tajnih sodelavcev, diverzantov in teroristov v Italijo, prenosi orožja, eksploziva in propagandnega materiala na Primorsko).

Spoznal je tudi druge dejavnosti, npr. kontrabande oz. tihotapljenje prek meje. Ko so nekoč z očetom gledali na TV nek dogodek v katerem je sodeloval generalpolkovnik Rade Pehaček, se je spomnil, da so obmejni organi Pehačka nekajkrat zaprli zaradi zarotniškega delovanja. Zelo je verjetno, da je tudi kapetan Slekovec imel opravka z mnogimi orjunaši, ki so v Italiji izvajal razne nasilne akcije. Gotovo je pa tudi, da je aktivno sodeloval v mnogih tajnih akcijah, ki so jih obveščevalni organi VKJ načrtovali in izvajali s pomočjo izbranih pripadnikov organizacije TIGR na Primorskem.

Kapetan D. Slekovec (na levi), Logatec, 1935
(Vir: zasebni album A. Slekovca)

Kot načelnik obveščevalnega centra na Sušaku je kapetan Slekovec v obdobju 1937–1940 uspešno opravil številne naloge. Čeprav o tem ni ohranjenih uradnih podatkov, lahko iz spominskih virov navedem, da je za tajno sodelovanje pridobil Viktorja Bobka in tudi Danila Zelena, oba vidna člana organizacije TIGR. Zanimiv pa je tudi podatek, da sta na Sušaku z njim imela stike poznejši francoski general Berthouard in dr. Otto Pünter, predstavnik španske republikanske vlade u Bernu, katerima je kapetan Slekovec tajno pošiljal vse dostopne podatke o namerah italijanske vojske v Španiji¹¹, kar pomeni, da je tudi kapetan Slekovec kot antifašist aktivno sodeloval s KPJ v tajni vojni proti fašizmu v Španiji! Znano je tudi, da je uspel plasirati svoje tajne sodelavce v centre italijanske, avstrijske in nemške vojaške obveščevalne službe.

Službena izkaznica ObO GGŠ VKJ, 1940

(Vir: zasebni arhiv A. Slekovca)

Na pritisk italijanske in nemške diplomacije je bil v začetku aprila 1941 premeščen v Niš na dolžnost načelnika obveščevalnega odseka v štabu 5. armade VKJ. Dne 17. 4. 1941 je bil z armadnim štabom zajet v okolici Knića, sredi Šumadije v Srbiji.

Nemški ujetnik št. 6277, 1941

¹¹ V pismih Aleksandru Slekovcu z dne 20. 2. in 5. 3. 1987 je znani novinar in publicist Mihailo Marić iz Beograda sporočil podatke, ki jih je dobil od svojega znanca dr. Otta Pünterja iz Berna. Španska državljanska vojna je trajala od 17. julija 1936 do 28. marca 1939.

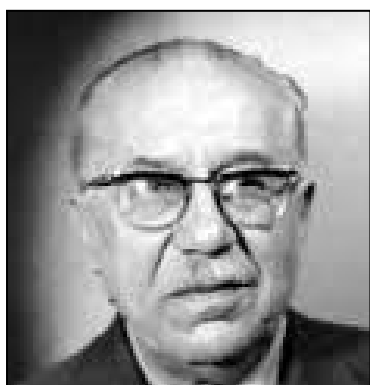
(Zasebni album A. Slekovca)

V nemškem ujetništvu je bil najprej v taborišču Spital, nato pa od 6. 12. 1941 do 15. 5. 1942 v gestapovskem zaporu v Lienzu, kjer je bil pod posebnim režimom in zasliševan s strani Gestapa in italijanske Ovre. Psihično in fizično so ga mučili, da bi izdal svoje tajne sodelavce. Gestapovci so mu celo nudili vrnitev k družini in lepo službo v Sloveniji, seveda pod pogojem, da sprejme sodelovanje z Gestapom in svoje tajne sodelavce usmeri proti zahodnim zaveznikom in partizanom v Sloveniji. Slekovec je vse ponudbe Gestapa in Ovre zavrnil in ostal zvest svoji častniški prisegi. Ostanek ujetništva je preživel v Hammelburgu na Saali.

Št. 6277, Oflag XVIII – 8/a,
Lienz, 24. 3. 1942
(Zasebni album A. Slekovca)

Nezaslužen zaton – usoda slovenskih obveščevalcev

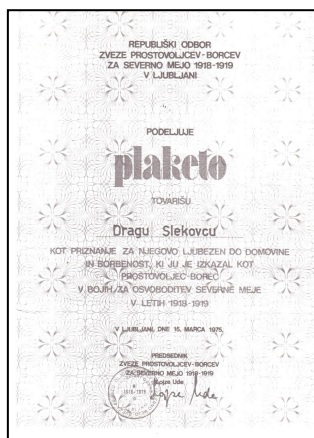

Drago Slekovec (1898–1986)
(Vir: Google, Slike)

Iz ujetništva se je k družini v Ljubljano vrnil 26. 6. 1945. Dne 10. 2. 1949 je bil celo aretiran in zasliševan s strani hrvaške in slovenske Ozne. Seveda je bil tudi odpuščen iz podjetja Slovenija – Export v Ljubljani, šele 27. 5. 1949 je bil preklican nalog o aretaciji in mu je podjetje izplačalo zaostanke prihodkov. Nihče pa ni potem urgiral pri JLA, saj zaradi sumov

takratne Ozne ni bil sprejet v JLA. Menda je bil celo degradiran in razporejen v rezervni sestav kot navaden vojak. Kakšna krivica!

Šele 15. 3. 1975 so mu podelili plaketo kot prostovoljcu in borcu v bojih za severno mejo v letih 1918–1919, četudi je že leta 1940 kot major VKJ prejel spomenico za boje pri osvoboditvi severnih krajev Jugoslavije 1918–1919¹². Po ukazu kralja Petra II iz leta 1944 pa je vsem bivšim pripadnikom VKJ – ujetnikom in častnikom Jugoslovanske vojske v domovini ali izven nje avtomatsko pripadal višji čin, torej gre tudi Dragu Slekovcu čin pehotnega podpolkovnika.

Plaketa »koroškemu borcu«, 1975
(Zasebni arhiv A. Slekovca)

Ker ni bil sprejet v JLA, se je že avgusta 1945 zaposlil v Zavodu za posebne nabave, leta 1947 v trgovskem podjetju Slovenija – Exsport in leta 1950 v Slovenija – lesu v Ljubljani, kjer je honorarno delal tudi po upokojitvi 1952. leta. Umrl je 8. 3. 1986, star 88 let, in je pokopan v Ljubljani.

O svojem delu in življenju ni rad govoril. Bil je pod kontrolo SDV, saj je tudi na seznamu www.udba.net, dr. Staričeva pa ga je v svoji knjigi (str. 415) celo omenila kot agenta s psevdonimom »Savinjčan«. Do konca življenja je spoštoval prvo pravilo vseh obveščevalcev – RESNICO ponesi v grob!

Zato tudi nisem ponovno brskal po papirjih, ki jih je shranila slovenska Udba, saj je očitno, da je uradna partijska in vojaška oblast zamolčala pogumnega slovenskega častnika in vrhunskega obveščevalca!

No, zgodovina se očitno ponavlja.

Priloga: dokumenti iz AS

V AS se nahajajo dokumenti SDV Hrvaške in Slovenije o postopkih in zaslišanjih Draga Slekovca, podpolkovnika VKJ – povratnika iz nemškega vojnega ujetništva. Doslej je o tem

¹² Službeni vojni list Vojske Kraljevine Jugoslavije, 1940, str. 1611–1613.

delno pisala Jerca Vodušek Starič¹³, v največji meri pa so omenjeni organi uporabili izjave Slekovca o delovanju Jugoslovanske obveščevalne službe v obdobju 1920–1941, predvsem pa o rekonstrukcijah nemške, italijanske, britanske in francoske obveščevalne službe v omenjenem obdobju.

Aleksander, sin Draga Slekovca, je prejel ohranjeno dokumentacijo iz AS in me pooblastil, da podatke iz AS lahko uporabim pri rekonstrukcijah o delovanju obveščevalne službe VKJ, predvsem obveščevalnega centra v Ljubljani, pa tudi drugih (Split, Sušak), katerih delovanje je bilo povezano s Slovenci ali razmerami v Sloveniji. Tako je iz AS na CD posredovanih okrog 120 dokumentov pod naslednjimi oznakami:

- SI AS 1931 – MF, koluti, serija III (3 listi),
- SI AS 1931 – MF, koluti, serija Lm (1 list),
- SI AS 1931, t. e. 942, mapa 405 – 13, Zaslivanja (120 listov),
- SI AS 1931, t. e. 944, mapa 405 – 6, Bivša JOS (3 listi),
- SI AS 1931 t. e. 1070, Knjiga pripornikov (2 lista).

Tako kot vsak povratnik iz nemških vojnih taborišč je bil tudi podpolkovnik Drago Slekovec pod posebnim operativnim postopkom – zaslišanja, kontrola, angažiranje za tajno sodelovanje (»Savinčan«), tudi dvomesečni preiskovalni zapor v Zagrebu leta 1949.

Med ohranjenimi dokumenti je tudi (težko berljiva) »karakteristika« za informatorja s psevdonimom »Savinčan«, verjetno iz leta 1945, iz katere je vidno, da je Slekovec zaradi patriotizma pristal na sodelovanje z organi Ozne (Udbe), ki pa je bilo iz Beograda preklicano 22. 3. 1947.

Verjetno je bilo najbolj zanimivo poročilo sodelavca D-2, ki je 19. 6. 1945 poročal Ozni, da je na učiteljsku v Ljubljani vzpostavil stik s Slekovcem, ki mu je naslednje dni poročal o TIGR-u naslednje:

- TIGR je bil povezan z jugoslovansko vojaško obveščevalno službo, pa tudi z britansko in francosko;
- v vodstvu je bil tudi dr. Lavo Čermelj iz Ljubljane, s katerim lahko vzpostavi stik;
- pozna mnoge tajne sodelavce ObC VKJ v Ljubljani in Sušaku.

Drago Slekovec je namreč organom SDV (Ozne) tudi iskreno povedal, da so ga v ujetniškem taborišču kot znanega jugoslovanskega obveščevalca zasliševali organi Gestapa in Ovre ter mu nudili izredne pogoje za prestop na njihovo stran. To je verjetno spodbudilo sume, da je morda pristal na tajno sodelovanje z omenjenima službama. To tudi iz razloga, ker je bila njegova soproga po rodu Nemka, pa je v Ljubljani poizvedovala o soprogu pri uradnih organih, tudi pri znanem italijanskem protiobveščevalcu in karabinjerskem kapetanu Onnisu.

Nazadnje so bili ovrženi vsi sumi o Dragu Slekovcu, pa je tako v elaboratu o Jugoslovanski obveščevalni službi zapisano naslednje:

¹³ Jerca Vodušek Starič, *Slovenski špijoni in SOE v letih 1938–1942*, samozaložba, Ljubljana, 2002.

SLEHOVEC V. DRAGUTIN, kapetan, rođen 1898 godine u Sarajevu. Po narodnosti Slovenac. Obaveštajnu funkciju počeo da vrši 1929 godine, kada se nalazi u štabu Jadranske divizije na dužnosti obaveštajnog oficira, za sektor Zadar i Lastovo. Novembra 1931 godine odredjen je za komandira 48 čete Granične trupe, sa sedištem u Donjem Logatecu. Na ovoj dužnosti bio je sve do 1937 godine i u tom međuvremenu pohađao i završio I, obaveštajni kurs, koji je trajao od februara do aprila meseca 1930 godine. U junu 1937 godine prekomandovan je na dužnost šefa Obaveštajnog centra u Sušaku, koju je primio od pukovnika Jestrović Luke. Maja meseca 1940 godine primio je dužnost šefa Obaveštajnog centra u Ljubljani, i istovremeno rukovodio sa radom Sušačkog centra sve do septembra 1940 godine, kada je Sušački centar primio kapetan Janković Savo. Primivši centar od p. pukovnika Plhaka, Slehovec je dobio zadatak da reorganizira rad ovog Centra i da organizuje mrežu koje bi ofanzivno dejstvovala prema Italiji.

1 aprila 1941 godine došlo je naredjenje iz Beograda, da Slehovec preda dužnost šefa Ljubljanskog Centra, majoru Stefanović Predragu, a Slehovec da se uputi na Niški Pravec u sastav V. Armije, jer je tamo trebala biti "odlučujuća bitka". Ovo ne umereno naredjenje pred sam rat (jer Slehovec

371

-53-

nije ni malo poznavao prilike na terenu Miša) došlo je pod sugestijom potpukovnika Uglješe Popovića kao i majora Stefanović Predraga, premda je Slehovčev ratni raspored bio u Obaveštajnom centru Ljubljana. Stefanović je u Dženeralštabu navodno iskoristio svoje veze da dodje na ovu dužnost. Slehovčev o njemu ovako govori: "Pozitivno znam da se u svojoj karijeri služio protekcijom i da je prema željama dobivao položaje, ali mi nije poznato na koji način. Inače znam da je u radu bio vrlo slab".

Za vreme okupacije nalazio se u nemačkom zarobljeništvu. U logoru je bio saslušan od jedne mešovite komisije, sastavljene od Nemaca i Italijana, po pitanju njegovog obaveštajnog rada. Nemci su za njegov obaveštajni rad doznali na taj način što su posedovali arhivu Obaveštajnog odeljenja Glavnog dženeralštaba, u kojoj između ostalog je bio jedan akt u kome se spominje Slehovčev kao šef Obaveštajnog centra u Ljubljani. Ova komisija htela je na svaki način da sazna imena poverenika i agenata koji su sačinjavali mrežu Obaveštajnog centra u Ljubljani. Iz postavljenih pitanja moglo se razabrati da su oni već tada poznavali veliki broj Slehovčevih i Plhakovih agenata, koji su ofanzivno dejstvovali u pravcu Nemačke i Italije. Italijan OMIS, koji je takodje bio član ove komisije, naročito se interesovao za Dr. Čermelja, Zelen Josipa i Ravnika Ljuba. Osim toga interesovao se za Dr. Kante, koji je radio u ljubljanskoj policiji, na što mu je Slehovčev odgovorio da je on za njih prilično pouzdan, premda je imao nekih uspeha u razotkrivanju nemačke špijunske mreže kod Celja. Svrha ovog ispitivanja bila je, da se stara mreža ljubljanskog Obaveštajnog centra prevrbuje, kako bi radila za italijansku odnosno nemačku obaveštajnu službu. Ne samo mrežu, već i samog Slehovca su hteli zavrbovati, nudići mu velike nagrade kao i potrebno obezbeđenje njegove porodice, na što on navodno nije pristao. Ovom prilikom mu je Italijan ukazivao na primer Slehovčevih pomoćnika: kapetana Ilčvara i Lesjaka, koji su, kako je rekao Omis, stupili u italijansku i nemačku obaveštajnu službu, a ne samo oni već i navodno većina mreže ljubljanskog Obaveštajnog centra.

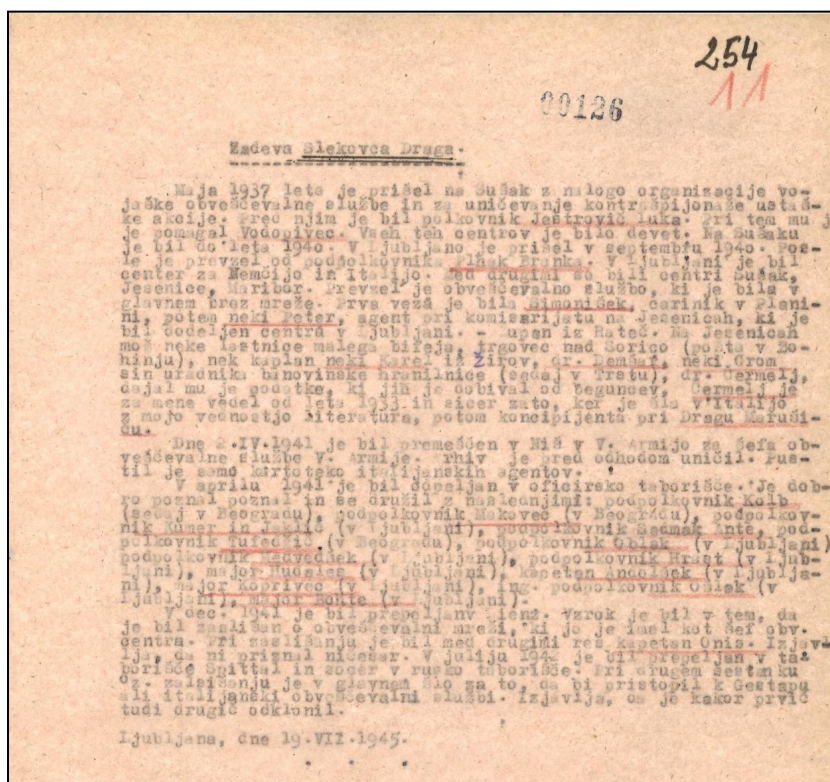
4. aprila 1945 godine, Slehovčev je bio oslobođen od strane 54. oklopne američke divizije i krajem maja meseca sa prvim transportom vratio se u zemlju. Sada se nalazi u Ljubljani sa stanom u Malgajevoj ulici broj 4, a radi u "Slovenija-eksport", preduzeće za izvoz i uvoz u Cankarjevoj ulici broj 6. (Str. 99, 167, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190 - II deo).

Bivša Jugoslovenska vojno-obaveštajna služba, III. del, 1949, št. e. 269
(Vir: SI AS 1931, t. e. 944, mapa 405-6, Bivša JOS)

Iz omenjenega dokumenta je razvidno zlasti to, da je kapetan Onnis nameravao preangažirati Draga Slekovca u sodelovanje z italijansko obveščevalno službu, kakor tudi posebno zanimanje za **dr. Lava Čermelja, Danila Zelena, Ljuba Ravnika in dr. Vladimira Kanteta**.

Po povratku iz ujetništva je podpolkovnik Drago Slekovec verjetno pričakoval, da bo sprejet v JA, vendar se to ni zgodilo. O tem posredno priča dokument Ozne z dne 19. 7. 1945 o znancih – častnikih, ki so bili verjetno tudi izprašani. Gre za naslednje častnike:

- v Beogradu: Kolb in Tufedžić, oba podpolkovnika,
- v Ljubljani: Makovec, Kumer, Jaklič, Sedmak Ante, Oblak, Medvešek, Hrast in ing. Ošlek, vsi podpolkovniki, majorja Koprivec in Bohte ter kapetan Andolšek Anton.

Dokument Ozne Slovenije o zadevi Slekovc Draga, 19. 7. 1945
(Vir: SI AS 1931, t. e. 942, mapa 405 – 13, Zasljanja, št. 00126)

Kaj so omenjeni izjavljali, ni znano. Verjetno večina ni bil naklonjena nezaupljivemu Slekovcu. Podpolkovnik Ludvik Medvešek iz Ljubljani, šef taboriščnega odbora, je 20. 7. 1947 o Slekovcu poročal naslednje:

- negativen in nezaupljiv,
- podpisal, da podpira taboriščni komite,
- izročil seznam višjih častnikov,
- najprej je bil proti, potem pa za vrnitev v Jugoslavijo.

Seveda pa so najbolj negativno na usodo Draga Slekovca vplivali trije nedokazani sumi, in sicer:

- ali je v taborišču pristal na sodelovanje z nemško ali italijansko obveščevalno službo;
- da je sproga obiskovala kapetana Onnisa v Ljubljani;
- nepreverjen podatek iz Sušaka, da je bil kriv za smrt 40 oseb v Trstu.

O teh dvomih obstajajo tudi dokumenti, ki pa jih ne bom navajal, saj sumi niso niti potrjeni niti dokazani. Šlo je za že znano prakso (doktrino) sovjetskega Nkvd-ja (glavni je sum!), ki so jo v začetku usvojili tudi slovenski oznovci! Iz Beograda so vsekakor zahtevali, naj se na terenu razišče, kako je Slekovc kriv za smrt 40 oseb, obsojenih na procesu v Trstu decembra 1941, ko pa je bil v ujetništvu od aprila istega leta.

Ker Drago Slekovc kot povratnik iz vojnega ujetništva ni bil sprejet v JA, si je poiskal »civilno« službo. Najprej se je zaposlil v Zavodu za izredne nabave – prejemanja Unrine pomoči, potem pa v podjetju Slovenijales.

Iz tega obdobja obstaja poročilo sodelavca »Branka« z dne 5. 10. 1945 o druženju z ameriškimi in britanskimi častniki v Sežani, sicer predstavniki UNRE.

Slekovec je organom Ozne (Udbe) in njihovim sodelavcem poročal o delovanju obveščevalnega centra v Ljubljani in pri tem verjetno izražal pripravljenost, da bi o tem primeru povedal številne podrobnosti, zlasti pa o delovanju tujih obveščevalnih služb proti Kraljevini Jugoslaviji. Ker so v zvezni Udbi pripravljali podrobno rekonstrukcijo delovanja tujih obveščevalnih služb, so v ta projekt vključili tudi podpolkovnika Draga Slekovca. To so storili na dokaj nenavaden način. Namreč, Slekovec je bil v Ljubljani aretiran po nalogu Udbe Slovenije – V. odseka, operativec Egon, dne 5. 2. 1949, zaradi »špijonaže, povezave s tujimi ob. službami«, premeščen (izpuščen) pa 9. 2. 1949 k Udbi Zagreb, kjer je napisal okrog 120 strani izjav (vse v srbohrvaščini) o delovanju tujih obveščevalnih služb, zlasti pa o delovanju obveščevalnih centrov v Splitu, na Sušaku in v Ljubljani¹⁴.

Zato bom v nadaljevanju predstavil njegove izjave o:

- delovanju tujih obveščevalnih služb proti VKJ;
- organizaciji in delovanju kot načelnika obveščevalnih centrov VKJ v Splitu, na Sušaku in v Ljubljani, kakor tudi kot poveljnika obmejne čete v Logatcu;
- o predlogu za organizacijo obveščevalne službe v Dravski banovini oz. Dravskem divizijskem območju v vojnih razmerah;
- o stikih z zaupnikom Danilom Zelenom, vojaškim vodjem organizacije TIGR v obdobju od 1932 do 1941.

I. Delovanje tujih obveščevalnih služb proti Jugoslaviji in Vojski Kraljevine Jugoslavije v obdobju 1919–1941¹⁵

Na zaslišanjih v Udbi Zagreb 1949 je podpolkovnik Drago Slekovec o delovanju tujih OS proti Jugoslaviji in VKJ v obdobju 1919–1941 izjavil naslednje:

A) Italijanska obveščevalna službe

Ovra je bila politična (fašistične stranke) obveščevalna služba, ki jo je v začetku vodil sam Benito Mussolini, kasneje pa njegov pomočnik.

Vojaško-obveščevalno službo je vodila uprava SIM (Servizio Informativo Militare) v GŠ italijanske vojske. Delovala je prek teritorialnih centrov in častnikov v enotah. V severni Italiji so proti Jugoslaviji delovali centri iz Torina, Milana in Trsta. Glavni je bil VOC v Trstu, ki ga je vodil načelnik, polkovnik po činu. Njegov pomočnik je bil podpolkovnik **Tabain Šantič**, po rodu iz Blata na Korčuli, ki je 1917 emigriral v Italijo. Glavni urad se je nahajal izven Trsta, pripadniki pa so imeli vsak svojo pisarno v Trstu, lokacijo pa so pogosto menjali.

¹⁴ SI AS 1931, t. e. 942, mapa 405–13, Zaslišanja (120 listov).

¹⁵ SI AS 1931, t. e. 942, mapa 405–13, št. dokumentov 00030–00037.

Pripadniki tega centra so službovali kot konzuli v Jugoslaviji. Na Sušaku je to bil podčastnik **Decarlia**, v Splitu pa kapetan **Cocolia**. Njegov rezident je bil **Miljanić**, lastnik barke iz Splita, ki je imel na zvezi številne sodelavce. Sodelavce so v glavnem izbirali med ustaši, frankovci in klerikalci. Obveščevalci so bili tudi razni trgovski zastopniki (firma Pirelli). Obveščevalce so šolali na posebnih enoletnih tečajih.

Leta 1933 je bila odkrita vohunska mreža na območju Logatca in Vrhnike, ki jo je vodila **Ivanka Mihalec** iz okolice Hotedršce. Na Sušaku je bila leta 1939 odkrita vohunska mreža, ki jo je vodila **Curia Tabea**, soproga znanega kirurga na Reki, sicer voditeljica ženske fašistične organizacije. Odkriti so bili tudi posamezni italijanski agenti: **Belf**, bančni uslužbenec na Reki, finančni vodja carinarnice v Zagrebu, Nemec – lastnik pivovarne v Vinkovcih, **Vinkler**, major VKJ v Skopju, in drugi.

Obveščevalne in protiobveščevalne naloge so imeli tudi karabinjerji (korpus), milizia (teritorialne komande) in razne policije (obmejna, prometna, železniška, gozdna in pristaniška).

B) Nemška obveščevalna služba (prikrit primer E. Wedama)

Glavni nemški obveščevalni center (Nachrichtenstelle Süd–Ost) za Balkan, torej tudi za Jugoslavijo, je bil na Dunaju, podcentra pa v Celovcu in v Gradcu.

Vojaško-obveščevalni center v Celovcu je vodil Gestapo. Naš konzul v Celovcu je imel na zvezi podoficirja – gestapovca (prav gotovo je šlo za **Emila Wedama**, poročnika Abwehra – slovenskega superagenta¹⁶, ki ga je podpolkovnik Slekovec dobro prikril, saj je šlo za njegovega najpomembnejšega tajnega sodelavca, opomba avtorja), ki je pošiljal na filmskem traku posnete nemške dokumente. Na podlagi tega je bil celjski orožnik **Lazić** (ki je seveda zbežal v Avstrijo) osumljen za sodelovanje z NOS (to je bil samo stranski podatek, saj je poročnik Wedam prvi sporočil dan napada na Jugoslavijo – bombardiranje Beograda, dva dni pred znanim polkovnikom **Vauhnikom**, vojaškim atašejem v Berlinu, opomba avtorja).

Leta 1940 je v Mariboru, po neuspešni policijski preiskavi, odkril nemškega agenta, ki je ukradel dokumente o utrjevanju položajev za posadne enote na severni meji. Podoben primer je odkril tudi v Subotici.

Končno, dosegel je, da je slovenska policija, zaradi posrednih dokazov, da šefi v Mariboru, Celju in Ljubljani (**Hacin**) sodelujejo z nemško obveščevalno službo, morala vsak primer o delovanju nemške in drugih obveščevalnih služb obvezno prijaviti ObC VKJ v Ljubljani, da so potem koordinirali vse posege pri realizaciji primera.

Ugotovil je tudi, da so bili člani nastajajočega nemškega »kulturbunda« tudi agenti Gestapa ali pa Abwehra.

C) Britanska obveščevalna služba

¹⁶ Marijan, F, Kranjc, *Legendarni slovenski obveščevalci*, Pro-Andy, Maribor – 2011, poglavje *Emil Wedam, poročnik Abwehra – slovenski superagent*).

Britanska obveščevalna služba je v Jugoslaviji v glavnem delovala prek svojih konzulatov in lektorjev. Tako je v Sloveniji deloval britanski konzul **Henderson** iz Zagreba. Do leta 1940 je k sodelovanju pritegnil tudi ObC v Ljubljani tako, da sta mu podoficir **Rožanc** ali pa celo sam načelnik **Plhak** mesečno iz Maribora pošiljala, za nagrado 2.000 dinarjev, pregled števila nemških vlakov, ki so iz Romunije in Italije prevažali nafto v Nemčijo. Ko je Slekovec postal načelnik ObC v Ljubljani, je to prakso enostavno prekinil, pa je železniška uprava iz Maribora navedene podatke direktno pošiljala v Zagreb.

Konzul Henderson je redno obiskoval člane jugoslovansko-britanskih klubov, med katerimi je imel tudi svoje sodelavce. Na Sušaku so odkrili kar nekaj oseb, v Ljubljani pa so to bili **dr. Fettich**, **dr. Oražem**, oba zdravnika, in **dr. Vrbanić**, šef hrvaške hranilnice v Ljubljani.

Vaso Kršanac, šef ObC v makedonskem Debru, mu je v taborišču povedal, da so Britanci na Kosovu in v Makedoniji »povrbovali« vse ugledne albanske plemenske starešine.

Dr. Kalan iz Celja, tudi taboriščnik, mu je zaupal, da je »delal« za britanski IS na Češkem in Madžarskem, od koder so v Švico ilegalno prepeljali številne strokovnjake.

Slekovec je ugotovil čudno statistiko, da so morali letna poročila ObC pisati v več izvodih – GŠ VKJ je njihove kopije predajal Britancem in Francozom!

D) Francoska obveščevalna služba

Leta 1938 in 1939 je v Sušak prihajal francoski polkovnik **Bethouard**, šef generala De Gaulla, pozneje tudi sam armadni general, kateremu je po odobritvi GŠ VKJ predajal poročila o Italiji (o sodelovanju s špansko republikansko armado pa ni povedal, opomba avtorja).

Leta 1939 ga je v Sušaku obiskal profesor **Ivan Rudolf**, poznejši dobri znanec, ki ga je nagovarjal na sodelovanje s francosko obveščevalno službo, kar je zavrnil!

Na posebno vprašanje zasliševalcev ali so Nemci in Italijani prišli do seznama tajnih sodelavcev, je Slekovec odgovoril, da so arhiv sicer uničili, vendar sta kapetana **Ilovar** in **Lesjak** pristala na sodelovanje z Italijani in Nemci in verjetno izdala vse sodelavce, saj sta večino tudi osebno poznala (oba sta prestopila v slovenske četnike po poveljstvom majorja **Karla Novaka** – v Vojsko Kraljevine Jugoslavije v domovini, opomba avtorja knjige *Plava garda*¹⁷).

II. Nemški vojni ujetnik 1941–1945 – zaslišanja s strani Gestapa in Ovre¹⁸

¹⁷ Marijan F. Kranjc in Slobodan Kljakić, *Plava garda – poveljnikovo zaupno poročilo*, Pro-Andy, Maribor 2006).

¹⁸ SI AS 1931, t. e. 942, mapa 405–13, št. dokumenta 00038–00043 (izjava pred načelnikom KOS-a majorjem Ivanom Puntarjem v Ljubljani dne 21. 5. in 14. 7. 1945) in 00051–00054 (izjava na Udbi v Zagrebu 1949).

Na zaslišanjih v Ozni in Kos-u Ljubljana 1945–1947 ter Udbi Zagreb 1949 je podpolkovnik Drago Slekovec podal več izjav o dogajanju v nemškem vojnem ujetništvu v obdobju 1941–1945. Posebej predstavljam njegovi izjavi, ki ju je 21. 5. in 14. 7. 1945, takoj po vrnitvi iz vojnega ujetništva, podal majorju **Ivana Puntarju**, načelniku Kos-a v Ljubljani.

A) Premestitev iz Ljubljane v Niš – v okolici Kragujevca postal nemški vojni ujetnik in tolmač GŠ ob kapitulaciji VKJ

Dne 1. 4. 1941 je prejel nujen (telefonski) ukaz načelnika uprave vojaške obveščevalne službe v GŠ VKJ, da preda dolžnost načelnika ObC Ljubljana konj. majorju **Predragu Stefanoviću** in pride v Beograd zaradi sprejema nove dolžnosti.

Podpolkovnik Slekovec je dolžnost dejansko predal svojemu pomočniku kapetan **Bertu Ilovarju**¹⁹, saj majorja Stefanovića, sicer obveščevalnega častnika v poveljstvu za utrjevanje meje, ni bilo na spregled. Uničil je celoten arhiv, pustil je le dosje za delovanje v vojnih razmerah in kartoteko sodelavcev.

Po prihodu v Beograd 2. aprila mu je rečeno, da je postavljen na novo dolžnost načelnika obveščevalne službe V. armade v Nišu, ker se bo v Srbiji vodila glavna bitka! Namreč, pričakoval se je napad na Jugoslavijo s strani Nemčije in Italije. Še isti dan se je javil na novo dolžnost v Nišu, kjer pa menda niso vedeli za nemške načrte.

Podpolkovnik Slekovec se je odpravil na bolgarsko mejo, kjer je v dveh dneh zbral podatke o koncentraciji nemške vojske v Bolgariji za napad na Jugoslavijo. Najvažnejši je bil podatek o lokaciji 2–3 oklepni in nekaj pehotnih divizij, kakor tudi ocena, da bo glavni napad usmerjen proti Kumanovu in Skopju, pomožni pa proti Niši, z verjetno nalogo, da preprečijo umik VKJ proti Grčiji.

Tako se je tudi zgodilo. Enote V. armade VKJ so se posamično pogumno upirale pehotnim enotam, niso pa uspeli zaustaviti hitre prodore oklepnih sil ...

Dne 14. aprila je v Užički Požegi prejel ukaz Vrhovnega poveljstva, da skupaj s polkovnikom **Tomšetom**²⁰ nujno odneseta poveljniku nemških sil v napadu na Jugoslavijo prošnjo za premirje.

Dne 15. aprila sta pismo – prošnjo predala feldmaršalu Weisu, nemškemu poveljniku armadnega skupine Süd–Ost²¹. Slekovec se je potem z nemškim častnikom z letalom podal proti Sarajevu, od koder sta v Beograd prepeljala ministra dr. **Cincar Markovića** in generala

¹⁹ **Albert Ilovar - Kranjc**, pomočnik načelnika ObC VKJ v Ljubljani, pribočnik majorja Karla Novaka, poveljnika slovenskih četnikov, po letu pripadnik SNV – domobrancev. Vir: Marijan F. Kranjc, *Plava garda*, Pro-Andy, Maribor – 2006.

²⁰ **Franc Tomše**, topniški polkovnik, na generalskem položaju načelnika V. armade, po vrnitvi iz nemškega ujetništva se ni aktiviral. Bil je sin Joža Tomšeta (pl. Savskidol), titularnega feldmaršalporočnika AOV. Polkovnika Tomšeta so, po izjavi Slekovca, zajeli petokolonaši, po drugi inačici pa je zbolel in je tako major Slekovec napačno imenovan kot »Slokovec«, sam sodeloval pri spremljanju Cincarja in Jankovića s Pal v Beograd.

²¹ Netočno! Generalpolkovnik Walter-Otto Weiss je bil poveljnik 2. armade Wehrmachta, pred katerim je bila 17. 4. 1941 v Beogradu podpisana brezpogojna kapitulacija VKJ.

Radivoja Jankovića, ki sta potem podpisala akt o brezpogojni kapitulaciji VKJ. V nemško ujetništvo je prišlo 398.000 pripadnikov VKJ.

Po opravljeni nalogi so Nemci majorja Slekoveca odpeljali v Valjevo, kjer se je pridružil ostalim ujetnikom. Štab V. armade je bil namreč zajet 17. aprila v vasi Knjić južno od Kragujevca.

B) Ujetniška vojna taborišča – kraji, razmere in odnosi

Iz Valjeva so Nemci ujete pripadnike V. armade VKJ vodili v razna taborišča (Augsburg, neidentificirano taborišče na Poljskem, v drugi polovici oktobra 1941 pa so jih namestili v taborišči v Nürnbergu in Hohenfelsu, po bombardiranju teh dveh taborišč pa del ujetnikov še v bližnji Hammelburg. V njem je bil Slekovec tudi član protifašističnega komiteja.

V začetku je bilo v teh taboriščih okrog 9.000 oficirjev in podoficirjev VKJ, predvsem Srbov in Črnogorcev. Najstarejši general je bil nominalni poveljnik taborišča. Imel je svoj štab in številne sodelavce. V vsaki baraki (bataljonu) je bil imenovan poveljnik, ki je imel svojo sobo (pisarno) in razne privilegije (posilnega).

Po obisku ministra **Milana Ačimovića** iz Nedičeve vlade se je med vojnimi ujetniki začela politična diferenciacija. Uradno je 89,5 % ujetnikov podpiralo četnike generala **Draža Mihajlovića**. Slovenci se niso opredeljevali za četnike, zato so bili izpostavljeni celo šikaniranju.

Od 2.800 ujetnikov je protifašistično resolucijo podpisalo samo 250 častnikov (tudi Slekovec). Slovencev je bilo v začetku okrog 800, pa so jih Nemci razdelili v tri kategorije:

- italijanske državljane (bivališče imeli v Ljubljanski pokrajini, tudi Slekovec),
- folksdojčerje in
- vindišarje (Štajerci in Korošci).

Ujetniki so bili popolnoma izolirani, saj niso imeli dostopa do dnevnih informacij. Redke novice so prinašali samo novinci. Partizanskih ujetnikov ni bilo v tem taborišču.

Nazadnje je v taborišču ostalo okrog 60 Slovencev, saj so Nemci večino poslali v razna kazenska (delovna) taborišča. Večina Slovencev se je v domovino vrnila s prvim transportom (skupaj: 1.100 vojakov in podčastnikov ter 1.100 častnikov). V Nemčiji so ostali štirje majorji – Slovenci (**Škarlovnik**, **Pukmajster** in brata **Zimmermann**).

C) Zaslišanja s strani Gestapa in Ovre – ponudbe za tajno sodelovanje in zavrnitev

Podpolkovnik Slekovec je bil o svoji obveščevalni dejavnosti proti Italiji in Nemčiji dvakrat zaslišan s strani mešane preiskovalne komisije, ki so jo sestavljali dva italijanska častnika

Ovre v civilni obleki na čelu s karabinjerijskim kapetanom **Onnisom**²² (iz Ljubljane) in dva gestapovca, od katerih se je vodja predstavil kot **Kleinlein**.

Najprej so ga 4. 12. 1941 poslali v Lienz, »francosko« taborišče, kjer je bil 3 mesece v zaporu in v popolni izolaciji. Šlo je za taborišče francoskih vojnih ujetnikov.

Prvo zaslišanje marca 1942 je potekalo takole: gestapovec Kleinlein je zahteval kompletne podatke o delovanju ObC v Ljubljani, kar je Slekovec zavrnil, češ da je bil v Ljubljani samo leto dni.

Potem mu je Kleinlein pokazal originalno poročilo generala **Dragoslava Milosavljevića**, načelnika obveščevalne uprave GŠ VKJ, poslano načelniku GŠ VKJ generalu **Petru Kosiću** o kontroli ObC na Sušaku, Jesenicah in v Ljubljani. V poročilu so bili izrečene pohvale majorju Slekovcu in kapetanu **Vladimirju Simončiču**, a graja podpolkovniku **Branku Plhaku**, ki je bil zato premeščen v Skopje. Priložen je bil tudi seznam 50 tajnih sodelavcev, za katere so gestapovci hoteli izvedeti, ali so nedolžni ali pa jih bodo obsodili na smrt, krivdo pa bodo prevalili nanj. Slekovec se je izgovoril, da ne pozna nobenega. Navedel je tudi izjavo generala Milosavljevića, da v Ljubljani ni obstajala sodelavska mreža. Nazadnje se je gestapovec omejil samo na Gorenjsko in je hotel vedeti, ali sta bila aktivna sodelavca rez. kapetan iz Kranjske Gore in učitelj z Jesenic, kdo je sodeloval v sabotažni akciji na prelazu Brenner in kakšno je bilo sodelovanje z Britanci. Slekovec se je izgovoril, da je pilotu – kapetanu res pomagal, da ni šel na vajo v Beograd, temveč v Ljubljano; učitelja na Jesenicah pa verjetno pozna kapetan Simončič, ki je bil načelnik na Jesenicah; nobene sabotažne akcije na Brennerju gotovo niso izvedli; z Britanci pa sploh ni imel nobenih stikov. Gestapovec z odgovori ni bil zadovoljen. Na koncu pa je še vprašal, kje je imel Slekovec pisarno – na Dvornem trgu, je sledil odgovor.

Kapetan Onnis se je najprej pohvalil, da so na tržaškem procesu decembra 1941 izkoristili številne podatke, ki so jih zasegli ali pa izvedeli od kapetanov Ilovarja in **Lesjaka**²³, ki sta prestopila na italijansko stran.

Hotel pa je izvedeti še naslednje podatke:

- Ali je bil dr. **Lavo Čermelj** tajni sodelavec? Odgovor: ne, bil pa je kot vodja Mirovnega inštituta ObC dolžan pošiljati podatke o prihodu vsakega begunca s Primorske.
- Ali so bili tajni sodelavci: župan Rateč-Planice, **Peter Bizjak** iz Kranjske Gore, **Josip** (namesto **Danilo**) **Zelen** in **Ljubo Ravnikar**. Odgovor: nihče ni bil sodelavec, le Peter Bizjak je imel ukaz iz Beograda, da opravlja dolžnost »tajnega agenta«. Dodatno je pojasnil naslednje: župana v Planici je obiskal zaradi tega, ker je njegova soproga ob ogledu smučarske tekme izgubila šubaro (kučmo); z Zelenom je bil večkrat na lovu v Begunjah; od Ravnikarja pa je kupil dve sliki, ki ju ima v stanovanju.
- Ali pozna in kje se nahajata dr. **Čok** in **Rudolf**? Odgovor: verjetno v Egiptu.
- Ali so bili sodelavci: poštar **Sfiligoj**, carinik **Simenšek** in **Grom**. Odgovor: Sfiligoj jih je poučeval o telefonsko-telegrafskih zvezah; carinik Simenšek mu je v Logatcu večkrat

²² **Anacleto Onnis**, karabinjerijski kapetan, med leti 1941–1943 načelnik protiobveščevalnega centra v Ljubljani. Vir: Marijan F. Kranjc, *Legendarni slovenski obveščevalci*, Pro-Andy, Maribor, 2011.

²³ **Josip Lesjak - Lampe**, kapetan VKJ, pomočnik načelnika ObC VKJ v Ljubljani, pomočnik majorja Karla Novaka, 1942 likvidirali domobranci zaradi suma sodelovanja s partizani. Vir: Marijan F. Kranjc, *Plava garda*, Pro-Andy, Maribor, 2006.

nabavil zaboj južnega sadja; Grom pa je bil študent prava, kateremu je nekajkrat posodil brezplačno železniško vozovnico do Beograda, kjer je imel izpite – nihče od njih pa ni bil sodelavec.

- Kapetan Onnis mu je ob tej priložnosti tudi povedal, da je Zelen naredil samomor, ko so ga obkolili.
- Slekovec je lahko tudi sklepal, da so kapetana Ilovar in Lesjak ter narednik Rožanc mnoge podatke posredovali kapetanu Onnisu.
- Po polurnem posvetovanju sta se oba šefa vrnila. Najprej je gestapovec Kleinlein ponudil Slekovcu tajno sodelovanje pod ugodnimi pogoji, rekoč, da njegova pomočnika Ilovar in Lesjak s številnimi sodelavci prizadevno sodelujejo v borbi proti komunistom in partizanom. Podpolkovnik Slekovec je zavrnil ponudbo, rekoč, da ne more prelomiti svoje častniške prisege, da se kralj nahaja pri zaveznikih. Menda je dokaj pogumno navedel primer **Hermana Göringa**, ki je nekoč zapustil Hitlerja, pa je kljub temu dobil čin maršala.
- 15. 5. 1942 so ga vrnil v Nürnberg.
Po povratku je o zaslišanju obvestil samo generala **Bora Joksimovića**, zadnjega načelnika obveščevalne uprave GŠ VKJ, ki ga je tudi pohvalil, da je zavrnil ponudbe o tajnem sodelovanju z Gestapom in Ovro. Le-ta mu je tudi povedal, da je seznam njihovih tajnih sodelavcev Nemcem verjetno predal podpolkovnik **Uglješa Popović**, ki je že 9. aprila zbežal iz Beograda in pozneje nagovoril nekega pilota, da ga je prepeljal v Kairo – za nagrado pa mu je izročil polovico zlata, ki ga je ukradel iz sefa obveščevalne uprave GŠ VKJ!
Čez dva meseca, 15. 7. 1942, so ga poslali v »rusko« taborišče v Spittal na Dravi, kjer so bili sovjetski vojni ujetniki. Dva tedna je bil v popolni izolaciji, vseeno pa je v pogovorih s sovjetskimi vojnimi ujetniki – častniki, ki so govorili nemško, izvedel o razmerah v Sovjetski zvezi zanimive podatke. Po povratku v Nürnberg je o tem predaval svojim, ko pa mu je **Gojko Jovanović**, polkovnik in predavatelj z obveščevalnega tečaja svetoval, naj prekine s temi predavanji, je napisal brošurico, ki je krožila med sojetniki.
- Konec julija 1942 ga je obiskala ista ekipa. Najprej so mu pokazali številne fotografije oseb in hoteli izvedeti, ali koga od njih pozna. Nekatere je res poznal, vendar za nobenega ni povedal, da je bil njegov tajni sodelavec.
- Oba šefa sta tokrat ponovila ponudbo o tajnem sodelovanju in jo tudi materialno ovrednotila. Tako sta mu ponudila 100.000 švicarskih frankov na bančni račun ali na roko in bivanje družine v Švici. Podpolkovnik Slekovec se je zahvalil za ponudbo, rekoč, da je kot častnik VKJ ne more sprejeti!
- Vrnili se ga v taborišče v Nürnbergu.
- Ko je bilo taborišče bombardirano, so ga premestili v bližnji Hammelburg.
- Dne 28. 4. 1945 so taborišče osvobodile enote 54. oklopne divizije ZDA.
- V domovino se je vrnil s prvim transportom sredi maja 1945.

V protiobveščevalnih službah je veljalo pravilo: kdor na zaslišanju izjavi, da mu je bilo ponujeno tajno sodelovanje s tujo obveščevalno službo, pa ga ni sprejel – tega ne bo nihče povsem verjel, saj bo vedno obstajal dvom – kaj pa, če je vseeno pristal?

To se je, žal, zgodilo tudi podpolkovniku Slekovcu, saj so kosovci in oznovci leta 1945 imeli sovjetske inštruktorje! Pri Nkvd-ju pa je bila praksa, da so že zaradi navadnega suma pošiljali ljudi v Sibirijo ali na strelišče!

Šele leta 1949 je podpolkovniku Slekovcu uspelo dokazati, da je bil docela iskren, saj se je v rekonstrukciji obveščevalne službe VKJ predstavil kot izredno sposoben obveščevalec!

III. Vojaški obveščevalec in načelnik ofenzivnih obveščevalnih centrov VKJ

A) Opredelitev za vojaško obveščevalno službo²⁴

V avtobiografiji ali zapiskih o podpolkovniku Dragu Slekovcu ni nobenega namiga, kdaj in zakaj se je odločil za vojaško obveščevalno službo. V začetku svoje častniške kariere je bil predvsem poveljnik strojniških (mitraljeških) enot, ki so v večini primerov odločilno posegale v bojne spopade, največkrat iz zased, pa tudi v zaledju sovražnika. Ker je ognjene položaje izbiral in določal poveljnik enote, je logično, da je moral poprej podrobneje ugotoviti stanje, namere in položaje nasprotne strani. V vojski zato ne pravimo zaman, da je dober poveljnik enote tudi dober obveščevalec!

Iz kadrovskega dokumenta je tako razbrati, da je podporočnik Slekovec že leta 1920 v Koroškem odredu, torej po prestopu iz avstro-ogrške v Vojsko SHS oz. Vojsko Kraljevine Jugoslavije, prvič opravljal naloge pribočnika poveljnika za obveščevalne naloge. Čez nekaj let se je nato odločil za obveščevalno službo, kar je potekalo takole:

- peh. poročnik – zastopnik pribočnika poveljnika 39. pehotnega polka v Celju od 2.12.1925 do 1. 12. 1926;
- peh. poročnik – poveljnik 6. čete 39. pehotnega polka v Celju od 2. 12. 1926 do 15.12.1927;
- peh. kapetan II. razreda – v. d. pribočnik poveljnika 39. pehotnega polka v Celju od 16.12. 1927 do 23. 3. 1930;
- peh. kapetan II. razreda – na službi v obveščevalnem odseku poveljstva pehote Jadranskega divizijskega območja v Splitu od 23. 3. 1930 do 13. 1. 1932;
- peh. kapetan I. razreda – poveljnik 48. obmejne čete v Logatcu od 18. 1. 1932 do 25. 5. 1937;
- peh. major – na službi v Obveščevalnem oddelku Glavnega GŠ VKJ (štab 2. planinskega pehotnega polka) – načelnik obveščevalnega centra na Sušaku od 5. 6. 1937 do 26. 6. 1940;
- peh. major – na službi v Obveščevalnem oddelku Glavnega GŠ VKJ (v štabu Dravskega divizijskega območja) – načelnik obveščevalnega centra v Ljubljani od 26. 6. 1940 do 1. 4. 1941;
- peh. major – na službi v Obveščevalnem oddelku Glavnega GŠ VKJ (načelnik obveščevalnega oddelka v štabu 5. armade v Nišu) od 2. 4. 1941 do 17. 4. 1941, ko je bil zajet s strani nemške vojske.

²⁴ SI AS 1931, t. e. 942 – mapa 405–13, *Zaslišanje o JOS*, dokumenti št. 20160425095929- 0002, -0004, -0005 in -0006.

O svoji odločitvi je na zaslišanju v Udbi Zagreb leta 1949 povedal naslednje: »Moj poveljnik polka **Jovo Naumović**²⁵ je bil iz Celja premeščen na dolžnost poveljnika brigade Jadranske divizije (divizijskega območja v Splitu, premeščen konec leta 1929, opomba avtorja), a ker sem bil pri njem štiri leta pribočnik polka (za obveščevalne zadeve, opomba avtorja), je dobil nalogo, da reorganizira obveščevalno službo na sektorju Zadra in Lastova (pod italijansko zasedbo, opomba avtorja), in je zahteval, da me postavijo na to dolžnost.«

Mladoporočenca sta se z veseljem odpravila na jadransko obalo ...

B) Načelnik ObC Split

V Splitu je bil sedež poveljstva Jadranskega divizijskega območja, tudi ObC VKJ. Pehotni kapetan II. razreda Drago Slekovec je bil postavljen za načelnika obveščevalnega odseka poveljstva pehote Jadranskega divizijskega območja. Dejansko je bil od 23. 3. 1930 do 13. 1. 1932 načelnik ObC VKJ v Splitu.

Zamenjal je dotedanjega načelnika odseka, polkovnika **Linusa Dekaneva**²⁶, tudi Slovenca in Maistrovega borca, ki pa je dokaj slabo opravljal svojo dolžnost, saj ni imel nobenega tajnega sodelavca. Imel je samo nekega znanca v Trstu, »obveščevalna« poročila pa je pisal na osnovi pisanja italijanskih časopisov o dogajanjih v Dalmaciji.

Ker so Italijani ravno tedaj začeli utrjevati Zadar in otok Lastovo, je Slekovec imel nalogo, da ugotovi, za kakšne utrdbe gre in njihove slabe točke. Ker pa ObC Split sploh ni imel nobene mreže tajnih sodelavcev, jo je novi načelnik moral najprej vzpostaviti. To mu je kmalu uspelo, še več, uspel je tudi vriniti dvojnika v italijanski obveščevalni center v Zadru, kar je bil nedvomno velik uspeh mladega načelnika centra. Imel je naslednje tajne sodelavce oz. zaupnike, kakor so jih uradno imenovali:

- **Žuvela**, po rodu iz Vela Luke na Korčuli, učitelj v okolici Zadra, pridobil je za sodelovanje nekaj voznikov kamionov v Zadru, ki so prevažali gradbeni material za vojaške objekte – utrdbe v izgradnji;
- delovodja na občini v Ninu;
- pomočnik hotelirja v Biogradu na moru;
- **Omer**, sin davčnega uradnika iz Splita, ki je imel sorodnika – italijanskega obveščevalnega častnika **Deveskovia**, pripadnika ObC v Zadru, plasiranje Omerja uspelo, imel je tri veznike: **Cocolia**, uslužbenca konzulata v Splitu, **Blaža Ljivačevića** s Pašmana in **Giadomenica Krstulovića** iz Splita, sorodnika **Vicka Krstulovića**, partijskega funkcionarja v Dalmaciji;
- špediter iz Metkovića, med njimi so Italijani imeli nekaj agentov, ki so potovali po Bosni.

²⁵ **NAUMOVIĆ, Jovan**, 1879–1945, armadni general VKJ, v čin brigadnega generala povišan 1. 4. 1928, poveljnik Jadranske pehotne brigade od 6. 12. 1929 do 16. 9. 1930. (Vir: Mile Bjelajac, Generali in admirali Kraljevine Jugoslavije 1918–1941, INZ Srbije, Beograd, 2004.)

²⁶ **DEKANEVA, Linus**, 1884–1953, pehotni brigadni general VKJ, Maistrov borec, kraljev pribočnik, pomočnik poveljnika Šumadijskega divizijskega območja in glavni inšpektor pehote GŠ VKJ. (Vir: Marijan F. Kranjc, *Slovenska vojaška inteligenca*, Grafis Trade, Grosuplje, 2005.)

Sodeloval je tudi s **Stanojem Simićem**, jugoslovanskim konzulom v Zadru, ki je imel na zvezi italijanskega podčastnika na službi v Zadru, od katerega je prejemal zanimive vojaške podatke in jih tudi posredoval kapetanu Slekovcu.

Konec januarja 1932 je bil poklican na obveščevalni tečaj pri obveščevalni upravi GŠ VKJ v Beogradu, pa ga je v Splitu zamenjal kapetan **Milorad Šaponjić**, tega pa kasneje kapetan **Pilić** iz Splita (oče je bil lastnik ladijske družbe).

C) Poveljnik 48. obmejne čete v Dolnjem Logatcu²⁷ od 18. 1. 1932 do 25. 5. 1937 (prvi obveščevalni stiki z Danilom Zelenom, vojaškim vodjem TIGR-a)

Očitno je, da so bili v obveščevalni upravi GŠ VKJ zelo zadovoljni z delom in uspehi mladega pripravnika v obveščevalni stroki. Zato so ga najprej premestili na težišče obveščevalnega delovanja proti Italiji oz. na strateško smer Ljubljana–Postojna–Gorica. Tako je bil kapetan Slekovec 18. 1. 1932 postavljen na dolžnost poveljnika 48. obmejne čete v Dolnjem Logatcu, ki je pokrivala sektor od Sovodenj (severno od Žireh) do Unca, v dolžni 49,5 km in »globini« 20–30 km na italijanski strani – Slovenskem primorju! Sektor je bil razdeljen na dva dela, pa sta tako na delu Žiri–Hotedršica delovala poročnika **Cenić Nikola**, Makedonec, in **Drljević Miloš**, Črnogorec, na delu Hotedršica–Unec pa kapetan **Kršanac Vaso**, tudi Črnogorec.

Po prihodu na omenjeno dolžnost je kapetan Slekovec dobil nalogo, da organizira obveščevalno službo v sektorju in omogoči prenos orožja in streliva za potrebe organizacije »Istrskih beguncev«, katere člani bodo delovali kot diverzanti v primeru vojne z Italijo, kar pa sta tedaj neposredno vodila **prof. Rudolf**, menda tudi sodelavec francoske obveščevalne službe, in **Branko Plhak**, načelnik ObC VKJ v Ljubljani.

Seveda so kapetana Slekovca kmalu zatem poklicali v Beograd na obveščevalni tečaj, ki je trajal mesec in pol, od 1. marca do 15. aprila 1932. Tečajnikom so izkušeni vojaški obveščevalci iz obveščevalne uprave GŠ VKJ predavali naslednje predmete:

- ofenzivna vojaška obveščevalna služba – polkovnik **Aračić**, tedaj načelnik obveščevalne uprave GŠ VKJ;
- način dela z agenti in zaupniki²⁸ – kapetan **Kolb** in major **Klišanić**, oba iz obveščevalne uprave GŠ VKJ;
- defenzivna vojaška obveščevalna služba – podpolkovnika **Stojilković** in **Gojko Jovanović** ter major **Kličević**, vsi trije iz obveščevalne uprave GŠ VKJ;
- propaganda – podpolkovnik Gojko Jovanović;
- kriptografija – podpolkovnik Gojko Jovanović.

²⁷ SI AS 1931, t. e. 942 – mapa 405–13, *Zaslišanje o JOS*, dokumenti št.: 20160425095929-0006, -0007, -0008, -0009, -00010, -00011, -00012 in 00013 ter dokumenti o *Danilu Zelenu*: 00011, -00013, -00020, -00048, -00049 in -00050.

²⁸ »Agent« je bil tajni sodelavec doma in v tujini, ki je bil plačan, »zaupnik« pa je bil prostovoljec, ki je sodeloval iz patriotizma – definicije iz predavanja generalštabnega kapetana Kolba.

Tečajniki so bili naslednji: **Ostojić Nikola**, kapetan iz ObC Ljubljana, **Stanković Žika**, kapetan iz ObC Maribor, **Popović Uglješa**, konj. kapetan iz ObU GŠ VKJ in **Vonzović**, polkovnik iz ObC Zagreb.

Pred tem so obveščevalni tečaj obiskovali tudi: **Simončič Vladimir** in **Janković Savo**, oba kapetana iz ObC Ljubljana, ter **Tomić Mirko** iz ObC Maribor.

Kapetan Slekovec je organom Udbe Zagreb leta 1949 povedal, da so bili v Logatcu njegovi zaupniki:

- **dr. Ernest Demšar**, zdravnik v Žireh, imel je številne zveze na obeh straneh meje;
- **Potočnik Filip**, trgovec v Žireh;
- **šef finančne straže** v Hotedršici;
- **Vitezica Marjan**, šef carine v Planini, kasneje sta tudi na Sušaku, imela stike;
- **Gostiša Drago**, posestnik, Gorenji Logatec;
- **Pivk Andrej** iz Črnega Vrha, zadolžen za prenos propagandnega materiala, sicer zaupnik Zelena, ki ga je prepustil podpolkovniku Slekovcu;
- **dr. Ambrožič**, iz Postojne – držal na zvezi poročnik Drljević;
- **Maks** iz Sorice, na zvezi držal poročnik Drljević;
- **Žun**, poveljnik obmejne policije;
- **Zelen Josip**²⁹ (padel 1941, kar pomeni, da je dejansko šlo za **Danila**), vodja trojke, član tudi **Ljubo Ravnika**.

V sodelovanju s policijo so v tem obdobju odkrili v Hotedršici italijansko vohunko **Ivanko Nagode**.

D) Načelnik ObC Sušak: od 5. 6. 1937 do 26. 6. 1940

Ukaz o premestitvi se je glasil: Pehotni major Drago Slekovec, na službi v Obveščevalnem oddelku Glavnega GŠ VKJ (štab 2. planinskega pehotnega polka) – načelnik obveščevalnega centra na Sušaku ...

Dolžnost je prevzel junija 1937 od polkovnika **Luke Jesetrovića**, ki je bil pravzaprav odstavljen zaradi slabega vodenja tega centra, medtem ko je bil predhodnik, general **Damnjanović**³⁰, zelo uspešen. Sušak je bil obveščevalni center III. kategorije.

Center je bil dobro prikrit, saj je major Slekovec na novi lokaciji najel manjšo vilo, ki je imela dva vhoda, zadržali pa so prejšnjo pisarno v upravni enoti, kjer je uradoval neki nižji uslužbenec. Novi načelnik se je predstavljal kot **Slavko Sušnik**, trgovski predstavnik Impexa iz Beograda. Njegov pomočnik je bil kapetan I. razreda **Draganić**. Center je imel dva osebna

²⁹ Danilo Zelen je imel dva brata – petletni je umrl in **Milovana** (1909–1944, kot član četniške DOS je bil 1944 ustreljen v Trstu) in štiri sestre.

V pogovorih z operativci Kosa in Udbe leta 1945 in 1949 je, namesto »Danilo« večkrat omenjal »Josip Zelen« ali samo »Zelen«, tako tudi 1942 v Lienzu pri zaslišanju s strani kapetana Onnisa, ko mu je omenil, da je Zelen padel. Verjetno je šlo za napako zapisnikarja.

³⁰ V VKJ je bilo šest generalov s priimkom Damnjanović, vendar ga nisem mogel identificirati, ker niso omenjene vse dolžnosti, posebno ne v obveščevalni službi. Verjetno je šlo za **Damnjanović Miodraga** (1893–1956), brigadnega generala, ki je bil med leti 1930–1932 vojaški ataše v Avstriji in na Madžarskem.

avtomobila znamk *Area* in *Škoda*. Center je mesečno prejemal od 5.000 do 10.000 dinarjev za plače in nagrade agentom. Šef centra je vsa poročila podpisoval s šifro »IVX«, v poročilih pa so vedno šifrirali tudi vse države in kraje, pa se tako ni moglo ugotoviti, iz katere države je prišlo poročilo agenta v tujini.

Novi načelnik centra je dobil dve posebni nalogi: organizirati poseben podcenter za spremljanje italijanske vojne mornarice, kakor tudi najnovejše doktrinarne in formacijske spremembe v italijanski vojski nasploh.

Vzpostavil je uspešno sodelovanje s podpolkovnikom Vodopivcem, poveljnikom obmejne čete na Sušaku, s šefom mestne **dr. Lipovčakom** in obmejne policije **Antičevićem**, s carinarnico in drugimi organi. Tako so uspeli odkriti vohunjenje nekega podčastnika iz 2. planinskega polka, kakor tudi vohunsko skupino, ki jo je vodila Curie Tubeau, soproga glavnega kirurga iz Reke, obsojena na 20 let zapora.

Major Slekovec je v treh letih vzpostavil solidno agenturno in zaupniško mrežo, in sicer:

Agentura na Reki:

- Glavni agent je bil **Belen Josip**, bivši predavatelj v avstro-ogrski pomorski akademiji, tudi srbski častni konzul na Reki, lastnik pomorske agencije »Belen in drugi«, prejemal je mesečna plača od 5.000 do 10.000 dinarjev, imel je zaupnike na različni področjih, in sicer:
- **ing. Martinelič** (ladjedelnica), **ing. Šmidih** (tovarna torpedov), pošiljala sta poročila o proizvodnji in tehnoloških spremembah;
- **Špinčič**, referent za vojaške zadeve na občini Reka;
- **Simčič** – zveze v italijanski diviziji »Fernare«;
- **Martin**, električar v ladjedelnici v Pulju;
- delavec v tovarni podmornic v Tržiču (Monfalcone);
- **Rusić**, pomorski častnik v Trstu (poročal tudi britanskemu IS);
- mornar na vojaški ladji »Monte Cucoli«;
- **Potočnik Franc**, direktor »Eksporta« v Ljubljani, pomorski častnik VKJ, pozneje podpolkovnik JLA (Slekovec se je 1946 zaposlil v tem podjetju).

Agentura v Ilirski Bistrici:

- glavni agent je bil **Cuber Ivan - Žiga** (psevdonim), brivec, Čeh, z mesečno plačo okrog 1.500 dinarjev;
- z mrežo zaupnikov je pokrival sektor Trst–Postojna–Klana, poročal o vseh vojaških objektih, pošiljal je tudi fotografije.

Agentura v Klani:

- glavna agenta sta bila brata **Martinac (Medvedić)**, lastnika žag v Klani;
- »pokrivala« sta strelišče v Klani – poročilo o uspehu vsake vojaške enote;
- kurir **Škvarča**, delal tudi za generala Damjanovića.

Agentura v Benetkah:

- glavni agent je bil **Andjelko**, pošiljal podatke iz vojaškega dela pristanišča, prejemal plačo mornarja;
- prek **Antičevića** posredoval podatke iz Ancone prek mornarja na ladji »Beograd«.

Agentura v Bernu:

- glavni agent je bil **Vilhar Nikola**, po rodu iz Sušaka, oče lastnik žag, poliglot, konzul Španije na Sušaku, agent od 1937 – imel je odlične zveze v italijanski vojni mornarici;
- posrednik s francosko OS – zveza v Bernu: **dr. Ruenther**, Bern, Waddsteg »Presse agenture Ines«, posredoval podatke o italijanski vojni mornarici, zvezo je odobril general **Simović**, načelnik GŠ VKJ (Slekovec se je 1939 v Ogulinu sestal s francoskim vojaškim atašejem Bethvarolom zaradi dogovora).

Zaupniki (osebne zveze):

- **Baldo Cijan**, predstavnik italijanske tovarne celuloze v Jugoslaviji – pošiljal podatke o italijanski industriji;
- **Marjan Vitezica**, carinik na Sušaku, potoval z italijanskimi kolegi po Italiji, poslal 150 fotografij vojaških objektov, svojo ljubico Sušić nagovoril, da je vzpostavljala stike z italijanskimi častniki – prinesla kopirat okrog 40 vojaških knjig in pravil, za vsako dobila 200–300 lir;
- soproga Vilhar Nikole, ki je živela na Reki, je poročala o novicah iz visoke družbe na Reki;
- **dr. Orlić**, odvetnik na Sušaku, lastnik nočnih barov »Sarajevo« in »Pariz«;
- **Volf**, trgovec, razna poročila;
- **Braun**, hotelir, razna poročila;
- **Mihovil Poglajen**, mehanik, popravljaj pisalne stroje – prinašal uporabljen indigo;
- **Kralj**, hotelir v Opatiji – zveze v diviziji »Carnera«;
- **Gnus Ivan**, pošiljal podatke o fortifikacijskih objektih;
- **Ivan Zelenko**, vratar na jugoslovanskem konzulatu v Reki – posredoval poročila dveh bratov: iz Pazina o topniškem polku in iz Farad Isonza o bersaljerskem polku;
- **Nikša Zuech**, kapitan ladje »Kralj Aleksandar«, posredoval poročila iz Benetk;
- **Zelen Josip**, iz Senožech, se je pri njem skrival 1939, ko je bila za njim razpisana tiralica, dejansko je šlo za **Danila Zelena**.

Avgusta 1940 je po ukazu ObU GŠ VKJ dolžnost predal kapetanu I. razreda **Sav Jankoviću**, ki je bil pred tem na službi v poveljstvu Triglavске divizije v Ljubljani.

E) Načelnik ObC Ljubljana

Branko Plhak
(Vir: Google, Slike)

Dolžnost načelnika ObC VKJ v Ljubljani je major Slekovec Drago prevzel maja 1940 od dotedanjega načelnika podpolkovnika **Branka Plhaka**, ki je bil s strani načelnika obveščevalne uprave GŠ VKJ generala **Milosavljevića** ocenjen negativno, pa je bil takoj zatem odstavljen, saj je inšpekcija ugotovila slabo delovanje in finančne malverzacije. Podpolkovnik Plhak je bil premeščen na dolžnost načelnika obveščevalnega odseka III. armade v Skopju³¹. Major Slekovec je do septembra 1940 zadržal še položaj načelnika ObC na Sušaku, katerega je šele septembra 1940 predal kapetanu I. razreda **Savu Jankoviću**, do tedaj na službi v Ljubljani.

Major Slekovec je tudi sam ugotovil, da je bilo stanje v obveščevalnem centru slabo. Konkretno je ugotovil naslednje:

- Mesečna obveščevalna poročila iz Ljubljane so v glavnem ponavljala poročila iz ObC Maribor in Sušak, najmanj pa iz ObC Ljubljana.
- Nezdostno obsežna mreža agentov in zaupnikov, pa tudi slabo delo z njimi.
- ObC se je predvsem ukvarjal s pošiljanjem lažnih podatkov (dezinformacij) o utrjevanju »Rupnikove« obrambne črte, kjer je bil načelnik obveščevalne službe major **Predrag Stefanović** (kandidat za načelnika ObC v Ljubljani, ker je bila soproga Slovenka), italijanski vojni ujetnik, pozneje podpolkovnik JLA.

Major Slekovec je zato od načelnika obveščevalne uprave GŠ VKJ dobil sledeče naloge:

- reorganizirati delo ObC, predvsem pa oživiti staro mrežo tajnih sodelavcev in vzpostaviti novo;
- predvsem spremljati prikrito mobilizacijo italijanske vojske in mogoče priprave za napad;
- skrbno spremljati premike nemške vojske v Romunijo in Bolgarijo pa tudi v Italijo;
- napisati elaborat za delovanje obveščevalne službe v vojnem času.

Takoj po nastopu službe je major Slekovec od zaupnika **Frola** iz Rakeka prejel priporočeno pismo, v katerem je navedel, da je doslej od Italijanov prejel in poslal v Ljubljano okrog 250.000 din, pa meni, da bi mu moral ObC priznati nagrado v višini 5.000 din, posebno še, ker so ga nedavno Italijani zaprli za mesec dni in preverjali njegovo iskrenost.

Major Slekovec je ugotovil, da dejansko ni bilo nobene evidence o prejetem denarju oz. znesku 250.000 din, nasprotno, našel je samo eno potrdilo za znesek 20.000 din, ki je bil poslan v Beograd, vsa ostala pa so bile ponarejena (nekdo je ob vsoti 1.000 din izbrisal ničlo, da je dobil 100 din, 900 din pa je prisvojil). Sum je seveda padel na podpolkovnika Plhaka iz dveh razlogov: na planini Menini blizu Ljubljane si je zgradil lovsko kočo, in drugo, poleg soproge je vzdrževal dve metresi v Ljubljani! Preiskovalna komisija, člana sta bila sodni podpolkovnik **Perunović** in podpolkovnik **Uglješa Popović**, je potrdila poročilo majorja Slekovca.

Major Slekovec je takoj uvedel red in poživil delo v obveščevalnem centru. Poleg dveh pomočnikov so v centru službovali narednik **Rožanc Jože** kot daktilograf in dva policijska agenta: **Kotnik** je vodil kartoteko sumljivih oseb in tiralic (podatke so prejeli iz Beograda), **Čeh** pa je skrbel za varnost centra.

³¹ Štab III. armade so Britanci z ladjo nameravali prepeljati v Aleksandrijo, vendar je ladja naletela na nemško mino. Večina beguncev se je utopila. Branko Plhak je izviral iz ugledne češke družine Juliusa Plhaka (1832–1910) in Marije (1873–1935) ter imel brata Huga in sestre Bertho Eller, Marijo Fišer in Ano Savnik.

Pomočnikoma je določil sektorje delovanja in skupaj z njima opravil stike z obstoječimi agenti in zaupniki, ko so jim določili konkretne naloge.

Ilovar Berto³², kapetan II. razreda, je dobil sektor: Jezersko–Wolfsberg–Lienz–Brenner–Tarvis–Bogatin, s posebno nalogo, da spremlja tudi premike nemške vojske na vzhodne meje Jugoslavije. Skupaj sta opravila stike z naslednjimi agenti (plačani) in zaupniki (neplačani), in sicer:

- agent iz Celovca, nemški priimek (prej držal stike kapetan Simončič), sorodnik je bil deželni glavar na Koroškem, imel solidne zveze v avstrijski vojski, pošiljal odlična poročila (prehod nemških tankov čez Brenner – v GŠ VKJ najprej poročilom niso verjeli, potem pa se je pokazalo, da so točna), zelo konspirativen (pošiljal poročila na cigaretnem papirju, v katerega je zvijal cigarete), mesečna nagrada 1.000 do 1.500 din;
- zaupnik, šef finančne kontrole – **Petrović**, Hrvat;
- zaupnik, **župan** občine Rateče-Planica, kmet, zveze na prehodu Brenner, odlična poročila;
- agent **Peter Bizjak**, upokojeni policist, iz Kranjske Gore, zveze v Italiji, mesečno prejemal 1.000 – 1.500 din;
- zaupnik, **Bogataj**, iz Sovodenj, imel pošto, trgovino in gostilno, posredoval dobre podatke iz Tolmina, ni prejemal nagrade;
- zaupnik, **Lavtižar**, rez. kapetan vojnega letalstva, z Bleda, spremljal letalstvo sosednjih držav.

Lesjak Franc³³ je dobil sektor delovanja: Bogatin–Tarvis–dolina Soče–Benetke–Trst–Postojna, s posebno nalogo, da spremlja prikrito mobilizacijo italijanske vojske na zahodni meji Jugoslavije. Major Slekovec mu je predal vse svoje sodelavce iz 48. obmejne čete v Logatcu in skupaj sta opravila stike z naslednjimi:

- zaupnikom **Karlom Demšarjem**, sinom mesarja in gostilničarja iz Žirov, dobre zveze v Idriji, ni prejemal nagrade;
- agentom **Frolom**, lastnikom bifeja v Planini pri Rakeku, odlične zveze na Primorskem, mesečna nagrada 1.900–2.000 din;
- zaupnikom **Simončičem**, šefom carine v Planini, dobra poročila;
- zaupnikom **Strgarjem**, šefom obmejne policije.

Major Slekovec je imel osebno na zvezi naslednje zaupnike:

- **dr. Lava Čermelja**, predsednika Manjšinskega inštituta in organizacije Istrski begunci; imel številne zveze na Primorskem, če je prišel kakšen znanec, ga je poklical po telefonu, nagrade ni prejemal;
- **Rejec Alberta** (omenil podpolkovnik Plhak kot zaupnika);
- **Zelen Josipa** (dejansko **Danilo**), iz Sušaka premestil v Ljubljano, nadaljevala sodelovanje, nagrade ni prejemal, financiran iz Beograda;
- **Snoj Franca**, koncipienta pri odvetniku dr. Dragu Marušiču v Ljubljani; begunec, odlične zveze, brez nagrade, maja 1945 postal prvi minister za promet in pošto, kasneje obsojen v Nagodetovi skupini;

³² **Ilovar Berto - Kranjc**, kapetan II. razreda, po aprilski kapitulaciji VKJ je pristopil k slovenskim četnikom, bil pribočnik majorja Karla Novaka, poveljnika, pozneje pristopil k domobrancem, osumljen delovanja za britansko obveščevalno službo, aretiran in poslan v Dachau, kjer je umrl. Do leta 1943 je menda sodeloval s karabinjerskim kapetanom Onnisom.

³³ **Lesjak Josip - Lampe**, kapetan II. razreda, po kapitulaciji VKJ je pristopil k slovenskim četnikom in bil prvi pomočnik majorja Karla Novaka, poveljnika, zaradi suma sodelovanja s partizani so ga jeseni 1942 umorili domobranci v Bizoviku. Menda je sodeloval s karabinjerskim kapetanom Onnisom.

- **Gospodnetić Iva**, Istrana, študenta tehnike; bil uslužbenec na hrvaškem konzulatu, odlične zveze v Istri, brez nagrade;
- **Groma**, študenta prava; pozneje profesor na Ptujju, posredoval podatke iz Trsta in Gorice ter letališča v Mirni;
- **Sfiligoja**, poštnega uslužbenca; zveze v Trstu in okolici;
- **mornariškega podčastnika – radiotelegrafista agencije Avala**³⁴; izdelal radijsko postajo, prisluškoval po celi Evropi, predvsem v Italiji;
- **Jeranča**, kontrolorja policistov;
- **Vrečarja**, pripadnika politične policije.

Leta 1941 je iz obveščevalne uprave GŠ VKJ dobil strogo zaupno nalogo, da zelo diskretno opravi nadzor primera gestapovskega vohuna – narednika **Lazića** iz Celja. Obenem naj bi izvedel, da je general **Stefanović**³⁵, poveljnik Dravskega divizijskega območja, od konzula v Celovcu prejel filmske posnetke o nemški šifri in zaupnih dokumentih, ki jih je sodelavec dobil od nekega gestapovca!

Vsekakor je šlo za primer **Emila Wedama**, poročnika Abwehra iz Celovca, dejansko vrhunskega tajnega sodelavca podpolkovnika Slekovca³⁶, ki ga je uspešno skrival pred Gestapom, Ovro, tudi Kosom in Udbo!

Prek Wedama je **prvi izvedel za točen datum napada Nemčije na Jugoslavijo** in poročal GŠ VKJ. Drugi je bil polkovnik Vladimir Vauhnik, vojni ataše v Berlinu ...

Poleg odločne podpore primorskim tigrovcem v njihovi borbi proti italijanskemu fašizmu je tudi ta uspeh dokaz, da je bil podpolkovnik Drago Slekovec vrhunski obveščevalec VKJ!

Podpolkovnik Slekovec je kot izvrsten strokovnjak opravil tudi vzporedno nalogo, ki mu jo je naložila obveščevalna uprava GŠ VKJ: napisal je obširen elaborat o organizaciji in delovanju obveščevalne službe v Sloveniji, konkretno obveščevalnega centra v Ljubljani in podcentrov v Mariboru, na Jesenicah in Sušaku, kar je delno prikazano v rekonstrukciji Udbe o delovanju JOS.

IV. Vrnitev v Slovenijo – krivičen zaključek uspešne obveščevalne kariere – ukrepi slovenske Ozne in Kosa ter hrvaške Udve³⁷

³⁴ Zdi se mi, da gre za Iva Briclja ali ing. Štembova, radiotelegrafista, oba iz Ljubljane, vrhunska strokovnjaka, ki sta pozneje pristopila k slovenskim četnikom ...

³⁵ **Stefanović P. Ljubomir**, divizijski general VKJ (1889–1971), od 23. 10. 1940 poveljnik Dravskega divizijskega območja v Ljubljani.

³⁶ Marijan F. Kranjc, *Legendarni slovenski obveščevalci*, Pro-Andy, Maribor, 2011, poglavje: *4.1 Emil Wedam – poročnik nemškega Abwehra, tajni sodelavec ljubljanskega vojaškega obveščevalnega centra, slovenski supervohun*.

³⁷ SI AS 1931, MF, koluti III in serija Lm (11 dokumentov) in SI AS 1931, t. e. 942 – mapa 405–13, Zaslivanja o JOS, dokumenti št. 00038–00050.

Organi Ozne in Kosa JA v Ljubljani so v primeru podpolkovnika Draga Slekovca v obdobju 1945–1947 ter Udve Zagreb leta 1949 napisali večje število dokumentov, ki pa v AS niso ohranjeni. Očitno je bil dosje temeljito očiščen, kar sklepam iz številčnih oznak, ki manjkajo. Poleg tega so ohranjeni dokumenti napačno zloženi (primer dokumenta št. 00046–00050) in drugi.

Vsi vrnjeni vojni ujetniki so poleg postopka na repatriacijski komisiji (v Nemčiji) šli skozi postopek varnostnih organov v domovini (milice, Ozne, Kosa, Udbe in tudi političnih organov na terenu, tudi Vos-a med okupacijo)³⁸, nekateri pa tudi skozi razne operativne in preiskovalne postopke (tudi Drago Slekovec, osumljen vohunstva).

Zanimivo je predvsem dejstvo, da je podpolkovnika Draga Slekovca že takoj po vrnitvi iz ujetništva oz. prihodu v Ljubljano (21. 5. 1945) zaslišal načelnik Kosa o glavnem problemu – ponudbi Gestapa in Ovre za tajno sodelovanje. Zdi se, da je bil tak pristop že prej načrtovan, posebno še, če je iz repatriacijske komisije ali taboriščnega komiteja prišel namig o »interesantnem primeru«, kakor so kosovci v žargonu govorili o sumljivih osebah.

In Drago Slekovec je to bil, čeprav se tega kot vrhunski obveščevalec sploh ni zavedal!

Zaradi sumničenja s strani Kosa in Ozne tudi ni bil sprejet v JA! Namreč, med ohranjenimi dokumenti ni nobenega uradnega ukaza ali sodne odločitve, zakaj podpolkovnik Drago Slekovec kot vrhunski obveščevalec VKJ ni bil sprejet v JLA. Ne nazadnje, bil je tudi tajni sodelavec s psevdonimom »Savinčan«, a mu kljub temu ni uspel povratek v novo vojaško strukturo.

Ko sem ohranjene dokumente zložil po vrstnem redu nastanka oz. po datumih, sem šele uspel ugotoviti, zakaj ni bil sprejet v JA (JLA) oz. kdo je o tem odločal! Predvsem pa, kdaj je bila sprejeta ta – povsem krivična – odločitev! Toda o tem pozneje.

Ohranjene dokumente (13 po številu) predstavljam po datumu nastanka in s kratko vsebino ter komentarjem:

- 1) **21. 5. 1945 – Drago Slekovec, izjave pred majorjem Ivanom Puntarjem, načelnikom Kosa v Ljubljani**³⁹ (dokumenti št. 00038–00045 so bili napačno vloženi v mapo dokumentov za leto 1949).
- 2) **19. 6. 1945 – Poročilo sodelavca »D–2«**
 - Stik na učiteljsku v Ljubljani – napovedal zanimivosti o TIGR-u.
 - Komentar operativca Kosa: soproga je hčerka nemškutarja, družila se je z italijanskimi oficirji, predvsem s kapetanom **Onnisom**, ki je moža dvakrat obiskal v taborišču.
 - Po pisanju tržaškega Picola je kriv za smrt več oseb na tržaškem procesu decembra 1941.
 - Zadeva je »zamotana, zato jo je treba razčistiti«!

³⁸ Marijan F. Kranjc. *Legendarni slovenski obveščevalci (in protipbveščevalci)*, Pro-Andy, Maribor, 2011, v poglavju o organizaciji varnostne službe JLA so navedeni naslednji datumi:

- 13. 5. 1944: ustanovitev Ozne,
- 24. 3. 1945: v JA ustanovljen III. odsek Ozne JA,
- 13. 3. 1946: Ozna preimenovana v Udve – podrejena MNZ, v JA ustanovljen Kos JA – podrejen MLO.
- 23. 3. 1955: Kos JA preimenovan v VS JLA (varnostna služba).

³⁹ SI AS 1931, t.e. 942 – mapa 405–13, Zaslišanje o JOS, dokumenti št. 00038–00045.

Slekovec ponudil razgovor o TIGR-u in naslednjič povedal:

- TIGR je bil povezan z jugoslovansko, britansko in francosko obavljalsko službo;
- tigrovci so zbirali obveščevalne podatke v Italiji, VKJ je oboroževala trojke;
- v vodstvu je bil **dr. Lavo Čermelj**, v Ljubljani, z njim lahko naveže stik;
- pozna številne jugoslovanske, britanske in francoske agente v Sloveniji.

Komentar avtorja: pripombe operativca dokazujejo, da sta Ozna in Kos kmalu po prihodu podpolkovnika Slekovca iz nemškega ujetniškega taborišča zbrala številne podatke, ki pa jih nista preverila, zato tudi predlog za razčiščenje. Razgovor o TIGR-u je bil verjetno iniciran, kar je ustrezalo politično-partijskim potrebam.

3) **Verjetno julij 1945 – karakteristika informatorja »Savinčana«**

V težko berljivem dokumentu, ki ga je sestavil (v slovenščini) kapetan **Sandi Špan**, verjetno operativec Kosa v Ljubljani, je navedeno, da je major **Drago Slekovec** pristal na tajno sodelovanje iz patriotizma. Gre za bivšega obveščevalnega častnika, ki pa je »nekoliko kompromitiran«. Inteligenten, prizadeven in strogo konspirativen.

Komentar avtorja: Gre za metodološki pristop kosovcev, da je najbolje ljudi angažirati za sodelovanje, ker se je z njimi potem lažje pogovarjati in preverjati (tri izjave).

- 4) **14. 7. 1945 – Slekovec Drago – izjava o ujetništvu in ponudbi Gestapa in Ovre za tajno sodelovanje**⁴⁰ (dokument – izjava je bila napačno vložena v mapo iz leta 1949)
- 5) **19. 7. 1945 – Zadeva Slekovec Drago** (operativna obdelava – pregled zbranih podatkov, Priloga 1)

Komentar avtorja: Iz dokumenta je vidno, da je bil podpolkovnik Slekovec temeljito zaslišan s strani organa Kosa o nalogah načelnika vojaškega obveščevalnega centra na Sušaku in posebej v Ljubljani, saj je navedel nekaj svojih tajnih sodelavcev.

Navedel je tudi nekaj znancev iz taborišča – višjih častnikov v Ljubljani in Beogradu (prek katerih bo Kos lahko poizvedel o njegovem delovanju v ujetništvu).

Izjavil je tudi, da so sredi 1942 v Lienzu in Spittalu z njim opravili razgovor organi Gestapa in Ovre o njegovi obveščevalni mreži v Sloveniji in ga obenem nagovarjali za tajno sodelovanje, kar je obakrat zavrnil!

Seveda pa organi Kosa tega niso mogli preveriti niti niso povsem verjeli njegovi izjavi, da je zavrnil sodelovanje, saj so v podobnih primerih postopali po doktrini sovjetskega Nkvd-ja (sum kot osnova za operativno obdelavo), pa je bil tako podpolkovnik Slekovec, čeprav že tudi tajni sodelavec, že sredi leta 1945 v operativni obdelavi in leta 1949 v preiskovalnem postopku (in priporu) zaradi suma stikov s tujo obveščevalno službo.

To je pa bil pa tudi **glavni razlog, zakaj ni bil sprejet v JA!**

⁴⁰ SI AS 1931, t.e. 942 – mapa 405–13, Zaslišanja o JOS, dokumenti št. 00046–00050.

Poleg tega Slekovec ni bil član KPJ, kar je tudi pomenilo, da ne more biti pripadnik varnostne ali obveščevalne službe nove JA, saj je veljalo, da sta obe službi glavno orožje Partije!

6) **20. 7. 1945 – Poročilo predsednika taboriščnega protifašističnega komiteja**

Ludvik Medvešek, podpolkovnik, predsednik taboriščnega protifašističnega komiteja, je za podpolkovnika Draga Slekovca podal delno **negativno poročilo**, češ da je bil imenovani zadržan in »zelo previden«. Kot pozitivno je samo navedel, da je bil zadolžen za poslušanje nemškega radia, komiteju pa je predal del četniškega arhiva, ki ga je rešil pred uničenjem.

Očitno je tudi to delno negativno poročilo vplivalo, da organi Kosa niso soglašali s sprejemom podpolkovnika Draga Slekovca v JA!

7) **5. 10. 1945 – Poročilo »Braneta«, sodelavca Kosa – načelniku Zvonetu**

Gre za obširno poročilo sodelavca iz Divače, kjer so organi Zavoda za izredne nabave iz Ljubljane, med njimi sta bila tudi Drago Slekovec in **Anton Pogačar**, sprejemali predstavnika UNRE iz Trsta (ameriškega in britanskega častnika). Poročilo je zelo subjektivno, saj ne navaja nobenih sovražnih izjav, temveč poroča, kako se je Slekovec »prisrčno objemal« z obema tujcema, pa tudi, da se je z njima »tiho pogovarjal« (čeprav ni znal angleško) in podobno.

8) **15. 2. 1947 – Dopis UDV Slovenije – UDV (I. odsek, major Barišić) v Beograd**

Kapetan **Jože Ančik** iz UDV Ljubljana je poročal v Beograd, da je bil Drago Slekovec jeseni 1946 na Sušaku, od koder so prejeli poročilo, da je imenovani »izdal« 40 Primorcev, ki so bili leta 1941/42 v Trstu ustreljeni. Prosil je za preverko, če je podatek točen!

22. 3. 1947 – Odgovor Marijana Barišića

Šef I. odseka UDV v Beogradu odgovarja, da za Slekovca nimajo drugega podatka, razen iz Slovenije. V Beogradu so odločili, da podpolkovnika Slekovca **splah ne bodo uporabljali »po naši liniji«!**

9) **1948 – Poročilo UDV Ljubljana**

Gre za nekakšno zbirno poročilo in izjave sodelavcev Kosa in Udbe. Bistveni sta navedbi: Soproga Mara Slekovec je prišla v Ljubljano aprila 1941 s Štajerske. Stanovanje, ki so ga imeli na Dvornem trgu v Ljubljani, tam je bila tudi pisarna načelnika ObC, so Italijani preiskali in zadržali, soprogo Maro pa s sinovoma preselili v Malgajevo 4, kjer so morali imeti v eni sobi podnajemnika – italijanskega, zatem pa nemškega častnika. Eden od nemških častnikov, plemiškega rodu, je na prošnjo soproge obiskal Slekovca v taborišču in mu odnesel paket. Ker je bila soproga nemške narodnosti, bančna uradnica, govorila je nemško in italijansko, je bila »med okupacijo zaposlena na komandanturi na **Beethovnovi**, da pa bi z njimi aktivno sodelovala, ni bilo podatkov«.

Starši, kot pripadniki nemške manjšine, so bili **1946 izseljeni** v Avstrijo, zaplenjeno pa jim je bilo tudi premoženje (dve hiši). Kasneje so se vrnili v Celje.

V nadaljevanju se navaja tudi poročilo UdV Sušak z dne 28. 12. 1946: v Sušaku se »govori«, da je bil Drago Slekovec kriv za smrt 40 talcev v Trstu. V poročilu se tudi omenja, da se Slekovec v Ljubljani izogiba vsake družbe in noče dajati izjav o politični situaciji.

Komentar avtorja: Podatki o zaposlitvi soproge v »komandanturi«, italijanskih in nemških vojaških podnajemnikih (tudi gestapovec) in izseljenih (nemških) starših so bili dodaten razlog, da podpolkovnik Drago Slekovec ni bil sprejet v JA!

10) 22. 11. 1948 – Poročilo sodelavca UDV Ljubljana »Miha«

Bivši sodelavec Kosa »Miha«, prevzet od Udbe, je skupaj s študentom Borisom Krenom, obiskal **Aleksandra Slekovca**, dijaka in skojevca, ki stanuje v Malgajevi 4 v Ljubljani. Aleksander jima je pokazal neko razpravo svojega očeta Draga Slekovca o delovanju jugoslovanske obveščevalne službe v Sloveniji proti Italiji in Nemčiji, pa tudi zveze z Britanci, ki jih je imel dr. Lavo Čermelj.

Aleksander Slekovec mi je dne 8. 6. 2016 povedal, da je to poročilo povsem izmišljeno, saj oče ni imel v stanovanju nobenega dokumenta o bivšem obveščevalnem centru, pa ga tako tudi ni mogel nikomur kazati!

11) 10. 1. 1949 – Operativna obdelava: Drago Slekovec – izjava

Gre za pisno izjavo (v srbohrvaškem jeziku) Draga Slekovca, v kateri prvič podrobneje opisuje »organizacijo primorskih beguncev«. Navaja, da se je z njo prvič seznanil že leta 1932, ko je bil poveljnik 48. obmejne čete v Dolnjem Logatcu, pa pravi: »**Takrat sem imel zvezo z neke vrste šefom terenske službe** (misli na obveščevalno, opomba avtorja) **Danilom Zelenom, po rodu iz Senožec.**«

Organizacija se je ukvarjala s propagandnim, obveščevalnim in sabotažnim delovanjem. Delovala je v trojkah in imela celice po vsej Primorski. Skoraj vsi begunci s Primorske so bili člani organizacije. Orožje so prek meje prenašale trojke. Pozna trojko, v kateri je bil tudi **Ljubo Ravnika**r, slikar iz Ljubljane.

Zvezo z vodstvom so vzdrževali s kurirji na treh mejnih prehodih: Javornik–Milanov vrh, Kalce–Hotedršica in Kranjska Gora–tromeja.

Vodstvo je bilo v Beogradu (**dr. Čok, Bradamento**⁴¹, **dr. Čermelj, Majnik**, tudi **Batagelj**). Predpostavlja, da je bil center organizacije dejansko v Parizu, kamor je Zelen dvakrat potoval prek Nemčije.

⁴¹ **Bradamante Mihovil** (1904–1967), Istran, antifašist, tajni sodelavec ObC VKJ na Sušaku. Gimnazijo je obiskoval v Pazinu in na Sušaku, ekonomijo pa je študiral v Trstu in Bariju. V študentskih letih se je vključil v javno delovanje med istrskimi Hrvati in med študijem v Trstu sodeloval pri časniku Istarska riječ. Oktobra 1928 je italijanska policija odkrila, da je iz Barija pošiljal podatke obveščevalnemu majorju **Antonu Kokalju** na Sušaku. Pred posebnim sodiščem je bil 11. julija 1930 skupaj z dr. Mirkom Vratovičem, Angelom Kukanjo, Antonom Ivešo in drugimi obsojen na 12 let in pol zapora. V zaporu je prebil pet let, nato pa je 1936 zbežal v Jugoslavijo. Služboval je v bančni službi v Zagrebu in Beogradu. Bil je član vodstva zveze emigrantov iz Julijske krajine. Ob zasedbi Beograda ga je Gestapo aretiral, pa je nekaj časa prebil v zaporih v Berlinu. Po izpustitvi iz zapora se je naselil v Zagrebu, kjer se je vključil v narodnoosvobodilno gibanje. Po maju 1945 je služboval v finančnih ustanovah na Hrvaškem. (Vir: Branko Marušič v PSBL)

Od članov je poznal **dr. Milana Starca** iz Trsta, **prof. Rudolfa** (nagovarjal na sodelovanje s francosko OS) in **Kravanjo** (vodil sabotažno akcijo na viadukt v Avstriji, iskal Gestapo).

Vse pa bolje pozna kapetan **Simončič** iz Ljubljane.

GŠ VKJ je organizacijo TIGR izkoriščal kot svojo obveščevalno mrežo!

Komentar avtorja: Zgornja izjava je zanimiva predvsem glede zgodovine obveščevalnega stika z Danilom Zelenom od leta 1932, pa tudi mnenja, da je GŠ VKJ organizacijo TIGR izkoriščal za obveščevalne namene!

12) Verjetno maj 1949 – Dopis UDV Zagreb za UDV Ljubljana (IV. odsek)

Načelnik podpolkovnik **Stanko Runko** iz UDV Zagreb pošilja v Ljubljano mapo A1 in A« za sodelavca Draga Slekovca, ki ju treba dostaviti kapetanu **Benku** po dogovoru z majorjem **Bajc Stojanom**.

13) 18. 5. 1949 – Dopis UDV Zagreb za UDV Ljubljana (IV. odsek)

Šef odseka, podpolkovnik **Ivo Mardešić**, iz UDV Zagreb pošilja v Ljubljano material za neregistriranega sodelavca Draga Slekovca (predlog za angažiranje sodelavca, obveza o sodelovanju in poročilo o pristanku za sodelovanje.

Šifra za stik: »Donosim vam pozdrav od Branka iz Zagreba«.

Zaključek:

Nepreverjena poročila tajnih sodelavcev Ozne, Kosa in Udbe, kakor tudi podleganje ravnanjem sovjetske službe Nkvd in partijski doktrini, so pripomogli h krivični odločitvi, da se v JA ne sprejme preizkušenega obveščevalnega strokovnjaka – podpolkovnika Draga Slekovca.

Iz predstavljenih dokumentov je vidno, da podpolkovnik Drago Slekovec ni bil sprejet v JA iz treh razlogov:

- suma, da je v ujetniškem taborišču pristal na sodelovanje z Gestapom ali Ovro;
- dejstva, da je bil poročen z Nemko, ki je bila med okupacijo zaposlena na italijanskem oz. nemškem uradu v Ljubljani;
- dejstva, da ni bil član KPJ!

1) Priloga:

254

00126

Radova Slekovca Draga.

Maja 1937 leta je prišel na Sušak z nalogo organizacije vojaške obveščevalne službe in za uničevanje kontraspionaze ustaške akcije. Pred njim je bil polkovnik Jastrovič Luka. Pri tem mu je pomagal Vodopivec. Vseh teh centrov je bilo devet. Na Sušaku je bil do leta 1940. V Ljubljano je prišel v septembru 1940. Posle je prevzel od podpolkovnika Blanka. V Ljubljani je bil center za Nemčijo in Italijo. Med drugimi so bili centri Sušak, Jesenice, Maribor. Prevzel je obveščevalno službo, ki je bila v glavnem brez mreže. Prva veža je bila Simonček, carinik v Planini, potea neki Peter, agent pri komisarijatu na Jesenicah, ki je bil odeljen centra v Ljubljani. - Lupen iz Rateč. Na Jesenicah mož neke lastnice malega bifeja, Jrgovec nad Gorico (pota v Bohinju), nek kaplan neki Karel iz Žirov, dr. Demšar, neki Grom, sin uradnika banovinske hranilnice (sedaj v Trstu), dr. Gernelj, dejal mu je podotke, ki jih je dobival od Beguncev, Gernelj je za mene vedel od leta 1933 in sicer zato, ker je bil v Italijo z mojo vednostjo literatura, potom koncipijenta pri Dragu Marušiču.

Dne 2. IV. 1941 je bil premeščen v Niš v V. Armijo za šefa obveščevalne službe V. Armije. rhiv je pred odhodom uničil. Pustil je samo karbonske italijanskih agentov.

V aprilu 1941 je bil dopeljan v oficirsko taborišče. Je dobro poznal poznal in se družil z naslednjimi: podpolkovnik Kolb (sedaj v Beogradu), podpolkovnik Makovec (v Beogradu), podpolkovnik Rumer in Jaklič (v Ljubljani), podpolkovnik Sedmak Ante, podpolkovnik Tufedžić (v Beogradu), podpolkovnik Obiak (v Ljubljani), podpolkovnik Macvedek (v Ljubljani), podpolkovnik Hrust (v Ljubljani), major Hudales (v Ljubljani), kapetan Anđelić (v Ljubljani), major Koprivec (v Ljubljani), ing. podpolkovnik Obiak (v Ljubljani), major Korte (v Ljubljani).

V dec. 1941 je bil prepeljan v Lion2. Vzrok je bil v tem, da je bil zaslišan o obveščevalni mreži, ki je je imel kot šef obveščevalne službe. Pri zaslišanju je bil med drugimi res kapetan Onis. Izjavlja, da ni pristal ničesar. V juliju 1942 je bil prepeljan v taborišče Spittal in sicer v rusko taborišče. Pri drugem sestanku oz. zaslišanju je v glavnem šlo za to, da bi pristopil k Gestapu ali italijanski obveščevalni službi. Izjavlja, da je kakor prvič tudi drugič odklonil.

Ljubljana, dne 19. VII. 1945.

Zaključek operativne obdelave: Drago Slekovec – 19. 7. 1945

(Vir: Dokument št. 000011)

2) Priloga:

248
5
Ljubljana 10. januarja 1949.

Sa organizacijom Primorskih izbeglica u Jugoslaviji upoznao sam se 1942. godine u Del. Logatcu.

Tada sam imao veze sa nekonzvrsenom Sefa terenske službe Dani- lo Zelenom, rodom iz Bendkeca.

Ova organizacija je vršila protufasističku propagandu u kraje- vima slovenskoga Primorja i Istre.

Doznaje sam uvideo, da ista organizacija vrši pored propa- gande radi održavanja nacionalnog karaktera i obavestajnu službu vojnu i političku, da je pomoću Riv. Jugosl. Generalitaba organi- zovala i pripremila diverzantske grupe za slučaj sukoba sa Itali- jom, u koje su uključena stvarejna materijalna sredstva organiza- ciji na raspoloženje.

Detaljan način organizacije nije mi poznat, u koliko sam bio noćio, bila su po celesj teritoriji formirane celice, koje su bile nosioci celoga rada.

Vežu sa vodstvom u Jugoslaviji održavali su putem Kurira ko- ji su ilegalno prešli iz glavnu granicu na meni poznati tri ka- nala: sektor Javornik - Hlilshov vrh, sektor Kalce Hotedersica i između Kranjske gore i bivše Kromenje.

Na sektora Javornik i Hoderšica išli su direktno za Ljubljani dok su na severnom delu imali svoje posrednike, jedan od njih bio je penzionisani policijski agent Kotar u Kranjskoj gori.

Učestvovao sam kao pomoćni organ u prebacivanju oružja (au- tomatskih pištolja, lakih mitraljeza, ručnih granata i eksploziva) na sektoru Hiteršica.

Prebacivanje je vršeno pomoću trojki naspružanih, koje su pre- bacivane pod ličnom odgovornošću komandira graničnih sektora.

Trojke stizale su u Logatcu noću i odmah bile su upućene pre- ko granice, naspružene.

Od trojke, koja je prelazila granicu kod Hotedersice, poznaje jednog člana Kaynkara i Juba, slikara, koji sada živi u Jugosla- viji. Ostalo dvojici Katolovic sam im.

Doznaje, kada sam bio u Ljubljani upoznao sam organizaciju u Široem smislu.

Vodstvo organizacije bilo je u Beogradu i članovi toga vod- stva bili su St. Joka, koji je imao na putu u Ameriku.

Bredamant, koji i danas živi u Jugoslaviji.

Dr. Savo Kramelj, koji i danas živi u Ljubljani.

Učitelja Kraljnik iz Ribnice, koji je kao partizan poginuo u borbama.

Kapelac, da su bili u vodstvu i ban. sav. Bagatelj, koji je navodno danas na službi u Beogradu.

Od članova tih krećka u Italiji upoznao sam stud. medicine sad lekar u Trstu Stare Milana, rodom iz Kontovelja, stud. inž.

Sociu Viktor sada također u Trstu.

Aktivniji član u Ljubljani bio je profesor Rudolf, sada ži- vi u Trstu.

Jedan od vođe diverzantske grupe bio je neki Kravanja.

Teznu vežu sa ovom organizacijom imao je i sada u Ljublja- ni Šiveci bivši kapet. jug. vojske Simonič.

Ovu organizaciju lekar bio vao je Jugosl. generalštab i kao svoju obavestajnu mrežu, jer je u istoj organizaciji na italijan- skoj teritoriji bile većim delom omladina i studenti, koji su po studijama bili u važnim vojnim centrima, kao Bolonje, Udine i

od tamo smo putem organizacije dobivali razne podatke i dokumente koje smo preko te organizacije zasliliži.

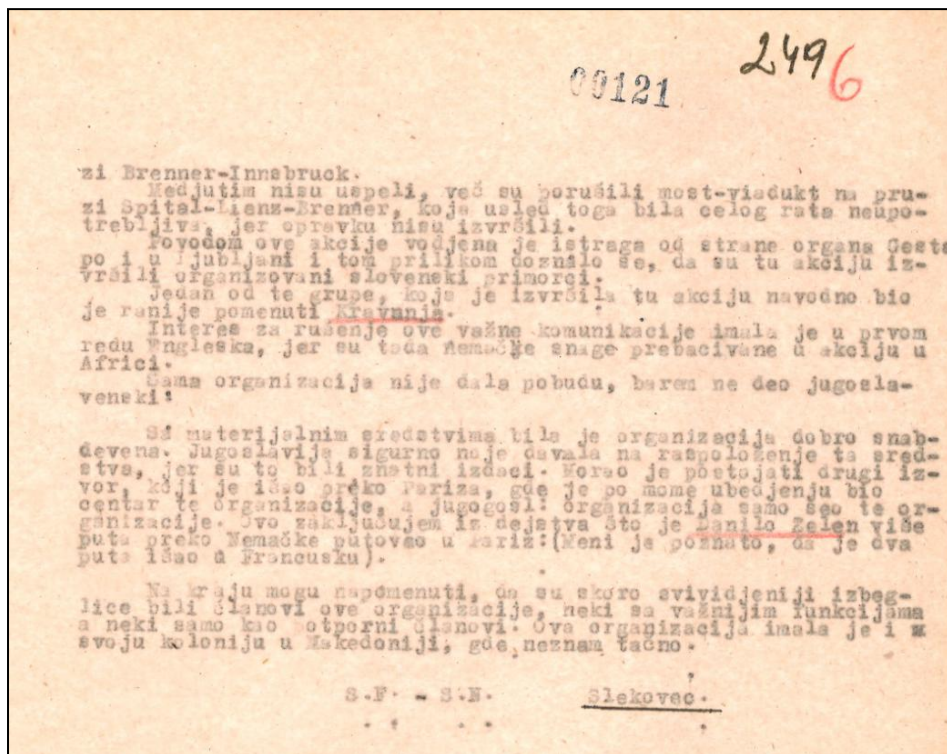
Sve do početka svetskog (drugog) rata nisam imao utisek, da bi ova organizacija radila sa tuđu obavestajnu službu.

Poznato mi je bilo jedino to, da je profesor Rudolf, koji i sada živi u više manova tražio, da bi ostvario vežu između naše i Francuske obavestajne službe. Nisam se upuštao u ovo, jer mi je bilo poznato, da Jugosl. generalštab saradjuje sa li francus- kim biro-jem.

Nedjuti dobio sam utisak, da su od početka rata 1939. godi- ne ovu organizaciju iskoristili i druge obavestajne službe iz- glada engleska.

U 1940. godini izvršena je diverzantska akcija u Austriji od strane trojki te organizacije iz Italije odnosno iz Slov. Pri- morja i tom prilikom trebali su, da unište jedan viadukt na pru-

Operativna obdelava Draga Slekovca – izjava
(Vir: Dokument št. 00005)

Operativna obdelava: Drago Slekovec – izjava (nadaljevanje)
 (Vir: Dokument št. 00006)

V. Obveščevalni stiki Danila Zelena, vojaškega vodje organizacije TIGR, s podpolkovnikom Dragom Slekovcem od 1932 do 1941

a) s poveljnikom 48. obmejne čete v Logatcu⁴²

Ker imamo enkratno priložnost, da iz ohranjenih arhivskih dokumentih spoznamo nekaj avtentičnih pričevanj podpolkovnika Draga Slekovca, odgovornega častnika vojaške obveščevalne službe VKJ, o svojih stikih s tajnim sodelavcem oz. zaupnikom Danilom Zelenom, vojaškim vodjo organizacije TIGR, sem se odločil, da jih predstavim posebej in po času nastanka. Tako bodo tudi zgodovinarji in drugi raziskovalci imeli možnost, da te stike ovrednotijo še s kakšnih drugih pozicij in vrednot. Moj cilj je samo, da jih verodostojno prenesem (prevedem) in predstavim s povsem obveščevalnega in protiobveščevalnega stališča.

⁴² SI AS 1931, t. e. 942 – mapa 405–13, *Zaslišanje o JOS*, dokumenti o Danilu Zeleni št.: 00011, - 00013, - 00020, -00048, - 00049 in -00050.

Podpolkovnik Drago Slekovec je na zaslišanju v zagrebški Udbi leta 1949 povedal, kako je pozno »odkril«, da je imel prav v Logatcu **prve stike z Danilom** (imenuje ga **Josip**, kakor je bilo ime njegovemu mlajšemu bratu) **Zelenom**, vojaškim vodjo organizacije TIGR kot svojim zaupnikom oz. tajnim sodelavcem. Njegove izjave v prevodu s srbskega jezika se glasijo takole:

*Na prenosu orožja sta delala **Zelen Josip**, padel je leta 1941 v gozdovih, ker je na svoj način začel boj, in **Ljubo Ravnikar**, akademski slikar iz Ljubljane. Orožje so prek meje nosili v trojkah na sektorju Hotedršica–Javornik, Oni so na drugi strani imeli svojo organizacijo, za katero pa mi nismo vedel. Celotno akcijo sta vodila **Ještrović Luka**, poveljnik 11. obmejnega odseka, in **Branko Plhak**, načelnik ObC v Ljubljani.*

***Zelena sem uporabil kot svojega zaupnika**, in to sem zvedel šele na Sušaku. Ravnikarja nisem izkoristil kot zaupnika in mi ni znano, če je za koga delal!
Ljubo Ravnikar je bil član organizacije »Istrski begunci« in je odhajal vse dol do Gorice. Verjetno je imel svojo mrežo, podatke pa mi je posredoval prek Zelena.*

Seveda pa česa podobnega major Slekovec junija 1942 ni povedal gestapovcem na zaslišanju v ujetniškem taborišču v Lienzu! Zdaj vemo, da so bili Slekovec, Zelen in Ravnikar dobri prijatelji, saj so se tudi družili na morju, na lovu in še kje ...

Ker je kapetan I. razreda Slekovec sredi leta 1937 opravil zahteven majorski izpit (v Logatcu pa ni bil na majorskem položaju), so ga na predlog ObU GŠ VKJ premestili na majorski položaj – na Sušaku!

b) z načelnikom ObC na Sušaku⁴³

V delu zaslišanja pod naslovom **Obveščevalna služba med emigranti** je podpolkovnik Drago Slekovec izjavil naslednje:

*Istrski emigranti so leta 1939 porušili viadukt pri Brennerju, pa je Beograd na pritisk Gestapa dovolil tudi preiskavo v Ljubljani. Glavni šefi (dr. **Čok** in prof. **Rudolf**) so sicer zbežali, za ostalimi pa je bila razpisana tiralica ...*

*Med njimi je bil tudi **Zelen Josip**, s psevdonimom »**Lučka**«. Ker sva se poznala, je prišel k meni na Sušak, kjer se je skrival, obenem pa je reorganiziral mrežo zaupnikov z ljubljanske na sušaško smer. Njegovo delo je bilo naslednje:*

- glavna naloga je bila, da je na italijanskem ozemlju med slovenskim prebivalstvom organiziral mladino in tajne krožke zaradi dvigovanja nacionalne zavesti in vodenja boja proti fašizmu;
- nabavljanje literature (v Italiji prepovedane) za te tajne krožke;
- kontrola naših kadrov, ki so bili izdajalci ali pa so se priklanjali fašistom;
- pošiljanje pomoči mladim v Italiji, posebno tistim, ki so obiskovali univerze, saj je bilo treba dobiti akademsko izobraženo mladino iz teh krajev;

⁴³ SI AS 1931, t. e. 942 – mapa 405–13, **Zaslihanje o JOS**, dokumenti o Danilu Zelenu št. 00011, -00013, -00020, -00048, -00049 in -00050.

- mladi v teh tajnih kroških imajo nalogo, da zbirajo obveščevalne podatke, ko pa bodo vpoklicani v vojsko, morajo podjedati moralo fašistične vojske.

Ni mu sicer znano, koliko članov je štela ta organizacija, vendar je vedel, da je zajela vse vasi in da so v vsaki imeli nekaj članov. Člani organizacije so bili zelo pogumni, saj so vdirali v italijanske objekte in bunkerje in nam prinašali orožje ter drugo vojaško opremo. Vse nastajajoče vojaške objekte so tudi fotografirali. Obveščevalna služba je bila tako dobro organizirana, da smo točno vedeli, kdaj so kakšen objekt začeli graditi in kdaj so ga dokončali.

Od pripadnika organizacije, ki je kot vojak delal v letalskem poveljstvu v Bologni, smo prejeli okrog 80 kopij italijanskih vojaških letališč.

Vsak dan smo proti večeru dobili poročila o vseh premikih italijanskih vojaških enot. Poročila so do meje prenašali kolesarji.

Podrobne podatke o tej organizaciji bi lahko posredoval tudi **Ljubo Ravnikar**, akademski slikar, ki sedaj živi v Ljubljani. Drugače je bil **Zelenov pomočnik** in z njim je tudi prehajal mejo. Zelenu je pomagal tudi neki **učitelj** iz Ribnice (očitno je šlo za Antona Majnika, opomba avtorja) ali Kočevja. Jaz Zelenu nisem dajal nobene nagrade, a vem od njega, da je bil financiran iz Beograda (zelo verjetno s strani britanskega IS ali SOE, saj mu je Rejec v Ljubljano prinašal eksploziv in drugo, opomba avtorja).

Ko sem bil premeščen v Ljubljano, sem obiskal Hacina, upravnika politične policije v Ljubljani, in mu povedal, da bom Zeleno premestil v Ljubljano ter zahteval, naj prekliče tiralico za Zelenom. Hacin je to zavrnil, zato sem odšel v Beograd v MNZ in GŠ VKJ, kjer sem razložil, kako pomemben je Zelen za informacije iz Italije. Sklicana je bila konferenca na MNZ in GŠ VKJ, na kateri je bilo odločeno, da se za Zelenom prekliče tiralica. To je bilo aprila 1940. Zelen se je takoj preselil v Ljubljano in nadaljeval sodelovanje z menoj vse do odhoda v Niš, 1. aprila 1941.

Iz zgornjega je mogoče sklepati, da je Zelen zelo podrobno seznanil takratnega majorja Draga Slekovca o delovanju organizacije TIGR, posebej o organizaciji interne obveščevalne službe.

Na žalost pa moram povedati, da je major Slekovec naredil kardinalno napako, ker je svojega vrhunskega sodelavca predstavil **Lovru Hacinu**, upravniku ljubljanske politične policije, ki je bil takrat zelo verjetno že gestapovski agent⁴⁴!

To je tudi pomenilo, da je bil Danilo Zelen pod kontrolo tajne politične policije v Ljubljani, tudi vse bolj prisotne nemške in italijanske agenture, ki je vsekakor skrbno spremljala njegovo gibanje in stike vse do 13. maja 1941 na Mali gori! Zato tudi ni potrebno iskati ovaduha med ribniškimi komunisti, raznimi kravlji in novodobnimi pričevalci!

c) z načelnikom ObC v Ljubljani⁴⁵

⁴⁴ Marijan F. Kranjc, *Dr. Vladimir Kante – namestnik upravnika politične policije v Ljubljani, vrhunski tajni sodelavec Vos in Ozne – kdo ga je izdal nemškemu Gestapu?* (Poizkus protiobveščevalne rekonstrukcije operativne obdelave dr. Vladimira Kanteta s strani nemškega Gestapa v obdobju 1941–1945). Vir: www.vojastvo-military.si (objavljeno 2015).

⁴⁵ SI AS 1931, t. e. 942 – mapa 405–13, *Zaslišanje o JOS*, dokumenti o Danilu Zelenu št. 00086.

Ob prevzemu dolžnosti maja 1940, ko mu je podpolkovnik Branko Plhak predal nekaj sodelavcev, je major Slekovec 1949 v Zagrebu organu Udbe povedal naslednje:

V sami Ljubljani, poleg Zelena, mi je povedal (Plhak, opomba avtorja), da s centrom sodelujejo poštni uslužbenec Martinčič, dr. Rejec, odvetniški pripravnik, neki študent tehnike, potem Gospodnetič, ki je bil prej uslužbenec na hrvaškem konzulatu. V upravi policije je imel sodelavca Jeranča, nadzornika agentov, ki je umrl ob koncu vojne, in Vrečarja, ki živi v Ljubljani.

Na zaslišanjih junija 1942 v ujetniškem taborišču v Lienzu je podpolkovnik Drago Slekovec gestapovcu Kleileinu in karabinjerijskemu kapetanu Onnisu na vprašanje, ali sta bila »Zelen in Ravnikar« njegova tajna sodelavca, odgovoril negativno. Dodal je, da je bil Zelen član lovskega društva in da sta se večkrat srečala na lovu v Begunjah pri Cerknici, Ravnikarja pa je poznal kot slikarja, saj je od njega kupil dve sliki, ki jih ima doma v stanovanju.

Kapetan Onnis mu je ob tej priložnosti povedal, da je Zelen storil samomor, ko so ga obkolili pred zajetjem.

Doslej neznani podatki iz AS

V AS se nahajajo dokumenti SDV Hrvaške in Slovenije o postopkih in zaslišanjih Draga Slekovca, podpolkovnika VKJ – povratnika iz nemškega vojnega ujetništva. Doslej je o tem delno pisala Jerca Vodusek Starič⁴⁶, v največji meri pa so omenjeni organi uporabili izjave Slekovca o delovanju Jugoslovanske obveščevalne službe v obdobju 1920–1941, predvsem pa o rekonstrukcijah nemške, italijanske, britanske in francoske obveščevalne službe v omenjenem obdobju.

Aleksander, sin Draga Slekovca je prejel ohranjeno dokumentacijo iz AS in me pooblastil, da podatke iz AS lahko uporabim pri rekonstrukcijah o delovanju obveščevalne službe VKJ, predvsem obveščevalnega centra v Ljubljani, pa tudi drugih (Split, Sušak), katerih delovanje je bilo povezano s Slovenci ali prilikami v Sloveniji. Tako je iz AS na CD posredovano okrog 120 dokumentov pod naslednjimi oznakami:

- SI AS 1931 – MF, koluti, serija III (3 listi),
- SI AS 1931 – MF, koluti, serija Lm (1 list),
- SI AS 1931, t.e. 942, mapa 405 – 13, Zaslišanja (120 listov),
- SI AS 1931, t.e. 944, mapa 405 – 6, Bivša JOS (3 lista),
- SI AS 1931 t.e. 1070, Knjiga pripornikov (2 lista).

Tako kot vsak povratnik iz nemških vojnih taborišč, je bil tudi podpolkovnik Drago Slekovec pod posebnim operativnim postopkom – zaslišanja, kontrola, angažiranje za tajno sodelovanje (»Savinčan«), tudi dvomesečni preiskovalno zapor v Zagrebu leta 1949.

⁴⁶ Jerca Vodusek Starič, *Slovenski špijoni in SOE v letih 1938–1942*, samozaložba, Ljubljana – 2002.

Med ohranjenimi dokumenti je tudi »karakteristika« za informatorja s psevdonomom »Savinčan«, verjetno iz leta 1945, težko berljiva, iz katere je vidno, da je Slekovec pristal na sodelovanje z organi Ozne (Udbe) iz patriotizma, ki pa je bilo iz Beograda preklicano 22. 3. 1947.

Verjetno je bilo najbolj zanimivo poročila sodelavca D-2, ki je 19. 6. 1945 poročal Ozni, da je na učiteljsku v Ljubljani stopil v stik s Slekovcem, ki mu je naslednje dni poročal o TIGR-u naslednje:

- TIGR je bil povezan z jugoslovansko vojaško obveščevalno službo, pa tudi z britansko in francosko;
- v vodstvu je bil tudi dr. Lavo Čermelj iz Ljubljane, s katerim lahko vzpostavi stik;
- pozna mnoge tajne sodelavci ObC VKJ v Ljubljani in Sušaku.

Namreč, Drago Slekovec je organom SDV (Ozne) tudi iskreno povedal, da so ga v ujetniškem taborišču kot znanega jugoslovanskega obveščevalca zasliševali organi Gestapa in Ovre ter mu nudili izredne pogoje za pristop na njihovo stran. To je verjetno spodbudilo sume, da je morda pristal na tajno sodelovanje z omenjenima službama. To tudi iz razloga, ker je njegova soproga bila po rodu Nemka, pa je v Ljubljani poizvedovala o soprogu pri uradnih organih, tudi pri znanem italijanskem protiobveščevalcu in karabinjerskem kapetanu Onnisu.

Nazadnje so ovrženi vsi sumi o Dragu Slekovcu, pa je tako v elaboratu o Jugoslovanski obveščevalni službi zapisano naslednje:

SLEHOVEC V. DRAGUTIN, kapetan, rođen 1898 godine u Sarajevu. Po narodnosti Slovenac, Obaveštajnu funkciju počeo da vrši 1929 godine, kada se nalazi u štabu Jadranske divizije na dužnosti obaveštajnog oficira, za sektor Zadar i Lastovo. Novembra 1931 godine odredjen je za komandira 48 čete Granične trupe, sa sedištem u Donjem Logatecu. Na ovoj dužnosti bio je sve do 1937 godine i u tom međuvremenu pohađao i završio I. obaveštajni kurs, koji je trajao od februara do aprila meseca 1930 godine. U junu 1937 godine prekomandovan je na dužnost šefa Obaveštajnog centra u Sušaku, koju je primio od pukovnika Jestrović Luke. Maja meseca 1940 godine primio je dužnost šefa Obaveštajnog centra u Ljubljani, i istovremeno rukovodio sa radom Sušačkog centra sve do septembra 1940 godine, kada je Sušački centar primio kapetan Janković Savo. Primivši centar od p.pukovnika Plhaka, Slehovec je dobio zadatak da reorganizira rad ovog Centra i da organizuje mrežu koje bi ofanzivno dejstvovala prema Italiji.

1 aprila 1941 godine došlo je naredjenje iz Beograda, da Slehovec preda dužnost šefa Ljubljanskog Centra, majoru Stefanović Predragu, a Slehovec da se uputi na Niški Pravec u sastav V. Armije, jer je tamo trebala biti "odlučujuća bitka". Ovo ne umesno naredjenje pred sam rat (jer Slehovec

nije ni malo poznavao prilike na terenu Niša) došlo je pod sugestijom potpukovnika Uglješe Popovića kao i majora Stefanović Predraga, premda je Slehovčev ratni raspored bio u Obaveštajnom centru Ljubljana. Stefanović je u Dženeralštabu navodno iskoristio svoje veze da dodje na ovu dužnost. Slehovec o njemu ovako govori: "Pozitivno znam da se u svojoj karijeri služio protekcijom i da je prema željama dobivao položaje, ali mi nije poznato na koji način. Inače znam da je u radu bio vrlo slab".

Za vreme okupacije nalazio se u nemačkom zarobljeništvu. U logoru je bio saslušan od jedne mešovite komisije, sastavljene od Nemaca i Italijana, po pitanju njegovog obaveštajnog rada. Nemci su za njegov obaveštajni rad doznali na taj način što su posedovali arhivu Obaveštajnog odeljenja Glavnog dženeralštaba, u kojoj između ostalog je bio jedan akt u kome se spominje Slehovec kao šef Obaveštajnog centra u Ljubljani. Ova komisija htela je na svaki način da sazna imena poverenika i agenata koji su sačinjavali mrežu Obaveštajnog centra u Ljubljani. Iz postavljenih pitanja moglo se razabrati da su oni već tada poznavali veliki broj Slehovčevih i Pihakovih agenata, koji su ofanzivno dejstvovali u pravcu Nemačke i Italije. Italijan OHS, koji je također bio član ove komisije, naročito se interesovao za Dr. Čermelja, Zelen Josipa i Ravnika Ljuba. Osim toga interesovao se za Dr. Kante, koji je radio u ljubljanskoj policiji, na što mu je Slehovec odgovorio da je on za njih prilično pouzdan, premda je imao nekih uspeha u razotkrivanju nemačke špijunske mreže kod Celja. Svrha ovog ispitivanja bila je, da se stara mreža ljubljanskog Obaveštajnog centra prevrbuje, kako bi radila za italijansku odnosno nemačku obaveštajnu službu. Ne samo mrežu, već i samog Slehovca su hteli zavrbovati, nudivši mu velike nagrade kao i potrebno obezbeđenje njegove porodice, na što on navodno nije pristao. Ovom prilikom mu je Italijan ukazivao na primer Slehovčevih pomoćnika: kapetana Ilčvara i Lesjaka, koji su, kako je rekao OHS, stupili u italijansku i nemačku obaveštajnu službu, a ne samo oni već i navodno većina mreže ljubljanskog Obaveštajnog centra.

Aprila 1945 godine Slehovec je bio oslobođen od strane 54 oklopne američke divizije i krajem maja meseca sa prvim transportom vratio se u zemlju. Sada se nalazi u Ljubljani sa stanom u Malgajevoj ulici broj 4, a radi u "Slovenija-eksport", preduzeće za izvoz i uvoz u Cankarjevoj ulici broj 6. (Str. 99, 167, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190 - II deo).

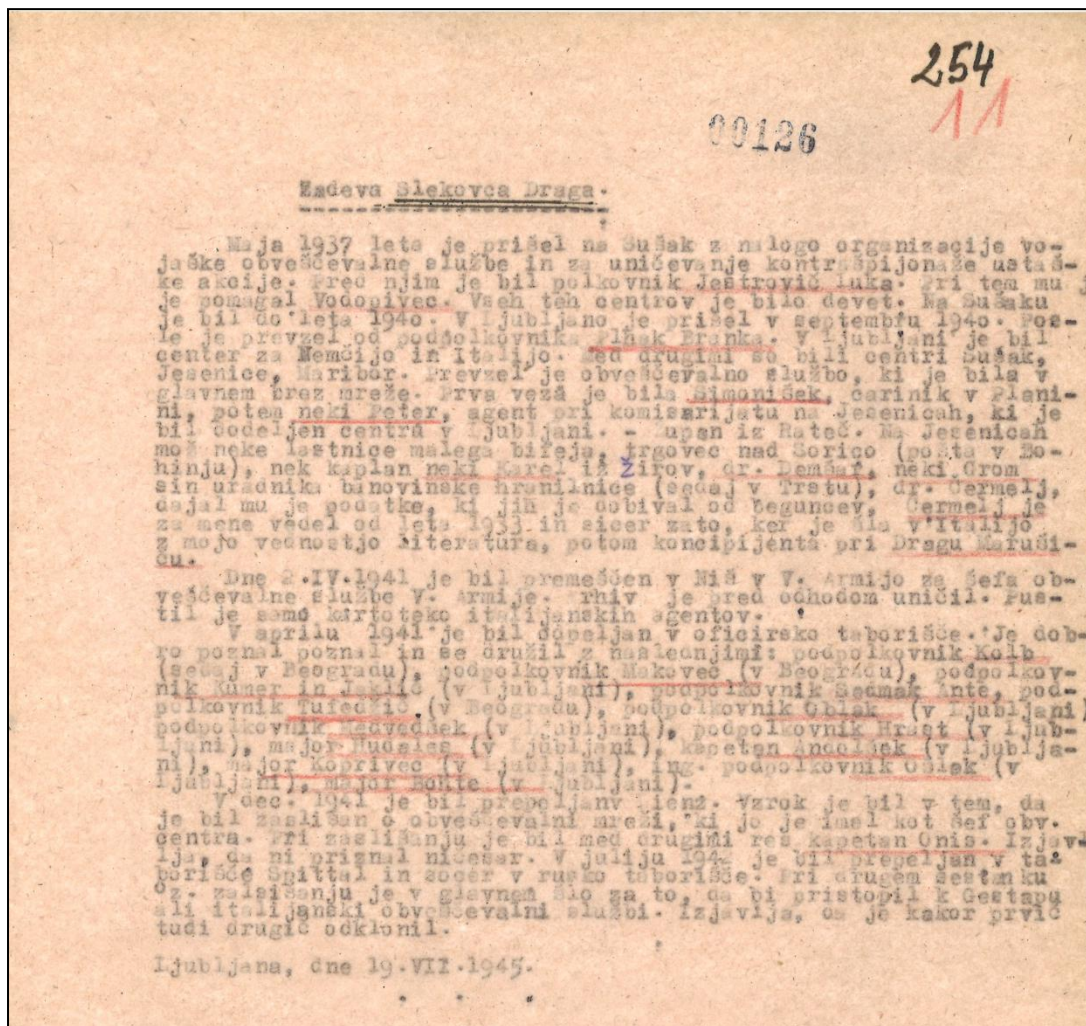
Bivša Jugoslovenska vojno-obaveštajna služba, III. del, 1949, št.e. 269

(Vir: SI AS 1931, t.e.944, mapa 405-6, Bivša JOS)

Iz omenjenega dokumenta je predvsem razvidno, da je kapetan Onnis nameravao preangažirati Draga Slekovca za sodelovanje z italijansko obveščevalno službo, kakor tudi poseben interes za **dr. Lava Čermelja, Danila Zelena, Ljuba Ravnika** in **dr. Vladimira Kanteta**.

Po povratku iz ujetništva je podpolkovnik Drago Slekovec verjetno pričakoval, da bo sprejet v JA, vendar se to ni zgodilo. O tem posredno priča dokument Ozne z dne 19. 7. 1945 o znancih – častnikih, ki so bili verjetno tudi izprašani. Gre za naslednje častnike:

- v Beogradu: Kolb in Tufedžić, oba podpolkovnika,
- v Ljubljani: Makovec, Kumer, Jaklič, Sedmak Ante, Oblak, Medvešek, Hrast in ing. Ošlek, vsi podpolkovniki, majorja Koprivec in Bohte ter kapetan Andolšek Anton.

Dokument Ozne Slovenije o zadevi Slekovca Draga, 19. 7. 1945

(Vir: SI AS 1931, t.e. 942, mapa 405 – 13, Zaslišanja, št. 00126)

Kaj so omenjeni izjavljali, ni znano. Verjetno večina ni bil naklonjena nezaupljivemu Slekovcu. Podpolkovnik Ludvik Medvedšek iz Ljubljani, šef taboriščnega odbora, je 20. 7. 1947 o Slekovcu poročal naslednje:

- negativen in nezaupljiv,
- podpisal, da podpira taboriščni komite,
- izročil seznam višjih častnikov,
- najprej je bil proti, potem pa za vrnitev v Jugoslavijo.

Seveda pa so gotovo najbolj negativno na usodo Draga Slekovca vplivali trije nedokazani sumi, in sicer:

- ali je v taborišču pristal na sodelovanje z nemško ali italijansko obveščevalno službo,
- da je soproga obiskovala kapetana Onnisa v Ljubljani,
- nepreverjen podatek iz Sušaka, da je bil kriv za smrt 40 oseb v Trstu.

O teh sumih obstajajo tudi dokumenti, ki pa jih ne bom navajal, saj sumi niso potrjeni niti dokazani. Šlo je za že znano prakso (doktrino) sovjetskega Nkvd-eja (glavni je sum!), ki so jo v začetku osvojili tudi slovenski oznovci! Iz Beograda so vsekakor zahtevali, naj se na terenu

razišče, kako je Slekovec kriv za smrt 40 oseb v Trstu obsojenih na procesu v Trstu decembra 1941, ko pa je bil v ujetništvu od aprila istega leta.

Ker Drago Slekovec kot povratnik iz vojnega ujetništva ni bil sprejet v JA, si je poiskal »civilno« službo. Najprej se je zaposlil v Zavodu za izredne nabave – prejemanja Unrine pomoči, potem pa v podjetju Slovenija les.

Iz tega obdobja obstaja poročilo z dne 5. 10. 1945 sodelavca »Branko« o druženju z ameriškimi in britanskimi častniki v Sežani, sicer predstavniki UNRE.

Slekovec je organom Ozne (Udbe) in njihovim sodelavcem poročal o delovanju obveščevalnega centra v Ljubljani in pri tem verjetno izražal pripravljenost, da bi o tem primeru povedal številne podrobnosti, zlasti pa o delovanju tujih obveščevalnih služb proti Kraljevini Jugoslaviji. Ker so v zvezni Udbi pripravljali podrobno rekonstrukcijo delovanja tujih obveščevalnih služb, so v ta projekt vključili tudi podpolkovnika Draga Slekovca. To so storili na dokaj nenavaden način. Namreč, Slekovec je bil v Ljubljani aretiran po nalogu Udbe Slovenije – V. odseka, operativec Egon, dne 5. 2. 1949, zaradi »špijonaže, povezave s tujimi ob. službami«, premeščen (izpuščen) pa 9. 2. 1949 k Udbi Zagreb, kjer je napisal okrog 120 strani izjav (vse v srbohrvaščini) o delovanju tujih obveščevalnih služb, a posebno o delovanju obveščevalnih centrov v Splitu, na Sušaku in v Ljubljani⁴⁷.

Zato bom v nadaljevanju predstavil njegove izjave o:

- delovanju tujih obveščevalnih služb proti VKJ,
- organizaciji in delovanju kot načelnika obveščevalnih centrov VKJ v Splitu, na Sušaku in v Ljubljani, kakor tudi kot poveljnika obmejne čete v Logatcu.

⁴⁷ SI AS 1931, t.e. 942, mapa 405–13, Zaslisanja (120 listov),

Predlog za Primorci.si⁴⁸

Major Drago Slekovec, 1940
(Vir: zasebni arhiv A. Slekovca)

Slekovec, Drago

Maistrov borec, podpolkovnik Vojske Kraljevine Jugoslavije, načelnik obveščevalnega centra na Sušaku in v Ljubljani – podpornik tigrovcev

Rojen: 20. 10. 1898 v Sarajevu, Bosna in Hercegovina (anektirani del Avstrije)

Umrli: 8. 3. 1986 v Ljubljani

Kraji delovanja: Celje, Split, Sušak, Logatec, Ljubljana, Niš, Izola

Njegov oče Alojz je izviral iz bogate kmečke družine v vasi Kokoriči pri Križevcih. Po poklicu je bil višji računski svetnik in je od leta 1890 služboval v Sarajevu. Leta 1897 se je poročil z Marijo, roj. Gatti, Korošico. Imela sta dva sinova – poleg Draga tudi Ivana (1901). Po upokojitvi 1921 sta živela v Ljutomeru.

Drago je v Sarajevu obiskoval osnovno šolo in gimnazijo. Takoj po maturi leta 1916 je bil vpoklican v avstro-ogrsko vojsko, v 87. celjski pehotni polk. Kot gojenec šole za rezervne pehotne častnike je sodeloval na soški in tirolski fronti. V srditih bojih za Sv. Gabrijel je bil ranjen in tudi odlikovan. Februarja 1918 je bil povišan v čin pehotnega podporočnika.

Po razpadu Avstro-Ogrske se je 1. 11. 1918 priključil slovenski vojski generala Rudolfa Maistra kot pehotni poročnik in poveljnik mitralješkega oddelka v Celjskem prostovoljskem bataljonu. Najprej je sodeloval pri razoroževanju avstrijskih enot v Mariboru, nato pa je bil poslan na Koroško, kjer se je v bojih novembra 1919 odlikoval z izrednim pogumom, zato je bil odlikovan z zlato medaljo za hrabrost. Pred umikom s Koroške aprila 1920 je v Celovškem odredu opravljal dolžnost obveščevalnega častnika.

Dne 21. 10. 1920 je bil sprejet v Vojsko SHS oz. Kraljevine Jugoslavije s činom pehotnega podporočnika. Služboval je v Celju v 39. pehotnem polku kot poveljnik mitralješkega voda in

⁴⁸ Poslano 2016!

čete, občasno pa je sodeloval v raznih akcijah na jugu Jugoslavije. Od leta 1925 je opravljal dolžnosti pribočnika poveljnika za obveščevalne zadeve.

V VKJ je redno napredoval v poročnika (1924), kapetana II. razreda (1929), kapetana I. razreda (1932), majorja (1937), decembra 1940 pa je bil predlagan tudi za napredovanje v čin pehotnega podpolkovnika, ki mu je pripadal od 1944 po izrednem ukazu Kralja Petra.

Poleg zlate medalje za pogum na koroški fronti in spomenice za boje pri osvoboditvi severnih krajev Jugoslavije 1918–1919 je prejel medaljo za vojaške vrline (1928), zlato medaljo za prizadevno službovanje (1933) in red jugoslovanske krone 5. stopnje (1937).

Med službovanjem v 39. pehotnem polku v Celju se je februarja 1929 poročil z Marijo, roj. Streinigg (1908–2009), s katero je imel sina Aleksandra (1930), univ. dipl. ing. gradb., upokojenec, živi v Izoli. Aleksander je bil poročen z Dagmar roj. Škerlj (1929–2012).

Slekovec se je že zgodaj opredelil za vojaško obveščevalno službo. Kot poročnik je že leta 1920 v Celovškem odredu na Koroškem opravljal dolžnost obveščevalnega častnika, od leta 1925 pa v 39. celjskem pehotnem polku. V letih 1930–1932 je bil v Splitu v poveljstvu Jadranske divizije na dolžnosti v obveščevalnem odseku, potem pa je bil postavljen za poveljnika 48. obmejne čete v Logatcu. Aprila 1932 je opravil kratek obveščevalni tečaj v Obveščevalnem oddelku GGŠ VKJ v Beogradu.

Kot načelnik obveščevalnega centra na Sušaku je kapetan Slekovec v obdobju 1937–1940 uspešno opravil številne naloge. Tako je za tajno sodelovanje pridobil Viktorja Bobka in Danila Zelena, oba vidna člana organizacije TIGR. Imel je tudi stike s predstavniki španske republikanske vlade u Bernu. Uspel je plasirati tajne sodelavce v centre italijanske, avstrijske in nemške vojaške obveščevalne službe. Od 26. 6. 1940 do 1. 4. 1941 je bil zadnji načelnik najbolj ofenzivnega obveščevalnega centra VKJ v Ljubljani.

Vrhunski uspeh je dosegel z vdorom v Abwehrov obveščevalni center v Celovcu, kar je dosegel s pomočjo koroškega Slovenca Emila Wedama, poročnika Abwehra in prevajalca, ter njegove pomočnice Marije Tomauš. Kot prvi je zvedel za točen datum napada – bombardiranje Beograda, kar se je doslej pripisovalo polkovniku Vladimirju Vauhniku, vojaškemu atašeju v Berlinu.

Skrbel je za vsestransko podporo široke mreže članov organizacije TIGR pri zbiranju obveščevalnih podatkov in izvajanju diverzantsko-terorističnih akcij, ki jih je neposredno vodil Danilo Zelen, zdaj že kot rez. obveščevalni častnik in pripadnik obveščevalnega centra, a obenem tudi vojaški vodja organizacije TIGR.

Zaradi pritiskov italijanske in nemške diplomacije je bil v začetku aprila 1941 premeščen iz Ljubljane v Niš na dolžnost načelnika obveščevalnega odseka v štabu 5. armade VKJ. Dne 17. 4. 1941 je bil z armadnim štabom zajet sredi Šumadije v Srbiji. Kot prevajalec je sodeloval pri podpisu kapitulacije VKJ v Beogradu.

V nemškem ujetništvu je bil najprej v taborišču Spital, nato pa od 6. 12. 1941 do 15. 5. 1942 v gestapovskem zaporu v Lienzu, kjer sta ga zasliševala pripadnika Gestapa in italijanske Ovre. Bil je podvržen psihičnim in fizičnim pritiskom, da bi izdal svoje tajne sodelavce. Obenem so mu nudili vrnitev k družini in lepo službo v Sloveniji, seveda pod pogojem, da sprejme

sodelovanje. Slekovec je vse ponudbe Gestapa in Ovre zavrnil in ostal zvest svoji častniški prisegi.

Po vrnitvi v domovino je bil pod kontrolo Ozne in ni bil sprejet v JLA. Bil je zaslišan s strani hrvaške in slovenske Udbe. Do upokojitve leta 1952 je bil zaposlen v Slovenija–Exportu in Slovenija–lesu.

Literatura:

Jerca Vodušek - Starič, *Slovenski špijoni in SOE 1938–1940*, Samozaložba, Ljubljana 2002.

Marijan F. Kranjc, *Legendarni slovenski obveščevalci*, Pro-Andy, Maribor 2011.

Spletni leksikon *Primorci.si* – Slekovec, Dagmar.

Glej tudi:

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju, *Slekovec Drago, podpolkovnik Vojske Kraljevine Jugoslavije, zadnji načelnik obveščevalnega centra VKJ v Ljubljani*, www.vojastvo-military.si (objavljeno marca 2016).

III.

Emil Wedam – poročnik nemškega Abwehra, slovenski supervohun⁴⁹

(Tajni sodelavec ljubljanskega obveščevalnega centra VKJ)

Moram takoj omeniti, da zgodba o poročniku nemške vojaške obveščevalne službe, Emilu Wedama, slovenskem vojaškem supervohunu, doslej ni bila preverjena niti javno znana. Zdaj je tudi to storjeno! V seznamu 1546 žrtev protinacističnega terorja na Koroškem je sicer omenjen Emil Wedam⁵⁰, ni pa omenjena njegova sodelavka Tomaševa, kakor nam jo je, brez imena, predstavil Milorad Janković v svoji knjigi o špijonaži v Kraljevini Jugoslaviji⁵¹, niti Maria Tomasch (Tomaš), kakor je dejansko bilo ime Wedamovi sodelavki. To sem nedavno tega ugotovil na podlagi sodnega spisa nacističnega »ljudskega« sodišča v Berlinu z dne 14. 5. 1943 in drugih dokumentih⁵². Zgodba je zares fascinantna! Zato je bom predstavil dvojno, najprej po Jankovičevi knjigi in udbovskih dokumentih, nato pa tudi po nacističnem sodnem spisu.

Abwehrstelle Celovec – avstrijsko-slovenska sestava

Abst v Celovcu je vodil rez. stotnik Abwehra Andreas Zitzelsberger, sicer višji carinik in pred aprilsko vojno 1941 je imel center le manjše število uslužbencev. Namestnik je bil rez. poročnik Hans Meir, po rodu iz Innsbrucka, tudi carinski uslužbenec. Sekretarka je bila Erna Schwab, po rodu iz Savinjske doline. Marija Posedel je bila šifrantka in telegrafistka, voznik Leo Kilger, fotograf Kauer in prevajalec za srbohrvaški in slovenski jezik rez. poročnik Abwehra Emil Wedam, sicer koroški Slovenec.

Stotniku Zitzelsbergerju je Wedama priporočil dr. Karl Schtracher, prejšnji šef celovškega »Landesarchivbeamta«, kot »zelo sigurnega in inteligentnega sodelavca« in »velikega Nemca«, kar pa dejansko ni bilo točno, saj je Wedam iz dna duše sovražil nacistične in je le želel pomagati Sloveniji in Jugoslaviji. Tudi njegova pomočnica, Tomaševa, šivilja po poklicu in lastnica antikvarnice v Celovcu, je bila zavedna Slovenka.

⁴⁹ Marijan F. Kranjc, *Legendarni slovenski obveščevalci (in protiobveščevalci)*, Pro-Andy, 2012 Maribor, str. 137–159.

⁵⁰ www.kaernoel.at

⁵¹ Milorad, Janković, *Rat špijuna u kraljevini Jugoslaviji*, Zagreb, 1982, ki je podatke črpal iz podrobne rekonstrukcije delovanja nemške (nacistične) obveščevalne službe, ki so jo opravili v Udbi Jugoslavije, tudi v AS 1931 Rsnz.

⁵² Urteil des Volksgerichtshofes in Berlin vom 14. Mai 1943, št. 6913 (Prejel avgusta 2010).

Ko so Nemci napadli Jugoslavijo oz. ko je 49. nemški planinski korpus 11. aprila 1941 vkorakal v Celje, je stotnik Zitzelsberger takoj prišel v Celje in svoj Wehrmacharchiv« preimenoval v »Meldekopf Cezar« (»Mreža Cezar«). Prišel je tudi poročnik Wedam, le Tomaševa je ostala v Celovcu, zdaj že pod občasno kontrolo gestapa.

Center vojaške obveščevalne službe VKJ v Ljubljani

Po zamenjavi vodje prikritega centra vojaške obveščevalne službe VKJ v Ljubljani, je major Drago Slekovec, vodja podobnega centra na Sušaku, nadaljeval uspešno delo, ki sta ga zastavila polkovnik Viktor Andrejka in delno podpolkovnik Phak.

Major Slekovec je imel že prej na zvezi avstro-ogrskega častnika Ferjančiča, prek katerega je vzpostavil kontakt z njegovim sorodnikom Schreiterom iz Beljaka, podpolkovnikom avstrijske vojske v pokoju, ki je bival sicer v Kranjski gori, a je pogosto potoval v Avstrijo.

Ker so nemški protiobveščevalci spremljali vsak gib slovenskih vojaških obveščevalcev, so tako tudi opazili, da »Kranjc« oz. stotnik Berto Ilovar, kasnejši šef četniške obveščevalne službe, pogosto obiskuje na Jesenicah policijskega inšpektorja Petra Bizjaka, ki je imel svojo obveščevalno skupino pod okriljem ministrstva za notranje zadeve. To je namreč odkril Johan Kovač, nemški vohun »Vač«, ki je bil v St. Leonhartu povezan s Ferhalerjem, vodjo krajevne organizacije Nsdap.

Ker se je izdajal kot Slovenec in rodoljub, se je »Vač« uspel vriniti v Bizjakovo skupino. Postal je celo kurir proti Avstriji, pa je tako vsa sporočila predajal že omenjenemu Ferhalerju. Zvedel je tudi za zvezo Ferjančiča in Schreiterja. Nemci so v Bizjakovo skupino vrinili še novega dvojnika s psevdonimom »Janko«, ki je kasneje vzpostavil zvezo s »Sfiligojem« oz. Antejem Aničem, policijskim komisarjem v Mariboru, kasnejšim vodjem slovite britanske vohunske organizacije Bbz v Ljubljani, v kateri je deloval kot nemški dvojnik tudi polkovnik oz. poznejši brigadni general Vladimir Vauhnik.

Ker se je obveščevalni dvoboj Ljubljana – Celovec širil, je major Slekovec za načelnika podcentra v Jesenicah postavil svojega pomočnika Simončiča, o katerem bo še tekla beseda.

Velikanski uspeh – direktni obveščevalni vdor v Abst Celovec

Majorju oz. podpolkovniku Slekovcu je v začetku 1940 uspel direktni obveščevalni vdor v Abwehrstelle (Abst) Celovec, kar je bil nasploh največji obveščevalni uspeh, saj je zatem prejel tudi prvo obveščevalno sporočilo o nemškem napadu na Jugoslavijo. Vseh podrobnosti sicer še ne vemo, znani so le glavni akterji, zato si primer zasluži temeljito obdelavo.⁵³

⁵³ V dislociranem AS 1931 Rsnz, škatla 942, se nahajajo zapisniki zaslišanj podpolkovnika Draga Slekovca, ki so jih opravili v Udbi Slovenije (in Hrvaške) med leti 1949–1950, ko so pripravljali rekonstrukcijo delovanja nemške obveščevalne službe. Podpolkovnik Drago Slekovec, rojen 20. 10. 1898 v Sarajevu, od maja 1940 do 1. 4. 1941 načelnik vojaškega obveščevalnega centra VKJ v Ljubljani, zatem je bil premeščen v Niš, kjer je bil nato tudi zajet, pa je vse do 1945 bil v nemškem ujetništvu. Bil je večkrat zaslišan s strani gestapa in Ovre, vendar je izjavil, da ni izdal svojih glavnih sodelavcev niti sprejel ponudbe o sodelovanju.

Šlo je za prevajalca oz. tolmača Abst Celovec – rez. poročnika Emila Wedama, koroškega Slovence, s katerim je major Slekovec navezal prve stike koncem 1939 v Italiji, in ga registriral kot tajnega sodelavca s kodno oznako »R-606«.⁵⁴

V začetku februarja 1940 je major Slekovec opravil nekaj razgovorov z bodočo kurirko Tomaševo, lastnico antikvarnice v Celovcu. Priporočil ji je, naj se čim prej včlani v nacistično partijo, obenem pa jo je opozoril na opreznost in vse nevarnosti katerim se izpostavlja. Toda mlada Korošica je bila odločna, da se popolnoma posveti obveščevalni nalogi. Ko jo je major opozoril, naj se čuva tudi ljubezenskih zapletov, je bila skoraj užaljena. Toda opozorilo je bilo na mestu. Že čez nekaj dni se je v njeni antikvarnici pojavil postaven častnik v nemški uniformi, ki je tekoče govoril slovensko. Srce ji je čudno zadrhtelo, ko ga je zagledala. Po izmenjavi tajnih gesel glede kupovine baročne komode po ceni 300 do 250 mark, sta se dogovorila za naslednji sestanek. Zatem ji je poročnik izročil ovojnico z naročilom, da jo preda jugoslovanskemu konzulu Jovanoviću, (pozneje ga je zamenjal Sreten Stojaković), ko bo naslednji dan prišel v antikvarnico radi kupovine baročne komode.

Celovski konzulat, ki je predstavljal izpostavljeni obveščevalni punkt VKJ, je uporabljal zelo sigurno radijsko šifro (kod), ki jo Nemci niso uspeli razbiti, pa je zato tudi jasno, zakaj se je uspel poročnik Wedam tako dolgo obdržati v nevarnem obveščevalnem dvoboju.

V Celovcu je leta 1940 začel delovati tudi Slovenski kulturni klub, za katerega so nacisti smatrali, da je vohunsko gnezdo. Prav poročnik Wedam je jeseni 1940 dobil nalogo, da ozvoči prostore tega kluba, pa je takoj zatem major Slekovec lahko obvestil svoje sodelavce, kje naj ne govorijo in razpravljajo.

Posebno zaupne dokumente je stotnik Zitzelsberger, načelnik Abst v Celovcu, hranil v posebnem sefu svoje kase, med njimi pa so bila tudi poročila agenta »First« iz Celja, ki so Wedama še posebej zanimala. Zato se je odločil, da pride ko ključa tega sefa. Čakal je samo priliko, da bi šef vsaj za trenutek pustil ključa na mizi, pa bi za sekundo-dve lahko naredil odtise v plastelinu, ki ga je že pripravil in nosil s seboj.

S prisluškovanja Slovenskega kulturnega doma je celovski gestapo dobil podatek, da je eden od Slovencev izjavil, da ve sigurno, da je dom tajno ozvočen. Zato je poročnik Leitgeb, šef celovškega gestapa, o tem takoj obvestil stotnika Zitzelsbergerja, pri čemer je posumil celo v Wedama, češ, da je on opravil to ozvočenje. Zitzelsberger mu je odgovoril, da lahko posumi tudi v svoje uslužbenke, ki so takrat varovali ta poseg. Prosil je celo za posredovanje podpolkovnika Rosmana, ki je Leitgebnu zagrozil, da bo obvestil polkovnika Canarisa, če ne bo prenehal sumničiti poročnika Wedama, ki je bil celo član Nsdap.

V tem času je gestapo na Koroškem odkril obveščevalno-diverzantsko organizacijo, katero je organiziral in vodil konzulat v Celovcu, in katera je v Gornji Štajerski in italijanskem Trbižu porušila več železniških objektov. gestapo je sumil, da je to skupino vodil Anton Batagelj, s psevdonimom »Milan«, ki je kot policijski inšpektor deloval v okrilju »Ujka a.d.«, novega

⁵⁴ AS 1931 Rsnz, škatilka 942 – Dne 3. 9. 2010 sem podrobno pregledal vse zapisnike zaslišanj podpolkovnika Draga Slekovca na Udbi Slovenije leta 1950, vendar v njih nisem nikjer našel omembe Wedama in Tomaševe. Le v zapisniku z dne 25. 2. 1949, str. 339, ki pa je opravljen na Udbi v Zagrebu, je podpolkovnik Slekovec omenil, da je v Sušaku imel stike z nekim Millerjem, pripadnikom avstro-ogrske vojne mornarice., kar se mi je zdela kot aluzija na Wedama. Seveda pa niso znani (ohranjeni?) gestapovski in ovrovski zapisniki zaslišanj ujetega podpolkovnika Slekovca.

obveščevalnega organa ministrstva za notranje zadeve v Beogradu. In na nemško intervencijo je bil Batagelj takoj premeščen v Skoplje.⁵⁵

Dvojnik ključa od sefa šefa Abst – največji obveščevalni uspeh slovenskega agenta

V začetku leta 1941 si je poročnik Wedam prizadeval, da bi za vsako ceno, saj je življenje tako že odpisal, preskrbel ključ od posebnega sefa stotnika Zitzelsbergerja. To mu je nazadnje tudi uspelo! Takoj se je odpravil k Tomaševi, da bi odnesla odtiske v plastelinu h konzulu Stojakoviću, kateri bi potem poslal paket v Ljubljano, od tam pa bi prispel izdelan ključ. Minilo je neskončno dolgo časa, da je končno po obratni poti prispel dvojnik ključa! Bil je to največji obveščevalni uspeh slovenskega agenta v Tretjem Reichu! Pot do zaupnih nacističnih podatkov je bila odprta!

Poročnik Wedam je dolge noči dela v pisarni izkoristil predvsem za tajno fotografiranje dokumentov v šefovem sefu. Končno je našel tudi podatek, kdo je »First«! Bil je to narednik Boško Lazić, na službi v komandi žandarmerijske čete v Celju.

Ko je major Slekovec čez nekaj dni prejel poročila »R-606« o Bošku Laziću, je odšel k orožniškem polkovniku Alojzu Barletu, poveljniku banskega orožništva v Ljubljani, ta ni mogel verjeti, da njegov narednik Lazić dela za Nemce. Vendarle je dal nalog za aretacijo.

Seveda je v Celju nastal pravi vihar. Major Emeršič, poveljnik orožniške postaje v Celju, se je zbal za svojo kožo in odšel v Avstrijo. Poročnik Wedam je poslal tudi podatek, da je ing. Karl Skoberne na vaji pridobil rez. častnika Roberta Petrička. Zato je major Slekovec kmalu zatem poklical k sebi podporočnika Petrička in mu pripravil »material«, katerega bo izročil ing. Skobernetu. To se je tudi zgodilo, pa je tako major Slekovec aretiral mladega Skoberneteta in nekaj njegovih sodelavcev.

Stotnik Zitzelsberger je sicer posumil, da je vzrok za odkrivanje obveščevalne skupine bila klepetavost mladega Skoberneteta, ker sta za »First« vedela samo Westen in Emeršič. Westen in njegovi so želeli najprej iz zavora spraviti narednika Lazića. Ta je sporočil svojemu bratu v Ljubljano, naj gre k Westnu, ki naj bi mu dal 50.000 dinarjev, da bi podkupili zaporniškega čuvaja.

Toda beograjske zveze so naredile še boljšo potezo. V Ljubljano je prišel orožniški major Dimitrijević, ki je prevzel slučaj Lazića, pa čeprav to po zakonu ni bilo legalno. Tako je Lazić zaradi pomanjkanja dokazov izpuščen iz zavora in nato premeščen v Nikšić. Ko se je Lazić vrnil v Celje, je Westen o tem obvestil Celovec, od koder je prišla inštrukcija, naj Lazić v Nikšiću počaka na kurirja s psevdonomom »Pero«, ki mu bo prenesel potni list, s katerim bo prešel v Albanijo, italijanski stotnik Antika pa ga bo zatem prepeljal v Celovec.

⁵⁵ Avtorjeva opomba: Ko so Nemci aprila 1941 zasedli Beograd, so v obveščevalnem oddelku GŠ VKJ našli seznam 86 sodelavcev vojaške obveščevalne službe na Koroškem. Takoj so vse aretirali in po kratkem postopku postrelili, tudi kurirja konzulata Karla Široka. Gestapo pa je lahko samo zaslišal bivšega inšpektorja Batagelja, ki je bil kot častnik VKJ zajet v Makedoniji.

O vsem tem je tudi poročnik Wedam obvestil majorja Slekovca, ki je dosegel, da je žandarmerija izdala ponovni nalog za aretacijo Lazića. Ko je narednik Lazić to zvedel, je takoj odšel k Westnu, ta pa ga je s svojim avtomobilom prepeljal v Avstrijo.

Ko je major Slekovec čakal na odobritev za aretacijo Maksa Westna, je ta takoj zbežal v Avstrijo. Zato je major Slekovec zaprl Marijo Posedel, radiotelegrafistko, ki se je nedavno tega poročila z narednikom Lazićem in pestunjo pri Westnovih, Adelo P.

Odločilni uspeh – prvo obveščevalno sporočilo o napadu na Jugoslavijo

Poročnik Wedam je medtem mrzlično spremljal premike nemških vojaških enot na avstrijsko-jugoslovanski meji. Bilo je očitno, da se pripravlja vojaški napad na Jugoslavijo. Toda kdaj?

Šele 29. marca 1941 je prišel v Abst Celovec zaupni radiogram z oznako »Državna tajna, osebno dešifrirati«. Stotnik Zitzelsperger je dešifriral radiogram s pomočjo svoje »Enigme«, zatem je radiogram spravil v svoj osebni sef. O vsebini seveda ni razpravljal s svojimi podrejenimi, ker so tako zahtevala pravila.

Poročnik Wedam je samo slutil vsebino. Zato se je odločil, da bo radiogram prepisal. Šele zvečer, ko je ostal sam, je okrog 22. ure odprl tajni Zitzelspergerjev sef in razkrila se mu je vsebina radiograma, ki se obveščevalcem zgodi samo enkrat v življenju, in kar po navadi plačajo tudi z življenjem. Poročnik Wedam je brez presenečenja bral:

»Napad na Jugoslavijo 31. marca + 5x. Bombardiranje Beograda 31. marca + 5x. Trajanje 4–6 ur. Isti čas velja za vse organizacije »Jupiter«. Nepretrgoma na sprejemu Maribor in Ljubljana 30. marca + 5x00.«

Nemci so datume še posebej kodirali, pri čemer je 5x pomenilo »pet dni pozneje v naslednjem mesecu«. Torej, napad na Jugoslavijo in bombardiranje Beograda se bo začelo 5. aprila 1941!

Zaradi važnosti radiograma, je poročnik Wedam stopil naravnost v stanovanje prijateljice Tomaševe. Ta ga je pričakala s strahom, saj sta se že prej dogovarjala, da bo v slučaju nevarnosti on najprej ubil njo, potem pa še sebe. Tomaševa, ki je bila neizmerno zaljubljena v svojega rojaka, je veselo poskočila, ko ji je Wedam povedal, da gre samo za nujno zadevo, namreč, naj konzula Stojakovića pokliče iz javne govorilnice. To sicer ni bilo dogovorjeno, saj je bilo povsem jasno, da gestapo nepretrgoma prisluškuje jugoslovanski konzulat. Ko je konzul dvignil slušalko, je samo zmedeno dejala »Pridite...«.

Konzul Stojaković je vedel, da gre za izjemno nujno stvar. Zato je dve ure pohajkoval po Celovcu, toda sledilcev se ni mogel otresti. Nazadnje jih je celo nadrl in javno zagrozil, da bo poklical policijo. Tudi šef Gestapa, poročnik Leitgeb, je pozneje nadrl oba sledilca. Nemci so sicer slišali ženski glas »Pridite...«, vendar ga niso posneli, ker so pričakovali daljši pogovor.

Konzul Stojaković je stopil v antikvarnico in kupil vazo v katero je Tomaševa pred tem spustila listek z usodnim nemškim radiogramom.

Konzul Stojaković je takoj po svoji radijski postaji poslal vsebino depeše v Beograd, ministrstvu za zunanje zadeve. General Simović, takratni predsednik kraljevske vlade, je 30. marca 1941, popoldan okrog 16. ure, zvedel za vsebino telegrama iz Celovca. Ni se preveč razburjal. Najprej je pomislil, da je v ozadju britanska obveščevalna služba, ki bi želela Jugoslavijo zoperstaviti nemški oboroženi sili. Tudi telegrami naslednjih dni, približno iste vsebine, predvsem polkovnika Vauhnik iz Berlina, so ga še bolj prepričali, da gre za britansko spletko!

Ker pa je tiste dni možil svojo hčerko, je menda usodne radiograme o bodoči usodi Jugoslavije zmečkal in metal v koš!

Namreč 1. aprila je tudi polkovnik Vladimir Vauhnik v Berlinu sprejel na obisk mlado soprogo nekega nemškega generala, ki mu je v ljubezenske krču in strahu povedala, da bo Nemčijo petega aprila napadlo Jugoslavijo in tudi bombardirala Beograd. Polkovnik se je znebil ljubice⁵⁶ in ob 11. uri je v Beograd poslal telegram o napadu Nemčije na Jugoslavijo. Komentar generala Simovića je bil že znan. Takoj naslednji dan je polkovnik Vauhnik poslal v Obveščevalni oddelek GŠ trojno potrditev. Vendar general Simović ni verjet jugoslovanskemu vojnemu atašeju v Berlinu ...

Dne 4. aprila 1941 je poročnik Wedam obvestil konzula Stojakovića, ta pa Beograd, da je nemški napad prestavljen za en dan, torej na nedeljo zjutraj 6.aprila. General Simović tudi tokrat ni verjel!

Tragični konec obveščevalnega para

In konec zgodbe o poročniku Wedamu.

Takoj po nemškem napadu se je stotnik Zitzelsbeger preselil v Celje, z njim pa tudi poročnik Wedam. Konzula Stojakovića so Nemci aretirali še pred napadom na Jugoslavijo.

V Celovcu je ostala sama Tomaševa.. Zvedela je le, da so konzula Stojakovića Nemci aretirali, poročnik Wedam pa je bil nekje v Celju. Nista imela nobenih stikov. Bila je razočarana in jezna. Zaman je bilo njeno in Wedamo delo. Zato ji je ob neki priliki koncem aprila 1941 izletelo, da bodo Nemci vseeno doživeli konec. Gestapovski agent je to takoj javil, pa je bila kmalu zatem tudi aretirana. Poročnik Leitgeb je triumfiral, saj jo je že prej sumil povezave z jugoslovanskim konzulatom oz. kulturnim klubom Slovencev, pa tudi s poročnikom Wedamom.

V gestapovskem zaporu v Celovcu jo je Leitgeb prav o njem začel spraševati. Ali je imela z njim politične razgovore? Nobenih. Gestapovec ji je najprej predlagal, da kar sama pove, kaj sta z Wedamom govorila, nazadnje pa je grozil, da bo že povedala, ko bo šla na »kopanje«. Ni vedela, kaj jo vse čaka! Potapljali so ji glavo v kopalno banjo polno hladne vode. Glava ji je hotela počiti. Ni pa spregovorila nobene besede. To ji je zabičal tudi Wedam!

⁵⁶ Podatek, ki ga je navedel avtor knjige Janković, je netočen, saj je kasneje Vauhnikov brat Miloš ugotovil, da je ta strateški podatek posredoval major Pabst po naročilu admirala Canarisa, šef nemškega Abwehra.

Še enkrat so ji podrobneje preiskali stanovanje. Na nekem listku je pisalo: »Preskrbeti specialne filme JZ 42«. Poročnik Lotgeb je takoj vedel za kaj gre. Ponovili so »kopanje«, pa je vsa popolnoma izčrpana izgovorila tudi tri usodne besede »konzul...snemanje...Wedam!« Ker je bila na koncu moči, so jo nekaj dni pustili na miru. Potem pa so je zopet privedli k poročniku Leitgebu. Padla je na stari gestapovski trik. Leitgeb ji je vrgel v obraz, da je zaradi ljubezni in seksa prodala Nemčijo. Izmučena Tomaševa se je spomnila svoje iskrene ljubezni do poročnika Wedama, pa je menda jezno odgovorila: »Jaz sem Slovenka in Jugoslovanska! Delala sem za svojo domovino, ne pa za tvoj zločinski nemški Reich!«

Šef celovškega gestapa je takoj o svojem uspehu obvestil polkovnika Lurkerja v Maribor in obenem zahteval, da zaprejo poročnika Wedama. Šef celjske izpostave SD hauptsturmfirer Gustav Fast je obiskal stotnika Zitzelsbergerja. Ta je bil vidno prestrašen. Poklical je poročnika Wedama, ki pa je drzno zavrnil gestapovske obtožbe, češ, da se poročnik Leitgeb želi maščevati Tomaševi, ker ga zavrnila kot ljubimca.

Klub vsemu stotnik Zitzelsberger ni mogel preprečiti aretacije poročnika Wedama, do katere je prišlo v začetku maja 1941. Celo poročnik Majer je dodal, da so vsi filmi v blagajni.

Med vožnjo v Maribor je Fast predlagal Wedamu, da dejanje prizna, pa ga bodo zatem uporabili za vdor v ljubljansko organizacijo Židov, ki so povezani z britansko obveščevalno službo. No, poročnik Wedam je trdil, da je nedolžen.

Polkovnik Lurker je ponorel, saj naj bi Tomaševa priznala, da poročnik Wedam sploh ni Nmec, temveč Slovenec! Wedam je zavrnil vsako povezavo z jugoslovansko obveščevalno službo. Ko mu je Lurker povedal, da je Tomaševa že obsojena na smrt, je poročnik Wedam nepričakovano predlagal razgovor na štiri oči, pa je od Lurkerja zahteval, da naj Tomaševi dajo potni list za potovanje v Švico, od koder bo poslala potrdilo konzula Jurišiča, da je srečno prispela, potem pa bo sam povedal, kako se je vtihotapil v Abwehr!

Polkovnik Lurker je seveda zavrnil takšen predlog. Wedama so takoj podvrgli vsem znanim gestapovskim metodam mučenja, vendar ni spregovoril. Odpeljali so ga v Berlin. Tudi Tomaševu. Nastal je strašen škandal. Himmler je menda zahteval, da se Abwehr takoj podredi njegovemu kompleksu Rsha, glavni varnostni centrali nemškega rajha..

V berlinskem gestapovskem zaporu naj bi se tedaj nahajal tudi polkovnik Vladimir Vauhnik, od katerega je Gestapo zahteval, da odkrije svoje zveze med Nemci, pa ga bodo izpustili. Himmler je hotel osebno videti jugoslovanske junake – Tomaševu in Wedama. Z obema je celo govoril. Oba sta mu povedala, da sta hotela pomagati svoji domovini, Tomaševa bolj tiho in slabotno, Wedam pa se je celo boril za življenje Tomaševu, saj je menda Himmlerju povedal, da se samo vojaške osebe lahko kaznuje s smrtno kaznijo.

Wedam je Tomaševu videl samo na sojenju, ko jih je Kaltenbrunner oba obsodil na smrt s streljanjem.⁵⁷ Tako so prvič na to kazen obsodili žensko (vedno so jih giljonitirali), a Kaltenbrunner je Wedamu še rekel, da so ju po Hitlerjevi zapovedi obsodili na streljanje, ne pa na obešanje, ker je pogumen. Wedam je koncu rekel, da bi samo rad dočakal dan, ko bodo tudi prisotni sodniki sedeli pred sodniki ljudstva in pravice.

⁵⁷ V tekstu obsodbe nacističnega ljudskega sodišča se seveda Kaltenbrunner ne omenja, navedena pa sta dva SS generala, ki sta bila podrejena Heinrichu Himmlerju, državnemu SS vodji.

Dne 23. maja 1941⁵⁸ so Mario Tomasch in Emila Wedama ustrelili. Prijela sta se čvrsto za roke, Wedam brez poveze za oči, pa je Tomaševo hrabil: »Hitro bo to minilo ...«

Preverjanje podatkov – poskus gestapa, da zabriše sledove jugoslovanskega obveščevalnega vdora v celovški Abwehrstelle

Predstaviti bralcem tako pomembno osebo kot je bil Emil Wedam, najbolj uspešni tajni sodelavec ljubljanskega obveščevalnega centra VKJ v Ljubljani v obdobju 1940–1941, sta mi, seveda raziskovalna vnema in dolžnost do bralcev, narekovala, da določena dejstva tudi preverim.

To sem dokončno storil v prvi polovici leta 2010. Najprej sem našel na spletnem omrežju ime Emila Wedama kot eno od 1.546 nacističnih žrtev na slovenskem Koroškem v Avstriji,⁵⁹ vendar brez njegove sodelavke Marie Tomasch (Marije Tomaš).

Nato sem preverjanje razširil na več ustanov in sicer: prijavni urad v Celovcu, župnija v Payerbachu na Zg. Štajerskem, Spominsko obeležje nemškega upora v Berlinu in Arhiv dokumentacije avstrijskega upora na Dunaju.

Najprej sem dobil podatke o datumu in kraju rojstva Emila Wedama (17. 11. 1892, Reichenau), pa tudi podatek o njegovi sumljivi smrti maja 1943 v Berlinu. Kasneje sem dobil še dokument o Wedamovi smrti dne 22. 7. 1943 v Berlinu, Charlottenburg – Strafgefängnis Plötzensee, znanem gestapovskem zaporu.⁶⁰

Najbolj pa me je presenetilo dejstvo, da je bil izbrisan iz vojaškega arhiva. Seveda sem najprej posumil na že znane gestapovske metode brisanja sledov, ko je šlo za uspehe nasprotne strani ali kakšne druge temne lise zločinskega ravnanja (mučenja in podobno). Žal, podrobnosti nisem uspel izvedeti, morda bo to uspelo bodočim raziskovalcem.

⁵⁸ Po nemškem sodnem dokumentu sta bila obtožena Emil Wedam in Maria Tomasch obsojena na smrt 14. maja 1943, kazen pa je bila izvršena 22. 7. 1943. Vir: karton o izvršitvi kazni št. 336/43 (fotokopija).

⁵⁹ www.kaernol.at

⁶⁰ Karteiblatt des Zuchthauses Plötzense, Emil, Wedam, 22. 7. 1943, šte. 336/43 (fotokopija).

A		B		C		D		E		F		G		H		I		K		L		M		N		O		P		Q		R		S		T		U	
Strafbefehl Eingeliefert - Datum am 15. 2. 1943 17.8 Uhr von: G. 4. 1. K. 1. 1.		(Rufname)		(Familienname)		Gefangenebuchnummer:																																	
		Straftaten usw.: ☐ Buchhaus, ☐ Gefängnis, ☐ Haft, ☐ Geldstrafe, ☐ Sicherungsverwahrung, ☐ Arbeitshaus, ☐ Unterbringung in Heil- und Pflegeanstalt, ☐ Unterbringung in Erziehungsanstalt Regelmäßig entlassen im Jahre:		geb. am 17. 11. 92 in Reichenau		bet. nach Deman		Beruf: Holzmüller		Wohnung: Reichenau		Zuletzt polizeilich gemeldet: Ernst Henrich		Ruf- und gegebenenfalls Geburtsname des Ehegatten: Maria		Zahl der Kinder: 3		Name und Wohnung des nächsten Angehörigen (ältern, Ehegatte usw.): Hilfstr. no. 11.		Verteidiger:		Zeugenossen:																	
Vollstreckungsbehörde oder sonstige um Aufnahme ersuchende Behörde Geschäftszeichen Justizverwaltung 27458		Strafentscheidung usw.		Straftat - Tatverdacht		a) Art und sonst möglicher Dauer des Verwehrens der Strafe, Maßregel der Sicherung u. Sicherung oder sonstiger Freiheitsentziehung b) Angewandene Untersuchungshaft		Straf- oder Verwahrungszell Beginn Tag und Tageszeit Ende Tag und Tageszeit		Neues Ende der Straf- oder Verwahrungszell Tag und Tageszeit Tag und Tageszeit		Austritts- tag und Tageszeit Tag und Tageszeit Tag und Tageszeit		Grund des Austritts Tag und Tageszeit Tag und Tageszeit																									
Poliz. A 7 Karteikarte, 106x810 mm Manularton (Boß)																																							

Izvršitev kazni 22. 7. 1943, kaznilniški zapor Gestapa (Strafgefängnis) Plötzensee, Berlin – karton Emila Wedama, 336/43

Ko sem na kraju dobil v roke tudi kopije nacistične obsodbe in tako tudi uradno potrditev Wedamove usode, kakor tudi sploh prvo omenjanje njegove sodelavke in soobtoženke Marije Tomaš, sem seveda nadaljeval s t. i. terenskim preverjanjem.

Ker sem zvedel za točen kraj rojstva Emila Wedama – Reichenau št. 123 (An Der Rax, Neunkirchen, tudi N.D. oz. Niederdonau (Po letu 1938 oz. anšlusu Nemci niso dovolili omenjanje avstrijskih dežel), sem za družino gozdarja Emila Wedama st. zvedel še naslednje podatke:

- Emil Wedam st., gozdar oz. gozdni delavec, je s svojo soprogo Catherino Wulz dne 1. 2. 1890 iz Trbiža prišel v Reichenau št. 123.
- Njegov oče Philipp Wedam je bil poročen z Mario Laschanski, oba iz okolice Trbiža
- Oče od soproge – Johann Wulz je bil po poklicu mlinar, mati pa je Theresia Oitzinger.
- Družina Wedam je v Reichenau imela troje otrok – poleg Emila, še dve hčerki.
- Najstarejša je bila Elenora Theodora, rojena 8. 5. 1891, ki se je 5. 4. 1920 poročila s Josefom Pollakom iz Spittala ob Dravi, pa je tam tudi umrla 21. 2. 1976, v starosti 85 let.

- Najmlajša Marianna je bila rojena 3. 3. 1895, krstna botra joj je bila Maria Wulz, guvernanta iz Trsta, stanovala je v Beljaku, Nikolaigasse 43, kjer je umrla kmalu za bratom Emilom dne 7. 9. 1943, v starosti 48 let.

Tauf-							Register VII				
Baptizans	Jahr Monat	Wohnung und Nr des Hauses	Name des Getauften	Geschlecht			Religion	Eltern		PATHEN Tauf-Zuname und Character oder Condition	Anmerkung.
				Männlich	Weiblich	Unbekannt		Vaters Tauf-Zuname und Condition oder Character	Mutters Tauf- und Zuname		
act. 88 Wedam Peter, geb. 10. Aug. 1894.	geb. 3. d. d. 1895. am 7. 9. 1895.	Reichenau Nr. 123.	Emil Jung	/	/	/	/	Wedam Emil, geb. 10. Aug. 1894. in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren. Tauf-Zuname: Wedam. Condition: in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren. Tauf-Zuname: Wedam. Condition: in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren.	Wedam Emil, geb. 10. Aug. 1894. in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren. Tauf-Zuname: Wedam. Condition: in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren.	Wedam Emil, geb. 10. Aug. 1894. in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren. Tauf-Zuname: Wedam. Condition: in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren.	In Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren. Tauf-Zuname: Wedam. Condition: in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren.
act. 121 Wedam Peter, geb. 10. Aug. 1894.	geb. 17. d. d. 1895. am 17. 9. 1895.	Reichenau Nr. 123.	Emil Jung	/	/	/	/	Wedam Emil, geb. 10. Aug. 1894. in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren. Tauf-Zuname: Wedam. Condition: in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren.	Wedam Emil, geb. 10. Aug. 1894. in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren. Tauf-Zuname: Wedam. Condition: in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren.	Wedam Emil, geb. 10. Aug. 1894. in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren. Tauf-Zuname: Wedam. Condition: in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren.	In Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren. Tauf-Zuname: Wedam. Condition: in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren.
act. 27 Wedam Peter, geb. 10. Aug. 1894.	geb. 3. d. d. 1895. am 7. 9. 1895.	Reichenau Nr. 123.	Marianna	/	/	/	/	Wedam Emil, geb. 10. Aug. 1894. in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren. Tauf-Zuname: Wedam. Condition: in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren.	Wedam Emil, geb. 10. Aug. 1894. in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren. Tauf-Zuname: Wedam. Condition: in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren.	Wedam Emil, geb. 10. Aug. 1894. in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren. Tauf-Zuname: Wedam. Condition: in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren.	In Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren. Tauf-Zuname: Wedam. Condition: in Trst. bei der Mutter und dem Vater in Trst. in der Maria geboren.

Fotokopije strani iz rojstne knjige župnije Payerbach za 1891, 1892 in 1895
(Poslano avtorju 7. 9. 2010)

Predpostavljam, da se je družina Wedam po letu 1896 vrnila v Trbiž, saj je od tam sin Emil 1940 prišel v Celovec. Po vsej verjetnosti je mladi Emil obiskoval osnovno šolo v Trbižu. Doma so po vsej verjetnosti govorili slovenski. Hrvaški pa se je naučil ali v mornarici ali pa od svoje soproge iz Lošinja.

Vsekakor je čudna klasifikacija nacističnega sodišča, da je bil Wedamov oče Emil »avstro-ogrski gozdar« oz. južni Tirolec,⁶¹ mati Katarina roj. Wulz (poročena 1890 v Trbižu na Koroškem) pa Slovenka po očetu, po materi pa Nemka, sin Emil pa bi šele leta 1939 zaprosil in dobil nemško državljanstvo.

Emil Wedam je bil menda v letih 1911–1918 radiotelegrafist avstro-ogrške vojne mornarice, vendar njegovega kartona v Vojnem arhivu na Dunaju nisem našel. Nemara ga je gestapo uničil.

⁶¹ V eni od slovenskih vasic, Žabnici (Camporosso) ali Ukve (Ugovizza), obe v okolici Trbiža (Tarvisa), Italija, je verjetno izvor rodbine Wedam. Ker so pred letom 1918 navedeni kraji pripadali Avstro-ogrski oz. Koroški, je vsekakor dejstvo, da Wedamov oče ni bil »južni Tirolec«, temveč koroški Slovenec!

Emil Wedam je 8. 2. 1940 prišel iz italijanskega Trbiža v Celovec na Koroškem in se nastanil najprej na naslovu Kanaltalersiedlung 30, pozneje, 28. 8. 1940 pa se je preselil v Opalgasse 4.⁶²

Neznana je tudi usoda Wedamove družine po letu 1943 – soproge in treh otrok. Verjetno se nacisti niso znesli nad družino, saj je soproga Maria roj. Maraspin, Italijanka iz Lošinja, umrla 18. 10. 1979 na zadnjem naslovu v Opalgasse 4. Ime soproge je tudi napisano na kaznilniškem kartonu, vendar je skoraj nečitljivo. O usodi otrok in njihovih potomcev nisem poizvedoval. Na svojega očeta so vsekakor lahko ponosni.

Nacistično »ljudsko sodišče« 1943 v Berlinu – obtožnica, sodba in obrazložitev

Raziskovalcem se le redkokdaj nasmehne sreča.

Meni se je tokrat zares zgodilo, pa čeprav sem dobil v roke najbolj grozljivi dokument – smrtno obsodbo dveh vrhunskih tajnih sodelavcev. Zgodba je seveda tudi romantično obarvana, saj sta Marija Tomaš in Emil Wedam bila ljubimca, v usodnem trenutku pa sta tudi žrtvovala življenje na oltar nekoč obljubljenе domovine – Jugoslavije!

Obtožnica,⁶³ ki obsega 11 strani in je bila označena kot tajna, je bila vložena 15. februarja 1943 s strani glavnega odvetnika nacističnega ljudskega sodišča. Iz nje zvemo naslednje:

- Emil Wedam, poročen, do takrat nekaznovan, je bil dvakrat aretiran – prvič, 16. aprila 1941 (izpuščen 13. maja 1941) in drugič 10. septembra 1941;
- Maria Tomasch, neporočena, do takrat dvakrat kaznovana, je bila aretirana 11. aprila 1941 in je bila v preiskovalnem postopku v Celovcu do 30. 1. 1942;
- Oba sta bil obtožena izdaje državne tajnosti;
- Wedamov oče, avstro-ogrski državni gozdar, je umrl 1937 v Trbižu;
- Emil Wedam je od 1911 do konca 1. svetovne vojne služil v avstro-ogrski vojni mornarici kot radiotelegrafist;
- Bil je italijanski državlján in je opravljal razne poklice;
- Govoril naj bi nekaj jugoslovanskih jezikov;
- Kot priče so nastopili: generalni konzul Sreten Stojaković (menda aretiran pred napadom na Jugoslavijo), višji carinski inšpektor Zitzslperger (šef Abwehrstelle Klagenfurt) in Paul Duscha, višji kriminalistični inšpektor (Gestapa).
- Obtožnico je spisal dr. Barnickel, prva stran pa je izgledala takole:

⁶² Vsekakor bi bilo vredno raziskati življenjsko pot Emila Wedama od 1918 do 1940, posebno še, kje se je naučil, poleg slovenščine, še drugih slovanskih jezikov, da je po preverki Gestapa bil sprejet za tolmača v celovškem uradu nemškega Abwehra. Predpostavljám, da je šlo za načrtovano akcijo majorja Slekovca, če je Wedama spoznal že leta 1939: V enem od zapisnikov podpolkovnik Slekovec navaja, da je v Sušaku leta 1939 vzpostavil stik z nekim Millerjem, pripadnikom bivše avstro-ogrské vojne mornarice ...

⁶³ Anklageschrift des Obereichsanwalt beim VGH Berlin gegen Emil Franz Alois Wedam und Maria Tomasch, št. 2 J 462/ 41g., 11 strani, kopirano avgusta 2010.

Der Oberreichsanwalt
beim Volksgerichtshof

Berlin, den 15. Februar 1943.

2 J 462/41g.

27

Geheim!

2. B. Gage

Haft!

Anklageschrift

1. Den Dolmetscher Emil Franz Alois Wedam aus
Klagenfurt, geboren am 17. November 1892 in Reichenau
(Niederdonau), verheiratet,
unbestraft,
am 16. April 1941 erstmals vorläufig festgenommen
und am 13. Mai 1941 wieder aus der Polizeihaft ent-
lassen, am 10. September 1941 erneut vorläufig fest-
genommen,

2. die Schneiderin Maria Tomasech aus Klagenfurt,
geboren am 29. September 1889 in Kohldorf (Kärnten), ledig,
zweimal bestraft,
am 11. April 1941 vorläufig festgenommen,
beide auf Grund des Haftbefehls des Ermittlungs-
richters des Volksgerichtshofs beim Landgericht
in Klagenfurt vom 30. Januar 1942 (Er 13/42) seit
diesem Tage in der Haftanstalt in Klagenfurt in
Untersuchungshaft und bisher ohne Verteidiger,

klage ich an,

in Klagenfurt vom Herbst 1940 bis zum Frühjahr
1941
gemeinschaftlich und fortgesetzt es unternommen
zu haben, Staatsgeheimnisse zu verraten.
Verbrechen nach § 89 Abs. 1, §§ 93, 93a, 47
StGB.

Die Angeschuldigten haben in den Jahren 1940 bis
1941 eine größere Zahl von Mitteilungen über geheimhaltungs-
bedürftige

Tajna obtožnica zoper Wedama in Tomaščjevo, št. 2 J 462/41g, 15. 2. 1943

Sodba z obrazložitvijo (prepis obtožnice) pa je zglejala takole:

2 J 462/41 g
 6 L 42/ 43

Im Namen des Deutschen Volkes

In der Strafsache gegen

- 1.) den Dolmetscher Emil Franz Alois Wedam aus Klagenfurt, geboren am 17. November 1892 in Reichenau (Niederdonau),
- 2.) die Schneiderin Maria Tomasch aus Klagenfurt, geboren am 29. September 1889 in Kohldorf (Kärnten),

beide zur Zeit in dieser Sache in gerichtlicher Untersuchungshaft,

wegen Landesverrats

hat der Volksgerichtshof, 6. Senat, auf Grund der Hauptverhandlung vom 14. Mai 1943, an welcher teilgenommen haben

als Richter:

Volksgerichtsrat Dr. Zieger, Vorsitzender,
 Kammergerichtsrat Granzow,
 W-Brigadeführer Bauszus,
 W-Gruppenführer Generalleutnant der Waffen-W Petri,
 SA-Brigadeführer Hauer,

als Vertreter des Oberreichsanwalts:
 Landgerichtsrat Dr. Hager,

für Recht erkannt:

Die Angeklagten Emil Wedam und Maria Tomasch haben in den Jahren 1940 und 1941 geheim zu haltende Tatsachen, die dem Angeklagten Wedam aus seiner Tätigkeit als Dolmetscher bei einer deutschen Dienststelle bekannt geworden waren, an andere verraten. Sie werden deswegen ein jeder zum Tode und zum dauernden Ehrverlust verurteilt.

Das für ihren Verrat erhaltene Entgelt von 1400 RM wird einbezogen.

Die Angeklagten haben die Kosten des Verfahrens zu tragen.

Von Rechts

Gründe.

5039

Kopija obsodbe nacističnega ljudskega sodišča v Berlinu 14. 5. 1943, št. 12 J 462/41-6 L 42/43

Prevod:

V imenu nemškega naroda

v kazenski zadevi proti

1. prevajalcu Emilu Franzu Aloisu *Wedamu* iz Celovca, rojenemu 17. novembra 1892 v Reichenauu (Niederdonau),
2. šivilji Mariji Tomasch iz Celovca, rojeni 29. septembra 1889 v Kohldorfu (Voglje, Koroška)

v tem postopku oba trenutno v preiskovalnem zaporu, je

zaradi veleizdaje

šesti senat ljudskega sodišča, na osnovi glavne razprave dne 14. maja 1943, v kateri so sodelovali:

- svetnik ljudskega sodišča dr. Zieger, predsednik,
- svetnik višjega sodišča Granzow,
- SS-brigadni vodja Bauszus,
- SS-divizijski vodja in generalporočnik enot SS Petri,
- SA-brigadni vodja Hauer,
- kot predstavnik vrhovnega tožilca rajha pa svetnik deželnega sodišča dr. Hager,

r a z s o d i l:

Obtožena Emil Wedam in Maria Tomasch sta v letih 1940 in 1941 drugim osebam izdajala tajna dejstva, ki jih je Wedam izvedel med prevajanjem na nemškem službenem mestu. Zaradi tega je vsak od njiju obsojen na smrt in na trajni odvzem državljanских pravic.

Za izdajo se izterja nadomestilo 1400 RM.

Stroške postopka nosita obtoženca.

Po zakonu.

Podpisi

Obrazložitev sodbe:

Emil Wedam je bil sin avstro-ogrskega gozdarja na južnem Tirolskem. Služil je avstro-ogrsko vojno mornarico od 1911 do 1918. Tudi sam je bil izučen za gozdarja, opravljal pa je tudi druge poklice. Po Saintgermainski mirovni pogodbi postal italijanski državljan in služboval na različnih delovnih mestih v Italiji. Februarja 1940 se je na osnovi sporazuma med Nemčijo in Italijo kot pripadnik nemške manjšine vrnil v nemški rajh in prejel nemško državljanstvo. Zaradi obvladanja več slovanskih jezikov je zlahka dobil zaposlitev.

Po preverki gestapa je bil sprejet za prevajalca Wehrmacharhiv/arhiv nemške armade v Celovcu – kamuflirani center nemške obveščevalne službe proti Jugoslaviji. Prevajal je poročila agentov iz Jugoslavije, v osebni stiku z njimi pa je deloval kot tolmač. Skrbel je tudi za obdelavo in razvijanje oz. razmnoževanje in dostavo prispelih fotokopij. Jugoslaviji je sporočal podatke in dostavljal fotokopije dokumentov.

Soobtožena Marija Tomaš – oče Slovenec, mati Nemka, se je imela za Slovenko, dobro je obvladovala nemščino. Izučila se je za šiviljo. Z materjo in sestro so bili od njenega 18. leta (1907 do leta 1920) v Argentini. Na Dunaju so odprli kavarno, pozneje še hotel v Pörtschachu – Poreče. Slednji je šel v stečaj in leta 1929 pogojno kaznovana z 2 meseci zapora. Potem se je preselila v Celovec, delala kot šivilja in opravljala razna priložnostna dela.

Poleti 1940 sta se obtoženca po naključju spoznala. Wedam se je kaj hitro spustil z njo v ljubezensko razmerje, čeprav je bil poročen in oče treh otrok. Jeseni se je nekega popoldneva pojavil v njenem stanovanju in ji sporočil, da je gestapo v gostilni Valentin vgradil prisluškovalno napravo. Želeli so ugotoviti, ali so tam sestajajoči se člani slovenskega kegljaškega kluba povezani z jugoslovanskim konzulatom – prisluškovanje naj bi se še tistega večerja odvijalo z Wedamovo udeležbo. Naročil ji je, naj stopi do Simona Piopiunika in ga prosi, da posvari člane kluba pred pogovori politične vsebine. To je tudi storila. Piopiunik je o tajnih načrtih Gestapa obvestil nekdanjega tajnika slovenske Kulturne zveze dr. Vinzenza Zwitterja. O nadaljnjem prisluškovanju na klubskih večerih jih je opozorila spet čez nekaj tednov in tako nadzor ni obrodil sadov.

Pozne jeseni 1940 je nameravala obiskati sorodnike v Jugoslaviji, zato si je morala priskrbeti vstopno vizo. S tem namenom je obiskala Sretena Stojakovića, ki je bil tedaj generalni konzul v Celovcu. Wedam je to okoliščino na vsak način želel izkoristiti za vzpostavitev stika s Stojakovičem. Tomaševi je naročil, naj Stojakoviću ponudi podatke o jugoslovanskih zadevah, predvsem imena v Jugoslaviji delujočih nemških agentov. Za to uslugo naj bi Wedam preko Tomaševe zahteval plačilo 100.000 dolarjev (?) Stojaković je privolil, glede zahtevanega plačila pa se ni strinjal. Sedemkrat je prenesla Stojakoviću podatke od Wedama, napisane na pisalni stroj ali na roko v cirilici, enostavne podatke pa ustno. Štirikrat je prejela plačilo v skupni vrednosti 1400 RM, ki sta si jih z Wedamom razdelila.

Na generalnem konzulatu v Gradcu je uslužbenka Maria Fudurić – »Hansi« delala za Nemce. Wehrmachtarchivu je predajala prepise zaupnih telegramov med konzulatom in zunanjim ministrstvom. Predajo je opravljal Meleritsch – »Oskar«. Po prijavi Stojakovića so Fudurićevo odpustili. Wedam je izdal tudi novo pridobljenega agenta/posrednika uslužbenca konzulata Toplaka - »Günterja« v Gradcu.

Izdal je tudi nekdanjega jugoslovanskega topniškega častnika Robnika – »Schwarza«, ki je za nemško obveščevalno službo v Jugoslaviji pogosto opravljala izvidniške naloge. Tako je jugoslovanska vlada postala pozorna na radijska sporočila z Robnikom. Wedam je prek Tomaševe sporočil Stojakoviću, da jugoslovanski orožniški podčastnik Lasić, ki ga je Wedam predhodno izučil za radijskega prisluškovalca, dela za Nos. Decembra 1940 so Lasića aretirali, vendar mu je uspelo zbežati. Wedam je izdal tudi podjetnika Westna - »Tausend« iz Celja in njegovega uslužbenca Godlerja, ki sta delala kot nemška agenta ter nekega jugoslovanskega orožnika, ki je pomagal nemškimi agentom pri prehodu čez mejo. Wedam je tudi izdal načrt po katerem bi agent Winarnik – »Bergman« oz. »Samo Slamai« s ponarejenim potnim listom na ime Samo Slamai potoval v Jugoslavijo in Grčijo. Jugoslovanske oblasti so prek radijskih zvez o nameravanem vstopu v državo obvestile svoje orožniške postaje. Ta pogovor pa so ujeli tudi na nemški strani in Winarnika pravočasno oskrbeli z drugim potnim listom in tako nemoteno izvedli načrt. Nazadnje je Wedam izdal tudi agenta Baumanna.

Po direktivi jug zunanjega ministrstva je Stojaković moral izvedeti, kdo se skriva za psevdonomom »Dr. Weber«. Po posredovanju vprašanja Tomaševe se je izkazalo, da gre za Wedamovega nadrejenega, višjega carinskega inšpektorja Andreasa Zitzelspergerja – šefa celovške Abwehrstelle.

Wedam je tudi povedal, da dr. Ante Pavelič, tedanji hrvaški (ustaški) voditelj, živi kot politični begunec v Italiji in naj bi se nahajal v nekem italijanskem zdravilišču.

Wedam je generalnemu konzulu Stojakoviću posredoval nevidno črnilo, ki so ga uporabljali v Nos, in ga podučil o uporabi. Podučil ga je, kako za stike z nemškimi agenti obojestransko uporabljajo jugoslovanske tube z zobno pasto.

Wedam je tudi opozoril na punkte za pošto v Celovcu in Innsbrucku, kamor so nemški agenti pošiljali svoja poročila. Izdal je, da naj bi Lasič in Godler v bližini Celja poskrbela za tajnega kurirja in postavitvev postaje za golobe pismonoše.

Sporočil je tudi, da je Nos uspelo »odpreti« tajno šifro jugoslovanskega orožništva. Ker mu niso verjeli, je med nočno službo iz sefa ukradel eno kopijo in jo prek Tomaševe posredoval Stojakoviću. Stojakoviću je predal tudi filmski svitek s posnetki jugoslovanskih tajnih aktov. Prek vojaške obveščevalne službe so ga v Ljubljani razvili, film pa prek Tomaševe vrnil Wedamu.

Na Wedamovo željo sta se januarja 1941 Wedam in Stojaković srečala v stanovanju Marije Tomaš. Wedam je vprašal Stojakovića, ali je zadovoljen s posredovanimi podatki in Stojaković je potrdil. Stojaković je zatem vprašal Wedama, ali mu je pripravljen posredovati tudi vojaške podatke, na jugoslovanskem zunanjem ministrstvu je zanj že zaprosil za večjo vsoto. Wedam mu je povedal, da vojaških podatkov ne more priskrbeti.

Wedam je prek Tomaševe Stojakoviću naročil strup za odstranitev Zitzelspergerja. Stojaković je zavrnil to pobudo, rekoč, da mora Zitzelsperger ostati živ, če želita Wedam in Marija Tomaševa še naprej sodelovati z njim.

Sodelovanje Stojakovića z obema se je končalo konec februarja 1941, ker je Marija Tomaš 6. marca 1941 odpotovala v Celje.

Izjave prič in Marije Tomaš ter Wedamovo pisno priznanje z dne 14. septembra 1941 potrjujejo resničnost navedenega. Po prvem zaslišanju na gestapu je Wedam izjavil, da so njegove izdaje tako obsežne, da je čisto mogoče kaj pozabil omeniti Zato mu je inšpektor Paul Duscha (znani gestapovec z Jesenic in Ljubljane, opomba avtorja) predlagal, naj vse v miru še enkrat premisli in potem napiše, kar se ravno ne sklada z gestapovskimi metodami!

Naknadno sem iz Berlina dobil še zelo zanimive dokumente iz nemškega državnega arhiva, s pripombo, da jih lahko objavim pod oznako »Bundesarchiv R 3001 147287«. ⁶⁴ Gre za

⁶⁴ Dne 6. 9. 2010 mi je nove dokumente prek dunajskega posrednika samoiniciativno poslal gospod A. Herbst, direktor Gedenkstätte Deutscher Widerstand iz Berlina. Gre za zanimive dokumente iz predkazenskega postopka proti Wedamu in Tomaševi še v Celovcu, kakor tudi po smrtni obsodbi oz. zavrnitvi njune prošnje za pomilostitev. Ker je bil v tej zadevi priča tudi aretirani jugoslovanski konzul iz Celovca Sreten Stojaković, objavljam mnenja nemškega Abwehra, po katerem Stojaković ni kriv za vohunstvo, saj menda ni posredoval

naslednje dokumente:

- Dne 16. 2. 1942 je dr. Hiebaum, preiskovalni sodnik iz Celovca, poslal Višjemu ljudskemu sodišču v Berlin pod oznako H1 2/42 obtožni predlog zaradi izdaje državne tajnosti proti Emilu Wedami, Mariji Tomaš in Sretenu Stojakoviću, v katerem je opisal kako sta Wedam in Tomaševa za 1.400 nemških mark izdala Jugoslaviji tajne obveščevalne podatke, ki jih je dalje posredoval celovski generalni konzul Sreten Stojaković, rojen 14. 11. 1897 v Semlinu, Srbija. Zanimiva je pripomba, da je Wedam prvotna priznanja preklical, ker so ga menda gestapovci mučili, medtem ko je Tomaševa povedala, da jo je zavedel Wedam (tako sta se verjetno dogovorila). Velja si zapomniti podatek, da je gestapo aretiral Wedama (drugič) 10. 9. 1941 in da je bil šele od 31. 1. 1942 v sodnem preiskovalnem postopku.

- Dne 22. 7. 1942 je Višje ljudsko sodišče v Berlinu posredovalo pravosodnemu ministru mnenje Abwehra – III, da se aretirani konzul Sreten Stojaković izvzame iz predmetnega sodnega postopka. Objavljam kopijo dopisa – mnenje nemškega Abwehra, oddelek III (delovanje v tujini). V obrazložitvi je rečeno, da konzul Stojaković ni posredoval nobenih tajnih vojaških podatkov, saj mu je Wedam izrecno povedal, da do podatkov o nemškem Wehrmachtu nima dostopa (v Celovcu je bilo poveljstvo 188. pehotne divizije). O najvažnejšem podatku – napadu na Jugoslavijo nista priznala niti Wedam niti Stojaković. Ali je bil konzul Stojaković sodelavec nemškega Abwehra, ki ga je tako zaščitil pred gestapom, je mogoče samo domnevati. O njegovi usodi v nemškem zaporu po letu 1943., nisem mogel pridobiti nobenega podatka. Zdi se mi pa verjetno, seveda, če ni šlo za kakšno gestapovsko spletko (zanikanje neuspeha in podobno), da je dejansko celovška obveščevalna trojka – Wedam, Tomaševa in Stojaković, bila nadvse uspešna, saj so v Beograd prvi sporočili podatek o nemškem napadu aprila 1941!

- Dne 19. 6. 1943 je Parrisius, preiskovalni sodnik Višjega ljudskega sodišča v Berlinu pod oznako tajno št. » J 462/43, po izrečni smrti obsodbi nad Wedamom in Tomaševo, poslal pravosodnemu ministrstvu na treh straneh podrobno poročilo. Za nas so zanimivi samo novi podatki, da se je Wedam poročil v Trbižu 1920, da je imel dve hčerki in sina, ki je bil v tistem času pripadnik nemške vojne mornarice, da ni bil član Nsdap, da je imel brata in da je bila Marija Tomaš zaprta v berlinski ženski kaznilnici na Barnimstrasse 10.

- Dne 13. 7. 1943 je pravosodni minister dr. Tieraz zavrnil prošnji za pomilostitev Wedama in Tomaševe. Iz skope utemeljitve zvemo, da sta za Wedama posredovala tudi soproga in njegov brat (?), češ, da zaradi sramote, ki bi se zgrnila nad družino, prosita za spremembo smrtne obsodbe v zaporno kazen za določen čas, ko pa bi se Wedam še izkazal na fronti, bi imel tudi možnost pogojne kazni.

Tomaševa je zaprosila za spremembo smrtne kazni v zaporno kazen z utemeljitvijo, da jo je h kaznivemu dejanju zapeljal Wedam.

Kot že rečeno, so pristojni organi v Celovcu in Berlinu soglasno predlagali, da se prošnja za pomilostitev obeh obsojenih zavrne.

nobenega zaupnega podatka o nemškem Wehrmachtu. To seveda lahko tudi pomeni, da je Abwehr pred Gestapom zaščitil svojega tajnega sodelavca. Ali se motim?

712

Oberkommando der Wehrmacht
 Amt Ausl/Abw
 Abt Abw III Nr. 682/3.41g III (G2)

Berlin III 35, den 17. August 1942.
 Telephon 72-76
 Fernsprecher: Ostberlin 21 91 91
 Fernverkehr 21 80 91

(Bitte in der Antwort das betreffende Geschäftsjahr,
 das Datum und kurzen Inhalt anzugeben)

Empfangsbestätigung zuzug
 n. D. 2. 01. Aug. 1942

Geheim

Reichsjustizministerium
 20. 11. 1942
 Abt. IV Ost

An das
 Reichsjustizministerium
 z. Hd. Herrn Ministerialdirigenten Dr. W illers
 - o.V.i.A. -

Berlin W. 8

Zu dort: IV g 10a 2465/42g

G u t a c h t e n
 in der Strafsache gegen Emil Wedam u.A.

Gegen die beabsichtigte Niederschlagung des Verfahrens gegen den beschuldigten ehemaligen jugoslawischen Generalkonsuls Sreten Stojakovic bestehen vom Abwehrstandpunkt aus keine Bedenken.

Der Chef des Oberkommandos der Wehrmacht
 Im Auftrage:
v. Minich

Anlage:
 1 Schriftstück

*3. Schrift (6. 6.)
 24. 8.*

IV g 10a 2465/42g

Kopie aus dem Bundesarchiv

Mnenje Abwehra – III o nekrivdi konzula Stojakovića

Utemeljitev pravosodnega ministra se je glasila: Wedam je zlorabil svoj položaj in brezvestno ter zaradi gnusnega pohlepa po denarju izdal državo. S tem je tudi kršil svojo dolžnost zvestobe nemškemu rajhu.

Za Tomaševo je bila utemeljitev nenavadna, češ, da je bila kot ženska (ljubica) zelo aktivna, pa se že zaradi tega, pa tudi zrele starosti, ne more prepričljivo izgovarjati, da jo je Wedam zapeljal! Tako naj bi tudi ona izdala nemško domovino zaradi denarja.

Tako! Bralci naj presodijo realnost ene in druge inačice.

Če je verjeti nemškimi (gestapovskimi) dokumentom (obrazložitvi sodbe, tudi bolj podrobni obtožnici in ostalim), potem je gotovo samo to, da sta Wedam in Tomaševa priznala, prostovoljno ali pa po mučenju, samo nebistvene in celo smešne stvari (golobja pošta), medtem ko bistvenega podatka, da je poročnik Wedam imel dvojnik ključa od šefove železne blagajne in je lahko prebiral najbolj zaupne dokumente, tudi tistega o napadu na Jugoslavijo aprila 1941, gestapovci niso zvedeli niti odkrili. Manj je verjetno, da so gestapovci prikrili celotno zadevo.

Zato si poročnik Emil Wedam zares zasluži avreolo slovenskega vojaškega supervohuna. Poklon velja tudi njegovi sodelavki Mariji Tomaš, saj sta v boju proti nemškemu nacionalizmu na oltar obljubljene domovine Slovenije položila ne samo svojo ljubezen, temveč tudi žrtvovala svoji življenji.